

Mustijokilaakson virkistyskäyttösuunnitelma

Melanie Kaskela ja Susanna Sihvonen

Opinnäytetyö
Matkailun koulutusohjelma
8.9.2013

Tekijä tai tekijät Melanie Kaskela, Susanna Sihvonen	Ryhmätunnus tai aloitusvuosi 2010
Raportin nimi Mustijokilaakson virkistyskäyttösuunnitelma	Sivu- ja liitesivumäärä 77 + 17
Opettajat tai ohjaajat Jarmo Ritalahti	
<p>Tämän opinnäytetyön toimeksiantaja Mustijoen luontomatkailuyhdistys ry. on perustettu vuonna 2012 toteuttamaan Mustijokilaakson virkistys- ja kulttuurimatkailuhanketta. Hankkeen ideana on edistää alueen matkailuvetovoimaa ja kehittää sen elinvoimaisuutta. Päämääränä on tehdä Mäntsälän, Pornaisten ja Porvoon kunnilla sijaitsevasta Mustijokilaaksosta laadukas, yhtenäinen matkailualue kuntarajoista riippumatta. Tämän toteuttaakseen Mustijoen luontomatkailuyhdistys tekee yhteistyötä paikallisten kyläyhteisöjen, yritysten ja kuntien kanssa.</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena on kasata Mustijokilaakson palveluiden tarjoajat yhtenäiseen pakettiin. Aluekartoituksen lisäksi tehdään myös ehdotus Mustijokilaakson virkistyskäytöstä. Työssä tutkitaan Mustijokilaakson alueen luonnon monimuotoisuutta, alueen palveluita ja potentiaalisia liikuntapaikkoja. Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus.</p> <p>Toimeksianto annettiin lokakuussa 2012. Varsinainen opinnäytetyön teko aloitettiin helmikuussa 2013 teoriaosuuden kirjoittamisella. Aineistoa on kasattu yhteen kevään 2013 aikana ja teoriaosuutta täydennetty tarvittaessa. Aineiston keräämiseen on käytetty valmiina olevaa tietoa. Sitä varten on myös järjestetty tapaamisia Mustijoen luontomatkailuyhdistyksen edustajien kanssa. Mustijokilaakson alueesta löytyy runsaasti tietoa niin kirjallisista kuin elektronisista lähteistä, mutta tieto on ollut hajanaista eikä sitä ole aiemmin kerätty yhtenäiseen pakettiin.</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteet saavutettiin: alueesta onnistuttiin kartoittamaan yhtenäinen virkistyskäyttösuunnitelma. Mustijokilaakson alueen palveluntarjoajat, kulttuuri- ja luontokohteet sekä aktiviteettimahdollisuudet ovat nyt samassa paketissa.</p>	
Asiasanat Virkistyskäyttö, Aluesuunnittelu, Elämysmatkailu, Luonto, Liikunta, Kulttuuri	

Tourism education

Authors Melanie Kaskela, Susanna Sihvonen	Group or year of entry 2010
The title of thesis Recreation plan of Mustijoki valley	Number of pages and appendices 77 + 17
Supervisor(s) Jarmo Ritalahti	
<p>This thesis was commissioned by Mustijoki nature travel society, which was founded in 2012 to operate Mustijoki valley's refreshing and culture tourism project. The aim of this thesis is to develop areal potential of tourism and to improve its vitality. The objective of this thesis is to create one solid tourist attraction, which isn't depended on municipalities: Mäntsälä, Pornainen and Porvoo. To obtain this objective, Mustijoki nature travel society co-operates with local village communities, entrepreneurs and municipalities.</p> <p>The aim of this thesis is to collect together Mustijoki valley's services. Moreover, region survey and suggestion of refreshing usage are brought together. This thesis investigates diversity of nature, region's services and potential activity spots at Mustijoki valley. The methodological approach of the study was qualitative.</p> <p>This thesis was commissioned in October 2012. The theoretical framework was written in February 2013. The data were collected during the spring 2013 and theoretical framework was fulfilled during the process. Existing information and meetings with the project group were used when collecting the data. The findings revealed that there is plenty of information about Mustijoki region. It hasn't been collected into one source until now.</p> <p>The aims of this thesis were accomplished. The possibilities of usage the area as refreshing meanings are now in one package. Mustijoki regions' services, nature spots and activity possibilities can be found in this thesis.</p>	
Key words Refreshing usage, Regional planning, Experience tourism, Nature, Sports, Culture	

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Virkistyskäyttösuunnitelma	3
2.1	Virkistyskäyttö	4
2.2	Tutkimusmenetelmät	5
2.3	Aineiston hankinta	6
3	Mustijoen luontomatkailuyhdistys ja virkistyskäyttöanalyysi.....	8
3.1	Hankkeen tausta ja idea	8
3.2	Tavoitteet.....	9
3.3	Hankeorganisaation kuvaus	10
3.4	Uhkatekijät	10
4	Mustijokilaakso ja sen saavutettavuus	12
4.1	Luontoarvot	14
4.2	Maisemanhoito	15
4.3	Mustijokilaakson historia.....	17
4.4	Mustijokilaakson nähtävyydet.....	18
4.5	Luontomatkailuun liittyvät palveluntarjoajat Mustijoen alueella.....	19
4.5.1	Majoituspalvelut	19
4.5.2	Ravintolapalvelut.....	21
4.5.3	Ohjelmapalvelut	21
4.5.4	Muut palvelut.....	24
4.6	Kohderyhmät.....	26
4.6.1	Kyläyhdistykset.....	26
4.6.2	Kunnat ja kuntalaiset	27
4.6.3	Matkailijat	28
4.6.4	Erityisryhmät.....	29
4.6.5	Muut kohderyhmät	30
5	Luontomatkailu	31
5.1	Kestävällä tavalla toimiminen luontomatkailussa	32

5.2	Kestävä kehitys virkistyskäyttösuunnitelmassa.....	35
5.3	Luontomatkailu vuosituhatteen vaihtumisen jälkeen	36
5.4	Lähimatkailu.....	36
6	Mustijokilaakson virkistyskäyttösuunnitelman aktiviteetit.....	38
6.1	Geokätköily	38
6.2	Pyöräily	40
6.3	Melonta	42
6.4	Vaellus ja patikointi.....	44
6.5	Kalastus	45
6.6	Talvimatkailu.....	45
6.7	Muut lajit	48
7	Reittiyhteenveto.....	49
7.1	Pyöräilyreitti	50
7.2	Melontareitti.....	51
7.3	Kalastuskohteet	57
8	Teemahaastattelu Mustijokilaakson käyttäjille.....	59
8.1	Haastattelun vastaukset	59
8.2	Johtopäätökset.....	60
9	Toimenpidesuunnitelma.....	61
9.1	Markkinointisuunnitelma	61
9.2	Kunnossapitosuunnitelma.....	61
9.3	Rakennussuunnitelma	62
10	Pohdinta	65
	Lähteet.....	67
	Liitteet.....	78

1 Johdanto

Tämän opinnäytetyön aiheena on Mustijokilaakson virkistyskäyttösuunnitelma. Suunnitelman tarkoituksena on tehdä alueelle kokonaisvaltainen paketti virkistys-, luonto- ja kulttuurimatkailupalveluiden tarjonnasta. Tietojen perusteella on tarkoitus kehittää alueen matkailullista tarjontaa ja koota palveluntarjoajat yhteen. Mustijokilaakson alue koostuu Mäntsälän ja Pornaisten kunnan alueesta, sekä Porvoon kaupungin länsiosasta Hamarista Kilpilahteen. Myös osa Ulkosaariston maisematyypistä kuuluu alueeseen.

Mustijokilaakson alueella on luonto- ja kulttuurimatkailupalveluiden tarjoajia sekä kyläkauppoja, mutta niitä ei ole saatu koostettua yhtenäiseksi kokonaisuudeksi joen kanssa. Vuonna 2004 Porvoonjoen ja Itä-Uudenmaan vesistön- ja ilmastonsuojeluyhdistys teetti kartan melonta- ja kalastusharrastuskäyttöön. Jo tällöin huomattiin, että kartta ei riitä yksinään harrastusmahdollisuuksien parantamiseen, vaan alueelle tarvittaisiin myös toimiva viitoitus- ja informointijärjestelmä. Myös jokialueen rantautumispaikkoja pitäisi parantaa.

Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana on Mustijoen luontomatkailuyhdistys ry. Yhdistys on perustettu tammikuussa 2012. Opinnäytetyön aihetta pohdittiin yhdessä yhdistyksen entisen projektipäällikön Pasi Juutilaisen kanssa. Virkistyskäyttösuunnitelmas- ta on konkreettista hyötyä toimeksiantajalle. He ehdottivat itse kyseistä hankesuunnitelmaa tehtäväksi. Suunnitelma olisi siis tehty joka tapauksessa yhdistyksen toimesta.

Virkistyskäyttösuunnitelmalla on suuri merkitys sekä Mustijoen luontomatkailuyhdistys ry:lle että itse luontomatkailulle. Aihe on hyvin ajankohtainen, ja luontomatkailupalveluita tullaan käyttämään enenevissä määrin. Alueen kartoituksen jälkeen sekä paikalliset että muualta tulevat matkailijat saavat käyttöönsä monipuoliset luontoliikunta- ja kulttuurimatkailupalvelut.

Opinnäytetyö alkaa toisessa luvussa teoriaosuudella virkistyskäyttösuunnitelman teosta ja virkistyskäytöstä. Luvussa avataan myös tässä opinnäytetyössä käytettyjä tutkimusmenetelmiä ja aineiston hankintaa. Opinnäytetyötä varten on kerätty Mustijokilaakson käyttäjiltä teemahaastattelun avulla kehittämisehdotuksia ja mielipiteitä alueen käytettä-

vyydestä virkistyskohteena. Tähän opinnäytetyöhön löytyi tietoa myös kirjallisuudesta, artikkeleista ja Internetistä.

Opinnäytetyön kolmas luku keskittyy Mustijoen luontomatkailuyhdistys ry:n. Luvussa kerrotaan, mitkä taustatekijät ovat vaikuttaneet hankkeen käynnistymiseen ja mitkä sen tavoitteet ovat. Lisäksi selviää, miksi yhdistys on alun alkaen perustettu ja millainen sen organisaatio on.

Tämän opinnäytetyön neljäs luku keskittyy virkistyskäyttösuunnitelman toteutusalueeseen ja sen tarjoamiin palveluihin. Läpi käydään Mustijokilaakson alueen luontoarvot, maisemanhoito, historia, nähtävyydet, luontomatkailuun liittyvät palvelut ja kyläyhdistykset. Neljännestä luvusta selviää myös hankkeen kohderyhmät sekä Mustijokilaakson virkistyskäyttösuunnitelmaan liittyvät uhkatekijät.

Viidennessä luvussa käsitellään luontomatkailua teoriatasolla. Luvusta selviää, miten kestävä kehitys on otettava huomioon luontomatkailussa. Lukuun kuuluu myös tietoa toisen vuosituhanen luontomatkailusta sekä yleisesti lähimatkailusta.

Mustijoen luontomatkailuyhdistys on määrittänyt tietyt luontoliikunta-aktiviteetit osaksi virkistyskäyttösuunnitelmaa. Näistä aktiviteeteista ja niiden harrastusmahdollisuuksista voi lukea luvusta kuusi. Lukuun seitsemän on nostettu virkistyskäyttösuunnitelman kannalta kolmen tärkeimmän aktiviteetin; pyöräilyn, melonnan ja kalastuksen; reittisuunnitelmat.

Luvusta kahdeksan selviävät Mustijokilaakson käyttäjien teemahaastattelun vastaukset ja niiden pohjalta tehdyt johtopäätökset. Opinnäytetyön yhdeksäs luku on virkistyskäyttösuunnitelman toimenpidesuunnitelma. Se on jaettu markkinointi-, kunnossapito- ja rakennussuunnitelmaan. On otettava huomioon, että hanke on vasta aluillaan, joten Mustijoen luontomatkailuyhdistys tekee toimenpidesuunnitelmasta myöhemmin yksityiskohtaisemman ja konkreettisemmän suunnitelman. Viimeisenä lukuna on pohdinta, joka tiivistää virkistyskäyttösuunnitelmaa ja esittää kehittämisehdotuksia ja ideoita tulevaisuutta silmällä pitäen.

2 Virkistyskäyttösuunnitelma

Tämän luvun tarkoituksena on päästä sisälle virkistyskäyttösuunnitelman tekoon. Luku avaa, mitä virkistyskäyttö ja siihen liittyvät jokamiehenoikeudet tarkoittavat. Tässä luvussa on kuvattu myös teoriapohjaisesti opinnäytetyössä käytettyä tutkimusmenetelmää sekä aineiston hankintaa.

Luontomatkailua pyritään aktiivisesti kehittämään ja muuttamaan. Se on yksi matkailualan nopeimmin kasvavista toimialoista. Sen tarjoamiin tulevaisuuden mahdollisuuksiin työllistäjänä uskotaan vahvasti, ottaen huomioon erityisesti syrjäseutualueet. Luontomatkailun kehitys onkin tärkeää nimenomaan siksi, koska sillä on taloudellisia ja työllistäviä vaikutuksia. Lipposen II hallitusohjelman tavoitteissa mainitaan luontomatkailu sekä luonnon virkistyskäytön kehittäminen. Luontomatkailun kehittämisen katsotaan pohjautuvan enimmäkseen luonnonsuojelualueverkostoon. Kehitystoiminnassa olisikin tärkeitä, että luonnonsuojelu ja matkailu yhdistettäisiin sopivalla tavalla. (Järviluoma & Saarinen 2001, 5; Metsähallitus 2012a.)

Virkistyskäyttösuunnitelmassa määritellään alueen tavoitteet, käytötavat ja kehittämistoimenpiteet. Suunnitelma tehdään alueille, joilla on luontomatkailukäyttöä. Metsähallituksen virkistyskäyttösuunnitelmissa analysoidaan alueen nykytilaa, tärkeimpiä arvoja, uhkatekijöitä, tulevaa kehitystä sekä hoidon ja käytön tavoitteita. Suunnitelmassa arvioidaan myös resurssit ja ympäristötekijät. (Metsähallitus 2012a; Metsähallitus 2013a.)

Mustijoen luontomatkailuyhdistys on nimennyt tietyt luontoliikunta-aktiviteetit tärkeimmiksi virkistyskäyttösuunnitelman kannalta. Luvussa 6 kerrotaan, miksi tässä opinnäytetyössä on päädytty virkistyskäyttösuunnitelmassa esitettyihin aktiviteetteihin. Virkistyskäyttösuunnitelmalla tässä hankkeessa tarkoitetaan yhtenäisen reittiverkoston luomista, opasteiden standardisoimista sekä alueen tunnetuksi tekemistä niin paikallisille kuin myös muualta tuleville matkailijoille. Tässä virkistyskäyttösuunnitelmassa esitetään myös kehittämistoimenpiteitä kunnille ja paikallisille toimijoille, kuten yrityksille ja yhteisöille. Mustijokilaakson virkistyskäyttösuunnitelma pitää sisällään arvion Mustijoen alueen uhkatekijöistä, resursseista ja ympäristötekijöistä. Alueen yhteistyötä pyritään lisäämään tämän virkistyskäyttösuunnitelman avulla. Mustijokilaakson luontomatkai-

lyyhdistyksen tavoitteena on saada Mustijokilaakson alueesta tunnettu, yhtenäinen matkailukohde kuntarajoista riippumatta.

2.1 Virkistyskäyttö

Luonnon virkistyskäytöllä tarkoitetaan luonnonympäristössä tapahtuvaa vapaa-ajanviettoa. Sen tavoitteena voi olla liikunta, maisemien ihailu, luonnon harrastaminen, retkeily tai muu vapaa-ajan aktiviteetti. Se voi sisältää oleskelua ja liikkumista jalan, hiihtäen, pyöräillen tai moottoriajoneuvon käyttöä. Ammattimaista toimintaa ei lasketa virkistyskäytöksi. Jokamiehenoikeuksien piirissä tapahtuva ulkoilutoiminta lasketaan virkistyskäytöksi, mutta virkistyskäyttöä ovat myös esimerkiksi kalastus ja metsästys, vaikkeivät ne kuulu jokamiehenoikeuksien piiriin. Jokamiehenoikeuksista kerrotaan lisää luvussa 2.1. Virkistysalue on alue, joka on varattu virkistyskäyttöön ja sinne on rakennettu virkistyspalveluja. (Metsäntutkimuslaitos 2012; Neuvonen & Sievänen 2010; Takatalo 1992, 52.)

Suomen perustuslain (11.6.1999/731) 2. luvun 20 § määrää seuraavaa: ”Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.”

Kunta on tärkein virkistyspalveluiden tuottaja. Sen tehtävänä on hoitaa asukkailleen virkistysalueita, kuten puistoja, ulkoilualueita, kävelyteitä, latuja ja muita ulkoilureittejä. Valtion virkistysalueita ovat valtion retkeilyalueet, vaellusreitit ja luonnonsuojelualueet, kuten kansallispuistot. (Neuvonen ym. 2010.)

Jokamiehenoikeuksista puhutaan, kun jokin kiinteä omaisuus kuuluu jonkin ihmisryhmän jäsenille, eikä perustu yhden ihmisen omistusoikeuteen. Vaikka ihmisryhmällä tarkoitetaan yleensä kansalaisia, niin Suomen ulkopuolinen kansalaisuus tai asuinpaikka ei kuitenkaan rajaa pois jokamiehenoikeuksia. Jokamiehenoikeudet ovat kehittyneet vanhojen tapojen pohjalta, ja niille on tyypillistä haitattomuus ja maksuttomuus. Jokamiehenoikeuksia on olemassa lähinnä vain Pohjoismaissa. (Heikkinen, Hirvonen & Lehtonen 2007, 4; Verhelä & Lackman 2003, 60.)

Jokamiehenoikeuksilla saa liikkua jalan, hiihtäen tai pyöräillen luonnossa. Yksityisellä pihamaalla tai sellaisilla alueilla, jotka voivat vahingoittaa kulkemisesta, ei saa liikkua jokamiehenoikeuksien turvin. Tilapäinen oleskelu, esimerkiksi telttailu, on sallittua jokamiehenoikeuksilla niin kauan, kun pitää huolen sopivasta etäisyydestä asutukseen. Luonnonmarjojen, sienien ja kukkien kerääminen, samoin kuin onkiminen ja pilkkiminen, kuuluvat jokamiehenoikeuksien piiriin. Myös veneily, jäällä kulkeminen, uiminen ja peseytyminen vesistöissä ovat sallittuja jokamiehenoikeuksilla. (Heikkinen ym. 2007, 4-5; Verhelä ym. 2003, 60-61.)

Jokamiehenoikeuksien varjolla ei saa aiheuttaa häiriötä toisille ihmisille, lintujen pesille tai poikasille, eikä poroille tai muille riistaeläimille. Kasvavia puita ei saa vahingoittaa tai kaataa, eikä toisen maalle kaatunutta tai kuivunutta puuta, varpua tai sammalta ottaa. Avotulta ei saa tehdä toisen maalle, ellei siihen ole pakottavaa tarvetta. Roskaaminen ja kotirauhan rikkominen ovat myös kiellettyjen listalla. Ei ole myöskään sallittua ajaa moottorineuvolla maastossa ilman maanomistajan lupaa, eikä metsästää ja kalastaa ilman lupia. (Heikkinen ym. 2007, 4-5; Verhelä ym. 2003, 60-61.)

Kuntien ja maakuntaliittojen edustajien keskusteluissa on todettu, että kaupallista toimintaa ei saisi harjoittaa jokamiehenoikeuksien perustalla. Tulkinta on tehty vuonna 2001 Matkailun ohjelman palvelujen normisto-hankkeen yhteydessä. Keskustelua on herättänyt myös tiettyjen toimintojen, kuten ratsastuksen ja maastopyöräilyn kuuluminen jokamiehenoikeuksien piiriin, sillä kyseisten toimintojen voidaan katsoa aiheuttavan enemmän kuin vähäistä haittaa maanomistajille ja luonnolle. (Heikkinen ym. 2007, 5; Verhelä ym. 2003, 60-61.)

2.2 Tutkimusmenetelmät

Tämän tutkimuksen tutkimusote on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimuksen ongelma ja analyysi ovat usein rakenteeltaan samankaltaisia. Tutkimusongelma ohjaa helposti menetelmien ja analyysien valintaa, ja tästä johtuen tutkimisprosessin vaiheista syntyy yleensä selkeä paketti. Voidaan kuitenkin sanoa, että tutkimuksessa on erilaisia vaiheita: tietojen tarkistus, täydentäminen ja aineiston järjestäminen. Tärkeintä

tutkimuksen teossa on, että kerätty aineisto analysoidaan ja sen pohjalta tehdään tulkin-
toja sekä johtopäätöksiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 221-222.)

Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä on empiirinen tutkimus. Empiirillä tar-
koitetaan kokemusperäistä tutkimusta. Kyseessä on menetelmä, joka perustuu havain-
toihin, joiden pohjalta rakennetaan malleja ja teorioita. Menetelmä on hyvä silloin kun
tutkitaan aihetta, joka ei perustu täsmällisiin luonnonlakeihin. Empirian voi jakaa alala-
jeihin: laboratoriotutkimukset, tapaustutkimukset, selvitykset sekä benchmarking. Tässä
opinnäytetyössä on kyse selvityksestä. Tavoitteena on selvittää, mitä tällä hetkellä on
olemassa sekä mitä tulevaisuudessa kuuluisi olla. (Sajaniemi 2008.)

2.3 Aineiston hankinta

Tutkimuksessa tulisi aina käyttää kirjallisia lähteitä. Kirjallisuuteen perehtyminen ohjaa
tutkimusta. Hyviä kirjallisia lähteitä ovat tietosanakirjat, käsikirjat, bibliografiat, aikakau-
sijulkaisujen indeksit ja tiivistelmät, asia- ja henkilöhakemistot, organisaatioiden ja insti-
tuutioiden muistiot ja raportit, tilastot sekä sanomalehtiartikkelit. Aineistoa voi hankkia
myös elektronisesti tietokoneen kautta. Elektronista aineistoa ovat tietokannat ja teok-
set, kuten sanakirja tai hakuteos. (Hirsjärvi ym. 2009, 89, 109-111.)

Näkökulmaeroista johtuen tutkimuksen teossa saattaa syntyä ristiriitaisia tutkimustu-
loksia. Kirjallisuuden valinta on vaikeaa, sillä se ei välttämättä kytkeydykään omaan tut-
kimukseen, vaikka siltä saattaisi tuntua. Siksi lähdekritiikki on tärkeää aineiston vali-
koimisessa. Kirjoittajan tunnettavuuteen ja arvostettavuuteen, lähteen ikään, alkupe-
rään, uskottavuuteen, totuudellisuuteen, puolueettomuuteen sekä julkaisijan arvoval-
taan ja vastuuseen täytyy kiinnittää huomiota. (Hirsjärvi ym. 113-114.)

Haastattelulla tarkoitetaan tilannetta, jossa haastateltava kerää tietoja haastateltavalta.
Tutkittavan asemassa olevaa käytetään tietolähteenä. Haastattelussa pyritään aina saa-
maan todenperäistä tietoa, mikä voi olla vaikeaa haastateltavan omien näkemysten
vuoksi. (Järvinen & Järvinen 2011, 146.)

Tässä opinnäytetyössä aineiston hankintaan käytetään teemahaastattelua. Tällä tarkoitetaan haastattelua, joka etenee väljästi ennalta suunnitellun teeman piirissä. Haastattelu ei siis etene tarkasti määrättyjen kysymysten mukaan, vaan kaikkia haastateltavia haastatellaan saman aihepiirin, teeman mukaan. Kyseessä on melko keskustelunomainen tilanne. Teemahaastattelussa otetaan huomioon haastateltavien omat näkökulmat ja vapaa puhe, vaikka kaikki päätetyt teemat pitääkin käydä läpi haastateltavan kanssa. Ennen haastattelutilannetta on hyvä kerätä muistiinpanoja keskustelun teemoista, mutta tarkkoja kysymyksiä ei kannata laatia, jotta keskustelu etenee luontevasti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

3 Mustijoen luontomatkailuyhdistys ja virkistyskäyttöanalyysi

Tästä luvusta selviävät taustatiedot Mustijoen luontomatkailuyhdistys ry:n toiminnasta. Luvussa kerrotaan, miksi yhdistys on perustettu ja mitkä sen tavoitteet ovat. Yhdistyksen organisaatio kuvataan. Tässä luvussa avataan myös tämän opinnäytetyön tarkoituksena, joka liittyy suoraan Mustijoen luontomatkailuyhdistyksen virkistys- ja kulttuurihankkeeseen.

Mustijoen luontomatkailuyhdistys ry. on perustettu vuonna 2012 Mustijokilaakson virkistys- ja kulttuurimatkailuhankkeen toteuttamiseksi. Hankkeen tavoitteena on tehdä alue tunnetuksi sekä kehittää sen elinvoimaisuutta ja vetovoimaisuutta laadukkaana matkailualueena yhteistyössä paikallisten sidosryhmien eli kyläyhteisöjen, yritysten ja kuntien kanssa. Alkuperäinen hankesuunnitelma on liitteenä numero yksi. (Hankesuunnitelma 2012; Juutilainen, P. 31.1.2013.)

3.1 Hankkeen tausta ja idea

Itä-Uudenmaan vesistön- ja ilmansuojeluyhdistys on tehnyt Mustijoen melonta- ja kalastusharrastuskäyttöön kartan vuonna 2004. Pian huomattiin, että harrastusmahdollisuuksien parantamiseksi pelkkä kartta ei riitä, vaan vaaditaan myös jokialueen rantautumispaikkojen parantamista sekä toimiva viitoitus- ja informointijärjestelmä. Mustijoenella on todettu olevan paljon matkailullista potentiaalia eteläsuomalaiseksi joeksi, sillä sitä reunustavat monipuoliset kulttuurikohteet ja lukuisat kyläkaupat palveluineen, mutta niitä ei ole vielä koostettu yhtenäiseksi kokonaisuudeksi joen kanssa. (Hankesuunnitelma 2012.)

Mustijoen alueen kulttuuri- ja matkailutoimijoiden yhteistyöstä ja palvelusivustosta vastannut Mäntsälä-Pornainen kulttuurimatkailu ry lopetti toimintansa vuonna 2011, jonka jälkeen alueelta on puuttunut kokonaan matkailun yhteistyöverkosto. Tämän takia uusi Mustijoen luontomatkailuyhdistys on ollut erittäin tervetullut kehittämään alueen matkailullisia palveluita ja näkyvyyttä. (Hankesuunnitelma 2012.)

Hankkeen ideana on muodostaa kokonaisuus alueen palveluista ja palveluntarjoajista sekä saattaa alueen virkistyskäyttöpotentiaali yksiin kansiin. Hanke tuottaa virkistys-, luonto- ja kulttuurimatkailuun soveltuvan suunnitelman Mustijokilaakson alueelle. Reittiverkosta ja alueen palvelurakenteesta laaditaan kokonaisuus, joka edesauttaa matkailuyrittäjien yhteistyötä. (Hankesuunnitelma 2012.)

3.2 Tavoitteet

Keudan luontoalan opiskelijoiden hanketta Mustijoen rantautumispaikkojen rakentamiseksi vuonna 2008 pidettiin hyödyllisenä, mutta se jäi kesken. Lisäksi Porvoon kaupunki jätettiin sen ulkopuolelle. Tämän seurauksena Mustijoella on ollut selkeä tarve osittaiseksi ja koordinoimattomaksi jääneen reittikehitystyön loppuunsaattamiseksi, nykyvaatimusten mukaiseksi reittipalveluksi, joka voidaan avata yleisön käyttöön. (Hankesuunnitelma 2012.)

Reittipalvelun rakentaminen on hankkeen merkittävin tehtävä. Työhön kuuluu suunnittelun, rakentamisen, viitoitusten, huoltovastuiden sekä viestinnän ja markkinoinnin kokoaminen yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Reittikartta tehdään paperiversion lisäksi sähköiseen muotoon, sekä internetiin että mobiililaitteisiin ladattavaksi versioksi. (Hankesuunnitelma 2012.)

Tavoitteena on luoda alueelle soveltuva, monipuolinen ja laadukas virkistyskäyttösuunnitelma, joka palvelee sekä paikallisia asukkaita heidän lähtökohdistaan että alueelle muualta saapuvien matkailijoiden tarpeita ympärivuotisesti. Mustijokilaakson kehittämishanke palvelee paikallista elinkeinotoimintaa, kansalaisyhteistyötä ja kulttuurihistoriallista perimää. Mustijokilaakson alue tarjoaa sopivat puitteet matkailutuotteiden kehittämistä silmällä pitäen. Hankkeen tavoitteena on nostaa esille alueen matkailullisia vetovomimatekijöitä ja näin ollen parantaa saavutettavuutta. Alue on monipuolinen ja elinvoimainen, suomalaisen maalaisympäristöön tukeutuva matkailukohde. Hanke tuottaa alueen yrittäjille tietoa ja markkinointityökaluja ja näin ollen kasvattaa yritysten liikevaihtoa ja lisää maakunnallista kilpailukykyä. Hankkeella edistetään luontomatkailun imagoa ja alueen tunnettuutta. (Juutilainen, P. 31.3.2013; Mustijoki 2012.)

Virkistyskäyttösuunnitelman ja yhteistyöverkoston kehittämisen olennaisena osana on tehdä selvitys matkailu-, virkistys- ja kulttuuripalvelujen kysynnästä. Keskeisenä tavoitteena on selvittää paikallisten asukkaiden ja muiden aluetta käyttävien vapaa-ajan virkistyskäyttötarpeet. Tällä viitataan teemahaastatteluun, jota on käytetty aineistona tässä opinnäytetyössä. Mustijoen luontomatkailuyhdistys selvittää myöhemmin projektin edetessä alueella toimivien teollisuusyritysten tarpeen käyttää palveluja henkilöstön virkistys- ja kulttuuripalvelutoimintaan. (Hankesuunnitelma 2012; Juutilainen, P. 31.3.2013.)

3.3 Hankeorganisaation kuvaus

Mustijoen luontomatkailuyhdistyksen perustavia jäseniä ovat Antti Tähkäpää, Sami Talsi, Jyrki Kosonen ja Pasi Juutilainen. Antti Tähkäpään vahvuusalueena on vesireittirakentaminen sekä luonto- ja kulttuurimatkailun yhteistyöverkoston kehittäminen. Sami Talsin vahvuusalueena on luonto- ja virkistyspalvelut Porvoon alueella sekä internetsivujen suunnittelu ja ylläpito. Jyrki Kososen vahvuusalueena on kylä- ja paikallisyhdistysosaaminen sekä kulttuuripalvelujen tuottaminen. Pasi Juutilainen vastasi luontoliikunnan koulutuksesta, luontoreittien rakentamisesta ja kansainvälisten luontomatkailijaryhmien palveluista. Hän lopetti projektipäällikkönä keväällä 2013. Tämän jälkeen projektityöntekijöinä ovat olleet Melanie Kaskela ja Susanna Sihvonen. Yhdistyksen jäseniksi voivat liittyä kaikki Mustijokilaakson alueen yrittäjät, yhdistykset, kunnat ja yksityiset henkilöt, jotka jollain tavalla tulevat hyötymään yhdistyksen toiminnasta. (Hankesuunnitelma 2012.)

3.4 Uhkatekijät

Mustijoen vedenlaatu on välttävää. Vedenlaatua uhkaavia tekijöitä ovat maatalous, puhdistamot, luonnonhuuhtouma sekä viemäröimätön haja-asutus. Myös kaatopaikkojen purkuvedet uhkaavat Mustijoen vedenlaatua, joskaan ne eivät vuoteen 2004 mennessä ole nostaneet paljoakaan joen ravinnepitoisuuksia. (Vainio 2004.) Tulevaisuuden uhkatekijänä voi olla veden laadun merkittävä heikkeneminen.

Ympäristön saastumisen uhka koskee myös Mustijokea. Uhkaavia tekijöitä ovat ilman saastuminen ja ilmastonmuutos. Sekä maaperää että ilmanlaatua uhkaavat rehevöitymi-

nen, happamoituminen, ympäristön kemikalisoituminen ja jätteet. (Valtion ympäristöhallinto 2013.)

Hanke voi epäonnistua, jos Mustijoen luontomatkailuyhdistys ja sen organisaatio hajoaa. Tällöin tulee hankaluuksia vastuun jakamisesta. Yhdistyksessä toimiminen vaatii korkeaa tieto-taitoa ja aluetuntemusta, jonka vuoksi jäseniä on vaikea korvata. Hankkeen yksi uhkatekijä on markkinoinnin epäonnistuminen, jolloin alueen tunnettuus ei saavuta toivottua tasoa. Alueen yhtenäisen imagon luominen epäonnistuu, ja paikalliset ja matkailijat eivät näekään Mustijokilaaksoa yhtenäisenä pakettina.

Yksi hankkeen uhkatekijöistä on kuntien kiinnostuksen puute hanketta kohtaan. Kolmen eri kunnan; Mäntsälän, Pornaisten ja Porvoon; yhteistyötä ei saadakaan toimimaan. Ongelmia voi tulla myös rahoituksen puutteesta tai sen jakamisesta. Alueen paikalliset yritykset eivät halua lähteä mukaan hankkeeseen. Kielteistä ilmapiiriä saattaa ilmetä myös paikallisten asukkaiden keskuudessa, jotka ovat tottuneet olemaan rauhasa, eivätkä hyväksy ulkopuolelta tulevia turisteja alueelleen.

4 Mustijokilaakso ja sen saavutettavuus

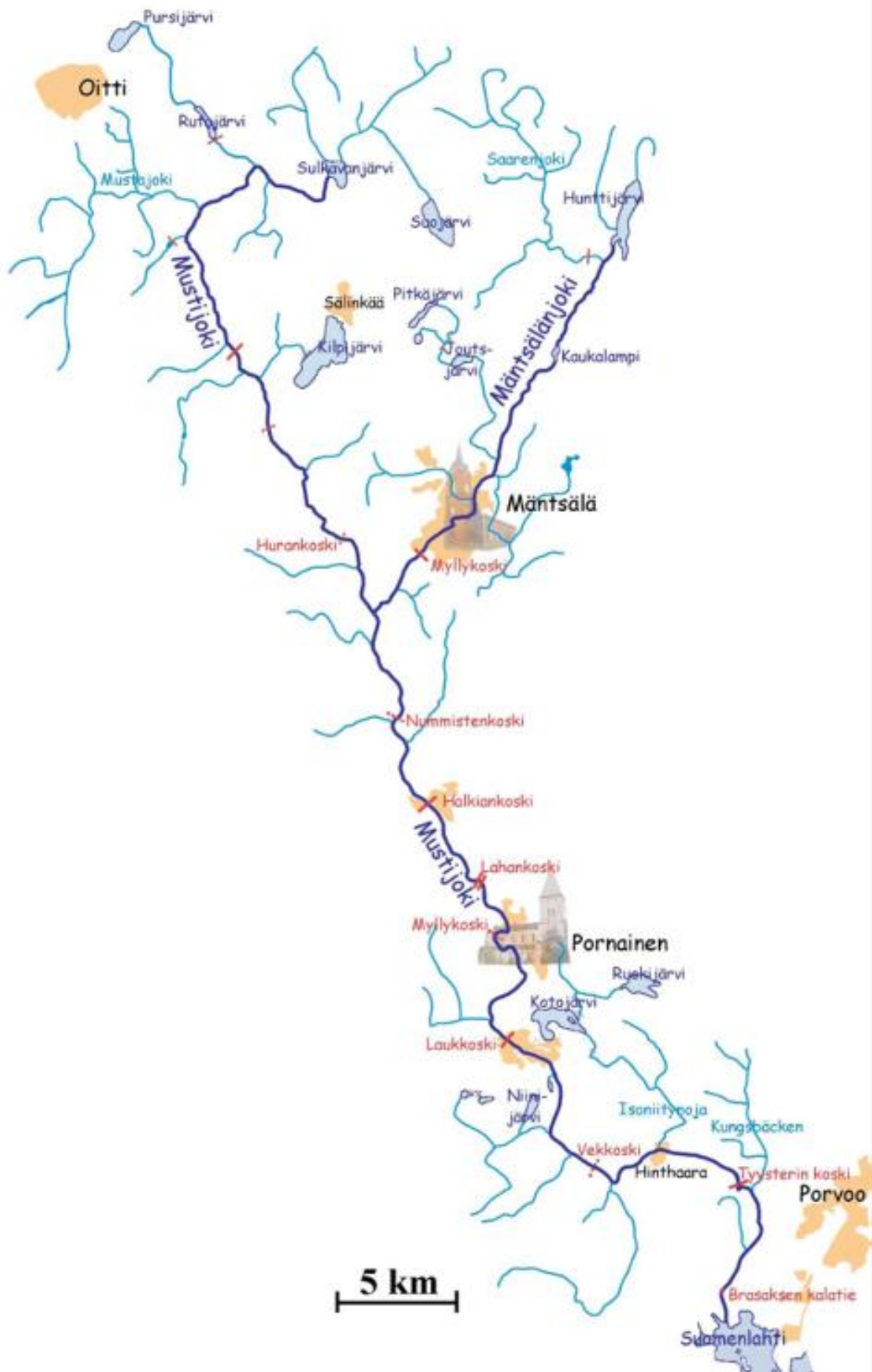
Luvun neljä aikana lukija saa käsityksen koko Mustijokilaakson alueen matkailuveto-voimasta. Alueen luontoarvot, maisemanhoito, historia, nähtävyydet ja palvelut esitellään. Alueella toimivat kyläyhdistykset selvitetään. Lisäksi tässä luvussa esitellään hankkeen kohderyhmät. Lopuksi analysoidaan, mitkä uhkatekijät voivat vaikuttaa Mustijoen virkistyskäyttösuunnitelman toteutumiseen.

Virkistyskäyttösuunnitelman hankealueena on Mustijokilaakson alue. Alueeseen kuuluvat Mäntsälän ja Pornaisten kunnat sekä Porvoon kaupungin läntinen alue. Alue on kulttuurihistoriallisesti merkittävä luonnon monimuotoisuuden ja värikkään historiansa vuoksi. (Itä-Uudenmaan liitto 2007.)

Kuvio 1. Mustijoki talvella. (Facebook 2012a.)

Mustijoki alkaa Sulkavanjärvestä, joka sijaitsee Mäntsälän luoteiskolkassa. Joki virtaa Mäntsälän luoteisosien läpi, tehden lenkin Hausjärven kunnan puolelta. Joen haarautumiskohdassa joesta käytetään eri nimityksiä, kuten Sulkavanjoki, Olkistenjoki, Kaa-naanjoki sekä Hirvihaaranjoki. Nimet perustuvat kylien nimiin. Mäntsälästä Mustijoki jatkaa matkaansa Nummisten kautta Pornaisten puolelle. Hinthaaan ohitettuaan joki jatkaa kulkuaan Porvoon kaupungin länsipuolelle, josta se laskee mereen Svartbäckfjärdenin kohdalta. Mustijokilaakson toisesta haarasta käytetään nimitystä Mäntsälänjoki, jonka alkupää sijaitsee kunnan koillisosassa olevan Hunttijärven alueella. Mäntsälänjoki virtaa Mäntsälän kunnan keskustan läpi Mustijokeen. (Vainio 2004; Linnasalo 2002, 45-46.)

Kuvio 2. Kartta Mustijoesta. (Vainio 2004.)

4.1 Luontoarvot

Luontoarvoille ei ole olemassa virallista, yhdenmukaista määritelmää. Avainsanoja käsitteen ymmärtämiseen ovat esimerkiksi maaperä, vesi, ilma, ilmasto, kasvillisuus, eliöt ja luonnon monimuotoisuus. Luonto käsitetään koskemattomaksi tai vain hieman ihmisen muokkaamaksi ympäristöksi. Luonnonsuojelulla on keskeinen asema luontoarvojen säilyttämisessä. Kun ympäristöä lähdetään muokkaamaan esimerkiksi rakentamalla, on otettava huomioon luonnon säilyminen ja ympäristön saastuttamisen välttäminen. Luonnonsuojelulain (1096/1996) 1. luvun 1 § mukaan kyseisen lain tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen, luonnonkauneuden ja maisema-arvojen vaaliminen, luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestävä käytön tukeminen, luonnontuntemuksen sekä yleisen luonnonharrastuksen lisääminen ja luonnontutkimuksen edistäminen. Myös näiden seikkojen voidaan katsoa muodostavan perustan luontoarvojen käsitteelle. Suomessa on luonnonsuojelualueiden lisäksi Natura 2000 -alueita, joissa on Euroopan unionin määrittämiä tärkeitä luontotyyppisiä ja -lajeja. (Ekroos & Warsta 2012; Kuisma 2013; Metsähallitus 2012b.)

Jokivesistöjä voidaan luokitella joen pohjan laadun mukaan: turve-, moreeni- ja harjumaan sekä saviastian vesistö. Toinen määrittelynäkökulma on veden ravinteisuus: rehevät, keskiravinteiset ja karut vesistöt. Kuten luvussa 3.4 mainittiin, Mustijoen veden laatu on yleiseltä käyttökelpoisuusluokituksestaan välttävää. Maatalous, puhdistamot, luonnonhuuhtouma ja viemäröimätön haja-asutus ovat jokea kuormittavia tekijöitä. (Airaksinen & Karttunen 2001; Vainio 2004.)

Mustijoen maa-alueesta suurin osa on metsää ja maatalousaluetta. Joen ja siitä haarautuvien purojen varsilla on peltoja. Alueella on myös muutamia vesi- ja suoalueita, sekä rakennettuja alueita. Eniten rakennetut alueet sijaitsevat Mäntsälässä, Pornaisissa, Jokimäessä ja Hinthaarassa. Maaperä on pääosin kallio- moreeni- ja turvemaata. (Itä-Uudenmaan liitto 2007; Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2010.)

Taulukko 1. Maankäyttö Mustijokilaaksossa. (Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2010.)

Maankäyttö	Pinta-ala	Osuus koko alueesta
Metsät, avoimet kankaat ja kalliomaat	454,24 km ²	58,0 %
Maatalousalueet	238,28 km ²	30,4 %
Rakennetut alueet	64,21 km ²	8,2 %
Kosteikot ja avoimet suot	13,42 km ²	1,7 %
Vesialueet	13,03 km ²	1,7 %

Mustijokilaakson alueella on 17 luonnonsuojelukohdetta ja kymmenen Natura 2000 - aluetta. Mustijokilaakson alueella sijaitsee yksi harjijensuojeluohjelma ja lintuvesiensuojeluohjelma sekä viisi soidensuojeluohjelmaa ja kolme vanhojen metsien suojeluohjelmaa. Kilpisuon ja Isosuo-Kotojärven soidensuojeluohjelmat kuuluvat Natura 2000 - alueisiin, ja ovat myös alueen laajimmat luonnonsuojeluohjelma-alueet. Kasvillisuus, puusto ja vesieliöstö ovat pääasiassa samantyyppisiä kuin muuallakin Etelä-Suomessa. (Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2010.)

4.2 Maisemanhoito

Maisemanhoidolla tarkoitetaan ympäristön hoitamista siten, että sen arvokkaat osat säilyisivät hyväkuntoisina. Maisemanhoidolla pyritään lisäämään niin omien kuntalaisien- kuin matkailijoiden viihtymistä. Monilla suomalaisilla on kuva lapsuuden maaseudusta, jonka toivotaan säilyvän. Maatalouden toimintatavat ovat muuttuneet vuosien saatossa: pelto-ojat ovat hävinneet salaojituksen myötä, laitumet ovat päässeet pensoitumaan karjan vähenemisen myötä ja heinäladoille ei ole enää tarvetta. Silti on hyvä jättää jotain säilynyttä muistoksi värittämään niin yksipuoliseksi käyvää nykymaatalouden tuotantomaisemaa. Maiseman säilyttämisen ohella ympäristöön voidaan tuoda myös uutta. Uusia puita ja kasveja voidaan istuttaa ja rakennuksia rakentaa. Uudisrakennuksissa ja – istutuksissa tulisi kuitenkin ottaa huomioon alueen oma ympäristö ja sen perinteet. Harmonisen ympäristön pystyy rikkomaan helposti erikoisuuden tavoittelulla. (Linnasalo, K. 2002, 20-21.)

Mustijoen vesistöalueelle on laadittu suojavyöhykkeiden ja maisemanhoidon yleissuunnitelma vuosina 2000–2002. Työ jakautuu laajuutensa vuoksi kolmeen eri osioon, Mäntsälän osioon, Pornaisten osioon sekä Porvoon ja Sipoon osioihin. Suunnitelma on tehty Uudenmaan ympäristökeskuksessa. Suunnitelman toivotaan kannustavan ympäristönhoitoon niin maisema -kuin vesistöasioissa. (Linnasalo, K. 2002, 5)

Maisema-alueella tarkoitetaan kokonaisuutta, johon voi kuulua luonnonmaisemaa, kulttuurimaisemaa tai molempia. Suomessa on jäljellä enää vähän luonnonmaisemia, joissa ihmisen vaikutus ei näy. Nykyään luonnonmaisemilla tarkoitetaan metsiä, soita, vesistöjä ja muita rakentamattomia alueita. Kulttuurimaisemassa ihmisen toiminta on selkeästi esillä. Kulttuurimaisemaksi luokitellaan esimerkiksi viljelty jokilaakso. Se voi luokitella myös perinnemaisemaksi, jos perinteisen maankäytön ja elinkeinojen vaikutus erottuu selkeästi. (Honkanen 2006.)

Kuvio 3. Mustijoki Halkiankoskelta Nummisiin päin. (Melanie Kaskelan oma arkisto.)

Itä-Uudenmaan liitto on nimennyt Mustijokilaakson alueen maisematyyppin perusteella vuonna 2007. Mustijokilaakson alueen eteläisimmät osat ovat enimmäkseen muinaisen

Litorinameren pohjaa. Mustijokilaaksoa reunustavat viljelykset, ja joki kulkee moreeni- ja kallioselänteiden välissä. Litorinameri on muodostanut Uudenmaan ja Pornaisten alueelle kaistaleen, johon jokilaakso on tehnyt kapean merenlahden. Litorinameren pohjaan kerrostuneilla savikoilla sijaitsee nykyään viljelyaukeita. Karut, metsäiset kallio-, moreeni- ja turvemaat reunustavat Mustijokilaaksoa. (Itä-Uudenmaan liitto 2007; Linnasalo 2002, 45-46.)

4.3 Mustijokilaakson historia

Mustijoki oli vuosisatojen ajan tärkeä kulkureitti. Jokea pitkin kuljetettiin kauppatavaraa ja reitti oli helppokulkuinen myös ryöstäjille. Tänä aikana joki on virrannut vuolaammin kuin nykyään. Pysyvä asutus on muodostunut Mustijoen rantamille 1200-luvun alussa, vaikka asutusta onkin ollut jo kivikaudesta lähtien. Tällöin kyläyhteisöjen talous perustui kaskeamiseen, karjanhoitoon ja kalastukseen. Joen rantamat on raivattu vähitellen pelloiksi. Tyysterin koskessa sijaitseva mylly on alueen vanhin. Se on rakennettu 1400-luvulla. Mustijokilaakson ensimmäinen sähkövoimala rakennettiin Lahankoskeen vuonna 1892. Mustijoella on ollut myös tukinuittoa, mutta toiminta lopetettiin 1955. (Itä-Uudenmaan liitto 2007; Vainio 2004.)

Mustijokilaakson alueella sijaitseva tieverkosto on rakentunut viimeistään 1700-luvulla. Keskiajalta lähtien kylät ovat alkaneet rakentua Suuren Rantatien varteen, joka halkoo Mustijokilaaksoa. Iso- ja uusjaon aikana on syntynyt useiden Mustijokilaakson kylien rakenne. Kylien läheisiltä peltoaukeilta löytyy vanhoja pronssikautisia hautaröykkiöitä. Mustijoen varrella on myös paljon muinaisjäännösrekisteriin merkittyjä kohteita, kuten kivikautisia asuinpaikkoja ja kyläkeskittymiä. (Itä-Uudenmaan liitto 2007; Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2010.)

Mustijoki-nimitys on saanut alkunsa veden väristä. Veteen on sekoittunut savea, jonka vuoksi se on muuttunut tummaksi ennen kuin joen reuna-alueella olevia peltoja on alettu viljelemään. Mustijoen katsotaan olleen aikoinaan kalaisa joki, josta on saatu kalaa kotitarpeisiin. Keskijuoksulta on saatu haukia, lahnoja sekä ankeriaita. Mäntsälän järvis-
tä on pyydetty 1800-luvulla kuhaa, haukea, ahventa, särkeä ja lahnaa. Joen alajuoksulta saatiin kalaa vain silloin tällöin. (Vainio 2004.)

Kuvio 4. Kalkinkoski. (Vainio 2004.)

4.4 Mustijokilaakson nähtävyydet

Nähtävyydellä tarkoitetaan kohdetta, jota matkailijat käyvät katsomassa. Nähtävyyden olemassaolo vaatii kolme tekijää: matkailijan, kohteen ja merkitsijän. Matkailija ei välttämättä tunnista kohdetta nähtävyydeksi ilman merkitsijää. Monissa matkakohteissa nähtävyydet ja niiden vetovoima ovat tekijät, jotka antavat matkailijoille syyn tulla tiettyyn kohteeseen. Nähtävyyksien vetovoimatekijöitä ovat sen kulttuurinen arvo, historiallinen merkittävyys, luonnonmuodostelma tai rakennelman ulkomuoto. Nähtävyyksiksi voidaan mainita esimerkiksi patsaat, haudat, muistomerkit, rakennetut nähtävyydet kuten kirkot, kartanot, sillat ja luonnonpuistot. Nähtävyyksiä ovat myös erilaiset tapahtumat ja juhlat. Nähtävyydet ovat turismin kannalta oleellisia, koska ne vetävät matkailijoita puoleensa. Nähtävyyksien ympärille kehittyy turistinen alue ja lähelle keskittyy yleensä liiketoimintaa. Myös itse nähtävyys saattaa olla maksullinen. (Kettukangas, H. 2012, 3-14; Kuokkanen, A. 2006, 34-35)

Mustijokilaakson tärkeimmät kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet ovat Hirvihaaran kartano, Frugårdin kartano eli Alikartano, laajalle avautuva kumpuileva viljelymaisema valuma-alueen keskiosalla Mäntsälän Nummisissa ja Mustijoen ylittävä Waltarin silta Pornaisissa. Pornaisten Laukkoskelta löytyy Laukkosken luontopolku, jossa on

kulttuurihistoriallisia jäänteitä ja luonnonnähtävyyksiä. Mustijoella on monta koskimiljöötä, joita pidetään tärkeinä nähtävyyksinä. Näitä ovat Lukkokosken koskiympäristö, Nummistenkosken koskimiljöö ja Halkiankoski, jossa on Etelä-Suomen korkein suora pudotus 12 metriä. Myös Suuri Rantatie, eli nykyään Kuninkaantienä tunnettu tie alueen eteläosassa on tärkeä historiallinen maantieyhteys. (Outdoors Finland; Pornaisten kunta 2013a; Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2010.)

4.5 Luontomatkailuun liittyvät palveluntarjoajat Mustijoen alueella

Luontomatkailun parissa toimivaa yrittäjää kutsutaan luontoyrittäjäksi. Luontoyrittäjyydellä tarkoitetaan vastuullista yrittäjyyttä, jonka palvelut ja tuotteet perustuvat luonnon tarjoamiin antimiin ja elämyksiin. Tällaisia yrittäjiä tulee eri toimialoilta, kuten elintarvike- käsityö- ja matkailun toimialoilta niin, että kaikkia näitä yhdistää suomalainen luonto. (Hemmi. 2005b, 162.)

Luontomatkailijat käyttävät rahaa pääasiassa matkaan, majoitukseen, harrastusvälineisiin, vaatteisiin ja ruokaan. Lisäksi luontomatkailijalle aiheutuu kustannuksia kalastusluvista. Paikalliset taloudelliset vaikutukset luontomatkailusta voivat olla merkittävät, mutta luontomatkailun rajaaminen vain tiettyyn alueeseen tai kohteeseen on ongelmallista. Haasteellista on, että luontomatkailijat eivät ole korvamerkittyjä matkailijoita, vaan samaa palvelua voivat käyttää myös muutkin matkailijat. Kuitenkin esimerkiksi pienten kyläkauppojen toimeentulolle on merkityksellistä, että matkailijat käyttävät rahaa ostoihinsa kyläkaupoissa. (Hemmi 2005b, 175.)

Mustijokilaakson virkistyskäyttösuunnitelmassa rajataan alueen palveluntarjoajat majoitus-, ravintola- ja ohjelmapalveluihin joen vaikutuspiirissä. Mustijokilaakson alue tarjoaa matkailijoille useita välttämättömiä palveluita. (Juutilainen, P. 31.3.2013.)

4.5.1 Majoituspalvelut

Majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetussa laissa (308/2006, MARA) majoitus määritellään ammattimaisesti tapahtuvaksi kalustettujen huoneiden tai muiden majoitustilojen tarjoamiseksi tilapäistä majoitusta tarvitsevalle asiakkaalle. Majoitusliike on rakennus, huoneisto tai muu liikepaikka, jossa harjoitetaan majoitustoimintaa. (Valvira 2013.)

Mustijoen alueella toimii erilaisia majoituspalveluiden tarjoajia. Mäntsälän kunnan alueella viiden kilometrin päässä Mäntsälän keskustasta sijaitsee Hirvihaaran kartano, joka on rakennettu Mustijoen rannalle. Hotelli Hirvihaaran kartano kuuluu Next Hotels-ketjuun ja se tarjoaa klassisesti sisustettuja kokous- ja juhlatiloja sekä majoitusta yksittäisille matkailijoille. Kartanon ylpeys on sen vehreä ympäristö ja rantaan on myös rakennettu savusauna palvelemaan asiakkaita. (Hirvihaara 2013.)

Kuvio 5. Hirvihaaran kartano. (Hirvihaara 2013.)

Pornaisten kunnan vapaa-aikatoimi tarjoaa majoitusta Isojärven leirimajassa. Isojärvi sijaitsee noin kolmen kilometrin päässä Mustijoesta, Isojärven rannalla. Päärakennuksesta löytyy majoituspaikkoja 14 hengelle ja se toimii myös kokous- ja juhlapaikkana. Tilan voi varata Pornaisten kunnan vapaa-aikatoimesta. (Isojärven leirimaja 2013.)

Porvoon ja Pornaisten rajalla, Hinthaaran kylässä toimii Majatalo Wera. Yritys tarjoaa pienimuotoista majoitustoimintaa kahden kilometrin päässä Mustijoesta. Ympärivuotisesti toimiva majatalo antaa mahdollisuuden edulliseen majoittumiseen maalaistunnelmassa Bed & Breakfast- tyyppisesti. (Majatalo Wera 2013.)

Porvoon länsipuolella Hinthaarassa sijaitseva Boen kartano on vanha kuninkaankartano ja sen historia ulottuu pitkän ajan taakse, 1400-luvulle. Kartano on ollut Hagelstamin perheen omistuksessa vuodesta 2002. Tilan toiminta painottuu ratsastukseen. Majoi-

tuspalvelut ovat myös tärkeä osa toimintaa. Kartanossa on tehty korjaustöitä, jotta majoitustilat vastaisivat tämän päivän kysyntään ja vaatimuksiin. Boen kartano majoittaa erikokoisia asiakasryhmiä sekä lyhyeksi että pidemmäksi ajanjaksoksi. (Boen kartano 2013.)

4.5.2 Ravintolapalvelut

Ravitsemistoiminnalla tarkoitetaan elintarvikelaissa (23/2006) tarkoitetussa elintarvikehuoneistossa ammattimaisesti tapahtuvaa ruoan tai juoman tarjoamista asiakkaille. Elintarvikehuoneistossa pitää olla riittävät työtilat. Elintarvikehuoneistoa ei saa käyttää asumiseen tai muuhun tarkoitukseen, joka saattaa aiheuttaa terveysvaaraa.

Mäntsälän kuntakeskuksen alueella palvelee neljä ravintolaa, kaksi pizzeriaa ja muutama kebabravintola. Kuntakeskuksen länsipuolella Hirvihaaran kartanossa on ravintola, joka on suunnattu etenkin ryhmämatkailijoille mutta myös yksittäiset matkailijat voivat käyttää kartanon ravintolapalveluita. Mäntsälässä Nummisten kylässä sijaitsee Nummisten kyläkauppa ja baari, josta saa pieniä ruoka-annoksia ja tilauksesta järjestetään myös ruokailuja isommille ryhmille. Nummisten kylässä sijaitsevassa Alikartanossa toimii touko-kuusta elokuun puoliväliin museokahvila Hedda Noora. Muina aikoina kahvila palvelee tilauksesta. (Eat.fi; Facebook 2012b; Hirvihaara 2013; Puirava Oy 2013.)

Pornaisten kuntakeskuksessa on yksi ravintola, yksi pizzeria, kaksi kahvilaa ja yksi huoltoasema. Pornaisten Laukkoskella toimivassa Kotojärvi Golfissa palvelee ravintola Kotojärvi Golf, joka on entisöity vanhaan navettaan toimien kesäravintolana ja sen jälkeen tilauksesta. Ravintola on avoin kaikille ja se soveltuu myös juhlien ja kokouksien pitoon. (Kotojärvi 2013.)

Porvoossa sijaitsevassa Hinthaaran kylässä on Pub Lättähattu, joka on A-oikeuksin varustettu pub-ravintola. Yritys tarjoaa myös catering-palveluita. (Pub Lättähattu 2013.)

4.5.3 Ohjelmapalvelut

Ohjelmapalveluille on olemassa erilaisia määritelmiä. KTM:n toimialaraportti vuodelta 2003 on antanut seuraavan määritelmän. Ohjelmapalvelut määritellään aktiviteeteiksi,

jotka muodostavat matkailutuotteen toiminnallisen osuuden. Ohjelmapalvelut perustuvat siihen, että asiakas osallistuu itse ohjelmapalvelun suorittamiseen tai ainakin sen seuraamiseen. Opetushallituksen mukaan ohjelmapalvelut määritellään luontoliikunnan näkökulmasta luontoliikunta-aktiviteeteiksi, luonnonharrastusaktiviteeteiksi ja muiksi aktiviteeteiksi. Suomessa ohjelmapalvelut on jaettu kahteen osaan, joista ensimmäinen käsittää harrastus- ja virkistysaktiviteetit ja toiseen kuuluvat kulttuuri- ja taidepalvelut. Luontoaktiviteetit, rakennetussa ympäristössä toimivat aktiviteetit ja kilpailutapahtumat kuuluvat näistä ensimmäiseen osaan. (Hemmi 2005b, 285-286; Verhelä ym. 2003, 16.)

Ohjelmapalveluiden turvallisuusasioissa on tärkeää ennen kaikkea sekä yrityksen että asiakkaiden asenne. Yrityksen henkilöstön tulee olla motivoitunutta huolehtimaan turvallisuudesta. Tämä näkyy varusteiden, välineiden ja kaluston hankinnassa ja turvallisuussuunnittelussa. Ohjelmapalvelua ohjaavalla henkilöllä on keskeinen rooli ohjeistusta antaessa. On tärkeää, että kaikki asiakkaat ymmärtävät turvallisuusohjeet. (Verhelä ym. 2003, 49-51.)

Kuluttajaviraston mukaan erityisiä riskejä ohjelmapalvelutoiminnassa ovat palveluiden tarjoajien ja avustajien osaamattomuus ja kokemattomuus. Myös huonot sääolosuhteet vaikuttavat turvallisuuteen. Toimintaohjeiden antaminen vaihtelevassa maastossa voi olla vaikeata. Toimintamaastossa voi olla sivullisia, ja jos alue sijaitsee kaukana asutuksesta, apua ei välttämättä saada tarpeeksi nopeasti. Tällaisella alueella ei välttämättä ole matkapuhelinkenttää. Vastuuta saatetaan yrittää siirtää mahdollisille alihankkijoille poikkeustilanteissa, vaikka vastuu asiakkaalle on palvelun tuottajalla. Asiakkaihin liittyviä keskeisimpiä turvallisuuden vaarantavia tekijöitä ovat omien kykyjen yliarviointi ja sosiaaliset suorituspainet. Asiakas ei aina kerro mahdollisesta sairaudesta tai muusta suoritusta rajaavasta tekijästä. Ulkomaalaisten asiakkaiden kanssa ei välttämättä löydy yhteistä kieltä tai kulttuurierojen vuoksi he saattavat odottaa, ettei heidän tarvitse itse tehdä mitään. Varusteet ovat myös riskitekijöitä, kun niitä ei käytetä, huolleta tai säilytetä asiaan kuuluvalla tavalla. Asiakkaiden omat varusteet tulee tarkistaa ennen ohjelmapalvelun toteutumista. (Hemmi 2005b, 288-289.)

SETLA-ohjelma on turvallisuuden laatuohjelma, joka on jokaisen seikkailua tai elämyksellistä ulkoilmatoimintaa järjestävän palveluiden tuottajan vapaaehtoisessa käytössä.

Sitä toteuttavat Outward Bound Finland ja opetusministeriön hyväksymä nuorisotyön palvelujärjestö. Toimintaan kuuluu ohjelmapalveluiden turvallisuuden ja laadun parantaminen. Organisaatio voi tilata itse SETLA-ohjelman turvallisuusauditoinnin palveluidensa tarkastamiseksi. Noin 2-5 hengen auditointiryhmä tarkastaa organisaation tuotteet, varusteet, rakenteet jne. ja antaa palautetta kehitettävistä asioista. Mikäli organisaation asiat jo vastaavat auditointitiimin vaatimuksia, organisaatio saa SETLA-merkin. (Hemmi 2005b, 286-287.)

Kuluttajavirastolla oli hanke nimeltään seikkailu- ja elämysturvallisuuden markkinointiprojekti 2000. Hankkeen tarkoituksena oli saada ohjelmapalveluiden tuottaja tunnistamaan riskit ja toimimaan turvallisuuden edistämiseksi. Ohjelmapalveluyrittäjällä tulee olla kirjallinen turvallisuussuunnitelma ja hätätilanneohjeet jokaiseen aktiviteettiin. Mikäli onnettomuus tapahtuu, palvelun järjestäjän on heti ryhdyttävä toimiin ja hälytettävä tarvittaessa apua. Ohjelmapalveluista on myös olemassa tuotekohtaisia turvallisuussuosituksia. (Hemmi 2005b, 290-291; Verhelä ym. 2003, 50-51.)

Mustijokilaaksossa Mäntsälän alueella toimii kolme ohjelmapalveluyritystä. Elämyksen taika toimii Mäntsälässä Hirvihaaran alueella. Yritys tarjoaa ohjelmapalveluita kokousasiakkaille virkistys- ja työhyvinvointiin liittyen. Elämyksen taika järjestää tapahtumat asiakkaan toivomassa kohteessa ja tekee myös yhteistyötä alueen muiden matkailu- ja tapahtumatuottajien kanssa. (Elämyksen Taika 2012.)

Mäntsälän Nummisten kylässä sijaitsee ohjelmapalveluyritys Eriksdahl, jossa on perinteiset maalaispuitteet kokouksien, seminaarien tai virkistyspäivien järjestämiseen. Yritys tarjoaa erähenkisiä ohjelmia, erägourmet -ruokaa ja antaa mahdollisuuden majoittua eräolosuhteissa. (Eriksdahl 2013.)

Kolmas ohjelmapalveluyritys Mäntsälässä on Vega Adventure. Yritys toimii niin ikään Nummisissa ja se on erikoistunut luontoretkiin ja luonnossa toteutettavien tapahtumien järjestämiseen. Yritys järjestää seikkailunhaluisille matkailijoille päiväretkiä, jotka toteutetaan tutkimusmatkailija A.E. Nordenskiöldin lapsuudenmaisemissa. (Vega Adventure 2013.)

Mustijoen merenpuoleisessa päässä Porvoon Emäsalossa on toiminut kymmenen vuoden ajan Seikkailulaakso, joka tarjoaa asiakkaille kokous- ja ohjelmapalveluita ympäri-vuotisesti. Asiakkaille voidaan räätälöidä palvelut tilauksesta aina majoituksesta ruokailuihin saakka. Seikkailulaakso muodostuu viiden hehtaarin kokoisesta alueesta, joten yksityisyyttä löytyy sitä haluaville. Yritys huomioi toiminnassaan kestävän kehityksen periaatteet ja se on esteettömän matkailun kohde. (Seikkailulaakso 2013.)

Kuvio 6. Melojat Mustijoella. (Facebook 2012a.)

4.5.4 Muut palvelut

Joen varrella on tässä luvussa kuvattujen yritysten lisäksi myös muita palveluita tarjoavia yrityksiä. Mäntsälässä, Lahden moottoritien varressa, Lukkukosken vieressä sijaitsee huoltoasema Neste Tuuliruusu, joka toimii levähdys- ja taukopaikkana. Huoltoasema on auki vuorokauden ympäri ja siinä toimii kahvila-ravintola ja elintarvikekauppa. Huoltoasemalta saa lisäksi ostettua kalastuslupia ja pullokaasua. (Neste Oil 2013.)

Mäntsälässä Nummisten kylässä toimii Nummisten Kyläkauppa ja Kohinabaari ympärivuotisesti. Se sijaitsee Nummistenkosken välittömässä läheisyydessä ja myy elintarvikkeita sekä ruoka-annoksia. Kaupan yhteydessä on pieni olutravintola, joka järjestää erilaisia tapahtumia ja teemailtoja. Kaupalta voi kysyä myös tilavuokrausta. (Facebook 2012b)

Kuvio 7. Nummisten kyläkauppa. (Blogspot 2011.)

Erilaisia palveluita Mustijokilaakson alueella järjestävät myös kunnat ja yhdistykset. Pornaisten kunnan vapaa-aikatoimi lainaa esimerkiksi välineitä frisbeegolfiin sekä järjestää erilaisia liikunta-aktiviteetteja kuntalaisille ympärivuotisesti. (Pornaisten kunta 2013b.)

Mäntsälässä toimii Mäntsälän retki ry Suomen ladun paikallisyhdistyksenä. Vuoden 2013 toimintaa kuvastaa Suomen ladun teema: liikuntaan yhdessä. Mäntsälän retki järjestää erilaisia teemailtoja, tapahtumia ja retkiä, ja se omistaa kuusi intiaanikanoottia,

joita vuokrataan. Mäntsälän retki tekee yhteistyötä Mustijoen luontomatkailuyhdistyksen ja Sulkavan Sisun kanssa. (Mäntsälän retki 2013.)

4.6 Kohderyhmät

Kohderyhmäksi kutsutaan sitä joukkoa ihmisiä, joille toimenpide on suunnattu tai joita yhdistää yhteinen tekijä. Kohderyhmä tulee valita, jotta voidaan laatia markkinointiviesti suoraan halutulle joukolle ihmisiä. Kohderyhmää valittaessa muodostetaan kriteerien avulla segmentit, joista valitaan sopivimmat. Segmentointi eli kohdentaminen on olennaista, jotta markkinointi tuottaisi tulosta. Ennen kohderyhmien valintaa tehdään päätös segmentointistrategiasta, jossa luodaan markkinoinnin lähtökohdat ja valitaan yksi tai useampi segmentti. Vaihtoehtoina ovat keskitetty strategia tai selektiivinen strategia eli täydellinen segmentointi. (Ansaharju, J. 2011; Bergström & Leppänen 2009, 158; Tolvanen, J. 2012, 11.)

Mustijoen luontomatkailuyhdistys on nostanut kohderyhmiksi neljä pääryhmää. Tavoitteena on palvella paikallisten asukkaiden tarpeita, muualta tulevia matkailijoita, erityisryhmiä sekä muita ryhmiä, kuten kokous- ja TYKY-asiakkaita. (Juutilainen, P. 25.2.2013; Mustijoki 2012.)

4.6.1 Kyläyhdistykset

Kylällä tarkoitetaan sosiaalista yhteisöä, jonka kylän asukkaat muodostavat. Näin ollen kylää voidaan ajatella alueena, jonka asukkaat itse määrittelevät kylänsä rajat. Kylällä saattaa olla tehtäviä, joiden mukaan kylä voidaan määritellä. Kylän yhteisenä mielenkiinnon kohteena voi olla keskinäisen viihtyvyyden parantaminen, elinkeinoperustan vahvistaminen sekä vaikuttaminen. (Elsinen 2008a, 9.)

Kylien yhteisöllisyyttä lisäävää toimintaa varten on perustettu kyläyhdistyksiä ja kylätoimikuntia. Kyläyhdistystoiminta tarjoaa kyläläisille mahdollisuuden tutustua alueen ihmisiin ja osallistua tapahtumiin. Maaseudun väestömäärän vähennyttyä ja nykytekniikan tultua osaksi jokaisen ihmisen arkea, on yhteisöllisyys vähentynyt ja muuttanut muotoaan. (Elsinen 2008b, 38.)

Mustijokilaakson varrella on kahdeksan kyläyhdistystä. Näistä viidellä kylällä on internetissä omat kotisivut. Mäntsälän alueella toimii Sälinkään kylätoimintaryhmä, Hirvihaaran kyläyhdistys ja Nummisten kylä ry. Pornaisissa on kolme aktiivista kyläyhdistystä, Halkian työväenyhdistys, kirkonkylänseutu POKS ry sekä Laukkoskelaiset ry. Porvoon puolella toimivat Hinthaaran kyläyhdistys ja Emäsalon kyläyhdistys. (Itä-Uudenmaan kylät ry 2012.)

Kuvio 8. Kartta Sälinkäältä Hirvihaaraan. (Google 2013a.)

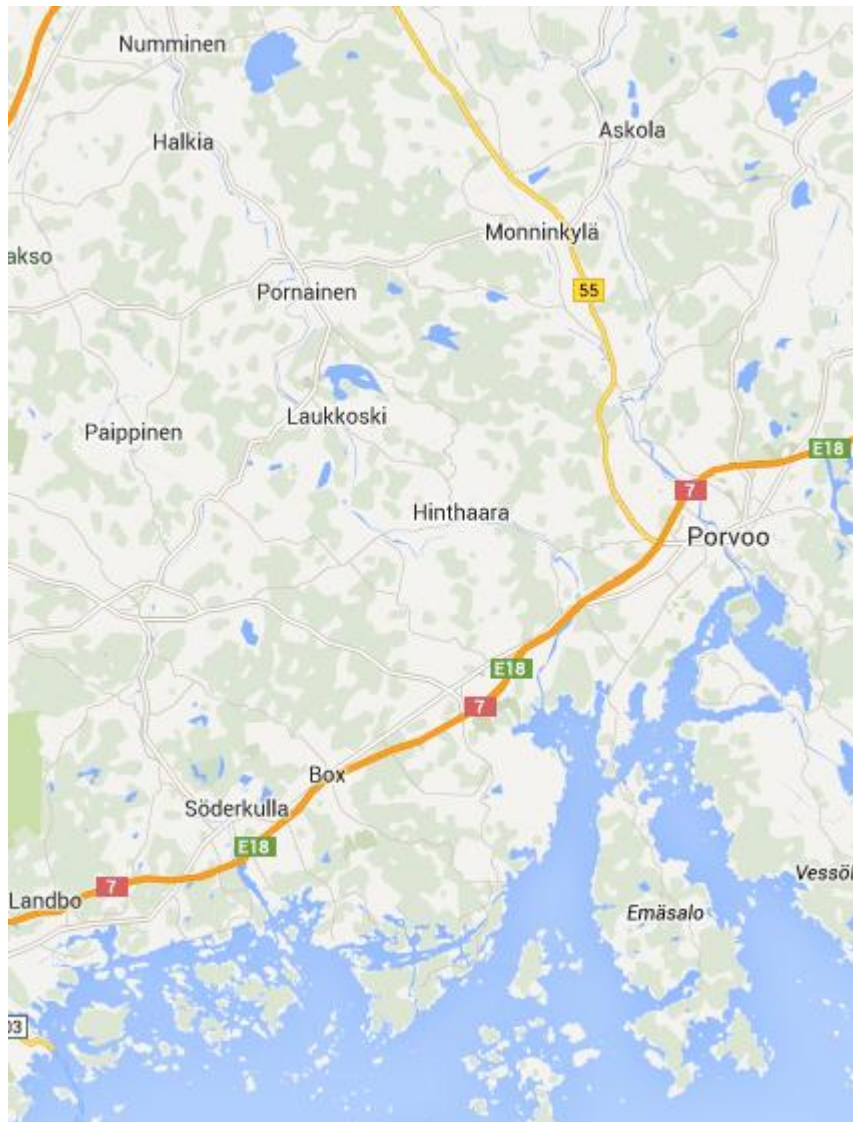
4.6.2 Kunnat ja kuntalaiset

Mustijokilaakson alueella ovat Mäntsälän, Pornaisten ja Porvoon kunnat. Mäntsälän kunnan alueella on vuoden 2011 lopulla asunut noin 20 000 ihmistä, joista 53,1 % on ollut työikäisiä 25-64-vuotiaita. Alle 14-vuotiaita lapsia on ollut 21,9 %, 15-24-vuotiaita 10,7 % ja vanhuksia 14,3 %. (Mäntsälän kunta 2011.)

Pornaisten kunnan alueella on asunut vuoden 2011 lopussa hieman yli 5000 ihmistä. Näistä alle 14-vuotiaita on ollut 25,5 %, 15-24-vuotiaita 11,1 %, 25-64-vuotiaita 52,2 % ja vanhuksia 11,2 %. (Tilastokeskus 2012.)

Porvoon kaupungin alueella on asunut vuoden 2011 lopussa lähes 49 000 ihmistä. Enemmistö, 53,5 % on 25-64-vuotiaita. Alle 14-vuotiaita on 17,8 %. 15-24-vuotiaita on 12,3 % ja vanhuksia 16,4 %. (Tilastokeskus 2012.)

Kuvio 9. Kartta Nummisista Emäsaloon. (Google 2013a.)

4.6.3 Matkailijat

Mustijokilaakso sijaitsee Uudenmaan maakunnassa. Lähimatkailun suosion vuoksi voidaan olettaa, että Mustijokilaakson käyttäjät tulevat eripuolilta Uudenmaan aluetta. Mustijokilaaksoon on enintään tunnin ajomatka Askolasta, Espoosta, Helsingistä, Hyvinkäältä, Järvenpäästä, Kauniaisista, Keravalta, Lapinjärveltä, Loviisasta, Myrskylästä, Nurmijärveltä, Pukkilasta, Raaseporista, Sipoosta, Tuusulasta ja Vantaalta. (Google 2013a.)

4.6.4 Erityisryhmät

Suomen perustuslain (731/1999) 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia, ja ketään ei saa asettaa eri asemaan mm. vammaisuuden perusteella. Maankäyttö- ja rakennusasetuksen (895/1999) 53 §:n mukaan hallinto- ja palvelurakennukset sekä liike- ja palvelutilat on rakennettava niin, että niihin on mahdollisuus päästä kaikilla. Myös estyneillä henkilöillä on oltava mahdollisuus rakennuspaikan käyttöön. Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 5 § määrää, että alueiden käytön suunnittelussa on otettava vammaisten tarpeet huomioon. Saman lain 12 § määrää rakentamisen ohjauksen niin, että se edistää ”hyvän ja käyttäjien tarpeita palvelevan, terveellisen, turvallisen ja viihtyisän sekä sosiaalisesti toimivan ja esteettisesti tasa-painoisen elinympäristön aikaansaamista.” 117 §:n 3 momentin mukaan ”Rakennuksen tulee olla tarkoitustaan vastaava, korjattavissa, huollettavissa ja muunneltavissa sekä, sen mukaan kuin rakennuksen käyttö edellyttää, soveltua myös sellaisten henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai toimia on rajoittunut.”

Kun luontoliikuntakohdetta lähdetään suunnittelemaan, on otettava huomioon alusta lähtien erityistä tukea tarvitsevat ihmiset. Yrityksen tulee rakentaa uusia, esteettömiä kohteita ottaen huomioon erityisryhmiin kuuluvien käyttäjien näkemykset. Tällä tavalla jo tehtyä työtä, kuten rakennelmia, ei tarvitse korjata jälkikäteen. Näin toimiminen on myös osa kestävästä kehitystä. Tällä hetkellä ei ole olemassa virallista esteettömien luontoliikuntakohteiden luokitusta. Haasteena onkin rakentaa sellainen luontoliikuntakohde, joka sopii kaikille. (Laitinen 2010.)

Informaation välitys jo ennen luontoretkeä on tärkeää. Esteettömyydestä on oltava saatavilla tietoa käyttäjän kotiovelta luontokohteeseen saakka. Hyvä kanava informaation välitykseen ovat kohteen verkkosivut, josta erityisryhmään kuuluva käyttäjä voi selvittää etukäteen, sopiiko kohde hänelle. Huomioon otettavia seikkoja ovat reittien helppokulkaisuus, selkeät opasteet, parkkipaikat, wc-tilat ja rakennelmat, kuten laavut. (Laitinen 2010.)

4.6.5 Muut kohderyhmät

Muita Mustijokilaakson luontomatkailuyhdistyksen kohderyhmiä edellisissä luvuissa mainittujen lisäksi ovat matkanjärjestäjät sekä alueella toimivat yritykset. Yritysten työkykyä edistäviä päiviä eli TYKY-tapahtumia voi järjestää Mustijokilaakson alueella. Mustijoen luontomatkailuyhdistys tekee yhteistyötä Matkailun edistämiskeskuksen ja Elinkeino- liikenne, ja ympäristökeskuksen kanssa. (Juutilainen, P. 31.1.2013.)

5 Luontomatkailu

Viides luku käsittelee luontomatkailun teoriaa. Lukijalle selviää, mitä luontomatkailu, luontoelämykset ja luonnon vetovoima ovat. Tässä luvussa avataan myös kestävän kehityksen osuutta luontomatkailun kannalta. Lisäksi kerrotaan, mikä asema luontomatkailulla on ollut Suomessa vuosituhannen vaihtumisen jälkeen ja miten sitä on pyritty kehittämään.

Luontomatkailulle on olemassa monia erilaisia määritelmiä. Kotimaiset luontomatkailua koskevat julkaisut ovat käsitelleet aihetta eri painotuksin ja näkökulmin. Yleistäen voidaan sanoa, että luontomatkailu on erilaisissa luonnonympäristöissä tapahtuvaa matkailua, jossa luonto koetaan vetovoimaisena ja se toimii tavalla tai toisella aktiviteetin perustana. (Järviluoma 2006, 54.)

Luontomatkailu tapahtuu joko omatoimisesti luontoon menemisellä tai matkanjärjestäjän opastuksella. Pää tarkoituksena on luontoelämyksen kokeminen. Luontoelämyksiä saadaan mahdollisimman vähän rakennetuissa luonnonympäristöissä. Luonnon vetovoimaisuuden lisäksi hyvin usein puhutaan luonnonympäristöstä, joka antaa puitteet toimintaan, aktiviteetteihin ja harrastusmahdollisuuksiin. (Järviluoma 2006, 54.)

Luontomatkailua voidaan tarkastella myös kestävän kehityksen näkökulmasta. Luontomatkailu on matkustamista luontoon siten, että kestävän kehityksen mukaisen matkailun periaatteet toteutuvat ja luonnon kantokyky ei ylitä. Luontomatkailussa tulee ottaa huomioon, että luonnon resurssit pysyvät ennallaan. Parhaimmassa tapauksessa niitä voidaan jopa lisätä suunnittelun ja luonnonsuojelun avulla. Luontomatkailu erottautuu muusta turismista vähäisten ympäristövaikutustensa vuoksi. Ympäristöä rasittava infrastruktuuri ei ole niin tarpeellista kuin massaturismissa tai konventionaalisessa matkailussa. Luontomatkailu ei kuitenkaan tarkoita samaa asiaa kuin kestävä matkailu. Luontomatkailun käsitteestä voidaan poimia myös alakäsitteitä: luontoon hakeutuva matkailija eli luontomatkailija, luonnonympäristöä tuotantohyödykkeenä käyttävä luontomatkailuyrittäjä, hänen tarjoamansa luontomatkailutuotteet, luontomatkailun julkiset toimijat sekä kohde eli luonto. (Green tourism of Finland 2013; Hemmi 2005a, 333-334.)

5.1 Kestävällä tavalla toimiminen luontomatkailussa

Käsite kestävästä kehityksestä on saanut alkunsa vuonna 1968 YK:n Taloudellisen ja Sosiaalisen neuvoston 44. istunnossa. Valtioiden välinen laajamittainen ympäristöliike käynnistyi kuitenkin vasta 1972 Tukholmassa YK:n ympäristökonferenssissa, jossa käsiteltiin luonnon tasapainon säilyttämistä sekä luonnonvarojen järkevää käyttöä. Samana vuonna julkaistiin Maailman luonnonsuojeluliiton Maailman luonnonsuojelustrategia. Vuonna 1987 kestävä kehitys määriteltiin kansainvälisesti YK:n perustaman Ympäristön ja kehityksen maailmankomission raportissa, joka sisälsi ehdotuksia ympäristönsuojelun ja kestävä kehityksen hyväksi. Tähän päivään sovelletaan kuitenkin päätöksiä, jotka tehtiin vuonna 1992 Rio de Janeiron YK:n ympäristö- ja kehityskokouksessa. (Hemmi 2005a, 75.)

Kestävään kehitykseen liittyvät taloudellinen, ekologinen ja sosiaalinen kestävyys. Maailmantalouden tasapainoisempi kehittäminen on taloudellista kestävyyttä. Kestävään kauppajärjestelmään kuuluu avoimuus, luotettavuus ja tasapuolisuus. Tätä varten on tehty erilaisia kauppasopimuksia, esim. GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) ja TRIMS (The Agreement on Trade Related Investments Measures). Jokaisen maan tulisi itse vastata taloudellisen toimintansa ympäristövaikutuksista, eikä viedä ongelmiaan muihin maihin. Yrityksessä hyvällä ympäristöjohtamisella pyritään toiminnan pitkäikäisyyteen eikä niinkään voiton maksimointiin. YK:n vuosituhatjulistuksessa mainitaan tavoite globaalin kumppanuuden kehittämiseksi: tarkoituksena on pyrkiä tasavertaisempaan maailmaan. Keinoina ovat kehitysavun lisääminen, velkahelpotukset ja reilumman kauppaja rahoitusjärjestelmän luominen. (Hemmi 2005a, 77.)

Ekologisella eli ympäristöllisellä kestävyydellä tarkoitetaan luontokeskeistä näkökulmaa kestäväan kehitykseen. Luonnonvarojen hupeneminen pitää pysäyttää ja uusiutuvat luonnonvarat kääntää kasvuun. Tuotannon määrällisyyden sijaan tulisi suosia sen laadullisen kehityksen edistämistä. Luonnon monipuolisuutta ei saa vaarantaa. Päätösten teossa on otettava huomioon ympäristön ja kehityksen yhtenäistäminen. Myös biologi-

sen monimuotoisuuden säilyttäminen liittyy ekologiseen kestävyYTEEN. Ekologisen kestävyYden mittarina pidetään luonnon monimuotoisuutta. (Hemmi 2005a, 77-78.)

Sosiaaliseen kestävyYTEEN liittyvät tasa-arvon toteuttaminen, paikallisen väestön elinolojen ja yhteiskunnallisten olojen kohentaminen ja kulttuurin säilyttäminen. Keinoja tähän tavoitteeseen pääsemiseen ovat terveydenhuollon ja koulutuksen kehittäminen, väestökasvun hallinta, asuinyhdyskuntien laadun parantaminen ja köyhyyden lieventäminen. Paikallinen väestö, heidän mielipiteensä ja tarpeensa tulee ottaa huomioon päätöksiä tehtäessä. Sosiaalisen kestävyYden lähtökohta on ihmiskeskeinen näkökulma, ja sen mukaan luonnolla on olemassa arvoa vain suhteessa ihmiseen. Mittareita sosiaalisessa kestävyYdessä ovat mm. ravinnon riittävyys, köyhyys, lapsikuolleisuus, ylikansoittuminen ja terrorismi. (Hemmi 2005a, 77-78.)

Kestävää kehitystä varten on asetettu erilaisia mittareita. Yksi näistä on ekotehokkuus, jolla tarkoitetaan tuotannon ja kulutuksen välistä suhdetta. Ekotehokkuuden parantamisella tarkoitetaan useampien tuotteiden, palveluiden ja hyvinvoinnin tuottamista vähemmällä energialla ja raaka-aineilla. Ekologisesta jalanjäljistä puhuttaessa tarkoitetaan sen ekologisesti tuottavan maa-alueen suuruutta, joka tarvitaan tuottamaan voimavarat, jotka esimerkiksi kaupungissa tai valtiossa tarvitaan ravinnontuotantoon, asumiseen, liikenteeseen, kulutushyödykkeisiin ja palveluihin. Tämän pohjalta voidaan myös laskea tuottava maa-ala henkilöä kohden. Myös ekologinen selkäreppu on tärkeä käsite. Se saadaan laskemalla yhteen kiloina erilaisten tuotteiden tuottamiseen ja käyttöön liittyvät materiaalivirrat. (Hemmi 2005a, 78.)

Jotta kestävä kehitys voisi toteutua, tarvitaan pitkäjänteistä yhteistyötä asenteiden ja kulutustapojen muuttamiseksi. Mikäli halutaan edistyä maailmanlaajuisten ongelmien ratkaisussa, on kehitettävä uusia ajattelutapoja, eettisiä arviointiperusteita sekä arvoja. Kestävä kehitys ei siis ole mikään itsestään selvä mekanismi tai nopea ratkaisu maapallon tulevaisuuden varmistamiseksi. (Hemmi 2005a, 80.)

Kestävää matkailua (Sustainable Tourism) on alettu kehittämään vuonna 1992 Rio de Janeiron kokouksen jälkeen. Mukana ovat olleet ympäristöorganisaatiot kuten WTO, UNEP, WTTC, WWF ja UNESCO. WTO määritteli vuonna 1997 kestävä matkailun

seuraavanlaisesti: ”Kestävän matkailun tavoitteena tulisi olla kaikkien voimavarojen hoitaminen siten, että taloudelliset, sosiaaliset ja esteettiset tarpeet voidaan tyydyttää samanaikaisesti ylläpitäen kulttuurin eheyttä, elintärkeitä ekologisia prosesseja, luonnon monimuotoisuutta ja elämää ylläpitäviä järjestelmiä.” (Hemmi 2005a, 80.)

Ympäristön säästämiseksi on matkailunäkökulmasta otettava huomioon muutamia tärkeitä seikkoja. Kun tehdään uusia tai täydentäviä matkailuinvestointeja, ympäristön kannalta keskeiset näkökulmat on huomioitava. Matkailukohteen sijainti on valittava niin, että pyritään yhteistyöhön yritysten ja viranomaisten kesken vähiten kuormittavan vaihtoehdon löytämiseksi. Rakentaessa uutta on nojauduttava paikallisiin perinteisiin niin, että arkkitehtuuri sopeutetaan ympäristöön ja maisemaan. Rakennus- ja pintamateriaalien tulee olla ympäristöystävällisiä. Maisemia ja luonnon monimuotoisuutta on suojeltava. Samoin pihojen ja puutarhojen suunnittelussa on tavoiteltava luonnonmukaisuutta, johon liittyy myös asfaltoinnin välttäminen. (Hemmi 2005a, 83; Metsähallitus 2010.)

Kun matkailuinvestointia suunnitellaan, on otettava huomioon edellä mainittujen asioiden lisäksi liikenneväylien aiheuttamat meluhaitat. Niiden poistaminen ja vähentäminen on luonnonmukaisuuden kannalta tärkeää. On suositeltavaa, että matkailuun kuuluu julkisten liikennevälineiden käyttäminen. Matkailuyritykselle on suositeltavaa käyttää mahdollisimman paljon paikallisia tuotteita ja työvoimaa. Myös koulutus ja tiedotus ovat tärkeitä tekijöitä kestävässä kehityksessä, sillä näin voidaan vaikuttaa yrityksen henkilökunnan asenteisiin. Henkilökunnan tulee toimia ympäristöä säästävällä tavalla ja myös ohjata asiakkaita toimimaan näin. (Hemmi 2005a, 83; Metsähallitus 2010.)

Matkailuyrityksen liiketoimintaan kuuluu usein liikuntaa. Kestävän kehityksen kannalta olisi hyvä, jos yritys suosisi sellaisia lajeja, jotka perustuvat lihasvoiman käyttöön. Esimerkkejä ovat kävelyn ja pyöräilyn lisäksi myös ratsastus, koiravaljakko- ja poroajelut, sillä ne kaikki perustuvat lihasvoiman käyttöön. Luonto-ohjelmia suunniteltaessa pitäisi ottaa huomioon olemassa olevat polut ja reitit ja käyttää niitä mahdollisuuksien mukaan. Opastetulla retkellä matkailijoiden ympäristötietoutta ja luonnontuntemusta tulee syventää. Viimeisenä peruseriaatteena on, että matkailutuotteiden markkinoinnissa

asiakkaalle tulee välittää tosiasioihin perustuvaa tietoa ympäristön säästämisestä. (Hemmi 2005a, 83; Metsähallitus 2010.)

Voidaan sanoa, että matkailu on kestävä, mikäli viisi eri tasoa täyttyy. Näistä ensimmäinen on talouden taso, jolla tarkoitetaan voiton saavuttamista, työpaikkojen luomista ja myönteistä vaikutusta kansantalouteen. Toinen taso on matkailijatytytyväisyyden taso. Kolmantena tulee ympäristönsuojelun taso, joka käsittää veden, maiseman ja ilman suojelun sekä luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen. Neljäs taso on kulttuurillinen, sen erilaistumisen, yksilöllisyyden ja kauneusarvojen säilyttäminen. Viimeinen taso on sosiaalinen, ja se käsittää matkailun kohdealueen alkuperäisväestön hyvinvoinnin. (Hemmi 2005a, 90.)

Maaseutumatkailussa yritysten sijainti haja-asutusalueilla tarjoaa sekä etuja että haittoja. Positiivista on, että olosuhteet tarjoavat hyvät puitteet uusiutuvien luonnonvarojen ja luonnonläheisten rakennusmateriaalien käytölle. Energian lähteenä voidaan käyttää tuulivoimaa, maalämpöä, sekä aurinko- ja bioenergiaa. Puumateriaali saadaan omasta metsästä. Lähiruoka ja luonnonmukaiset viljelytuotteet ovat helpommin saatavilla kuin kaupungeissa, sillä ne voidaan tuottaa omilla pelloilla. Lisäksi uusien ratkaisujen kokeilu on yksinkertaisempaa ja halvempaa. Negatiivinen asia on usein puuttuva vesi- ja viemäriverkko. (Hemmi 2005a, 170-172.)

5.2 Kestävä kehitys virkistyskäyttösuunnitelmassa

Kestävällä tavalla toimiminen on yksi peruslähtökohdista toimenpidesuunnitelmassa, joka löytyy luvusta yhdeksän. Esimerkiksi opastetaulujen, taukopaikkojen ja muiden rakennelmien pitää sulautua maisemaan. Rakennettaessa matkailureitistöjä tulee kestävän kehityksen periaatteet ottaa muutenkin huomioon. Vaikuttavia tekijöitä ovat jätteen lajittelu, jätteiden kertymisen minimointi sekä rakentajien ja työntekijöiden yleinen asenne. Jäteastiat tulee sijoittaa taukopaikkojen yhteyteen. Alueesta tulee rakentaa sellainen, että siellä voidaan toimia luontevasti kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.

5.3 Luontomatkailu vuosituhanen vaihtumisen jälkeen

Luontomatkailu on kasvanut tasaiseen tahtiin Suomessa viime vuosina ja luonnolla on keskeinen merkitys etenkin Pohjois- ja Itä-Suomen matkailussa sekä saaristossa. Vuonna 2003 tehtiin periaatepäätös luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi valtioneuvoston toimesta jonka tarkoituksena oli kaksinkertaistaa luontoalan työpaikat vuoteen 2010 mennessä. (Valtion ympäristöhallinto 2007.)

Itä-Suomen yliopisto yhteistyössä Metsähallituksen kanssa julkaisi tutkimuksen vuonna 2012, jonka mukaan luontomatkailuun panostaminen kannattaa. Tutkimus todistaa, että kansallispuistojen ja muiden merkittävien retkikohteiden ympärille kannattaa kehittää luontomatkailupalveluita. Metsähallituksen luontopalveluiden selvityksestä ilmenee, että jokainen valtion kansallispuistoihin sijoittama euro palautuu takaisin moninkertaisena yritystoiminnan ja työpaikkojen muodossa. (Metsähallitus 2012c.)

Ennen massaturismin kehittymistä 1960–1980-luvuilla luonto oli tärkeimpiä matkalle lähtemisen syitä. Luonto ja erityisesti erämaaluonto olivat merkittäviä vetovoimatekijöitä matkailijoille, ja ne koettiin eettisesti arvokkaina ja merkittävänä ihmisten henkiselle hyvinvoinnille ja tunne-elämälle. Samaan ajattelutapaan on alettu vähitellen palaamaan, sillä massaturismi on osoittautunut kestäättömäksi sekä ekologisesti että taloudellisesti. Lisäksi sen ajatellaan olevan henkisesti köyhdyttävää. Tällä hetkellä Suomen matkailua kehitetäänkin enimmäkseen luontomatkailun suuntaan. (Hemmi 2005a, 333-334.)

5.4 Lähimatkailu

Lähimatkailun perinteet ulottuvat kauas historiaan jo marjastuksen ja sienestämisen kautta. Lähimatkailu on yksi vilkkaimmin kasvava lomamatkailun trendi länsimaissa. Lähimatkoja tehdään usein itsenäisesti, omien mielenkiinnonkohteiden perusteella, mutta kysyntä on kasvanut myös järjestettyihin lähimatkoihin. Lähimatkat ovat oma matkustamisen muotonsa, koska niiden tarkoitus, kysyntä ja infrastruktuuri poikkeavat valmis- ja pakettimatkoista. Valene L. Smithin määritelmä erottaa lähimatkailun matkailusta kokonaan, sillä kohde on yleensä hyvin lähellä asuinpaikkaa. Lähimatkoihin kuuluvat omanlaisensa tuotteet, toimijat, asiakkaat, viestintätavat ja välityskanavat. Lähimatkoja voidaan tehdä spontaanisti ja ilman suunnittelua, joka antaa mahdollisuuden

yksilöllisten tarpeiden tyydyttämiselle ja arvojen toteutukselle. Keskeinen kysymys lähimatkailussa on saavutettavuus, eli miten matkailija löytää kohteen ja saa siitä tietoa. (Turun yliopisto 2010, 9-13.)

Koska lähimatkailu perustuu lähes kokonaan omatoimisuuteen, haastaa se matkailuyrittäjät uudenlaisten palveluiden kehittämiseen. Lähimatkalla olevat omatoimiset henkilöt käyttävät yleensä hyväkseen paikallisia palveluita, kuten kauppaa, kirjastoa, postia, kahviloita ja huoltoasemia. Lähimatkailija haluaa usein tutustua juuri valitsemansa kohteen historiaan, luontoon, arkeen ja tavanomaiseen paikallisten elämään. Lähimatka voidaan tehdä omalla autolla, julkisilla kulkuneuvoilla, polkupyörällä tai vaikka ratsastaen. (Turun yliopisto 2010, 27.)

Lähimatkailu on yleensä ekologinen matkailuvaihtoehto, sillä tehtävästä matkasta ei aiheudu päästöjä yhtä paljon kuin pitkälle matkustamisesta. Lisäksi se tukee autioitumassa olevan maaseudun taloutta, ja jopa mahdollistaa joidenkin ihmisten asumisen maaseudulla. Useat maatilamatkakohteet pyrkivät säilyttämään perinteisen suomalaisen maalaismaiseman. Lähimatkailuun yhdistetään myös luomumatkailu ja mökkeily. Toisaalta, matkan ekologisuus riippuu hyvin paljon omista valinnoista, esimerkiksi jätteen asianmukaisesta lajittelusta ja jätevesikäsittelystä sekä siitä, mitä kulkuvälineitä matkan tekemiseen käytetään. (Turun ammattikorkeakoulu 2013.)

6 Mustijokilaakson virkistyskäyttösuunnitelman aktiviteetit

Tässä luvussa esitellään Mustijokilaakson alueen luontoliikunta-aktiviteettimahdollisuudet. Luku on jaettu alaotsikoihin eri aktiviteettien mukaan. Jokainen aktiviteetti on kuvattu teoriapohjaisesti niin, että selviää, mistä lajissa on kyse. Lisäksi avataan, miten laji liittyy virkistyskäyttösuunnitelmaan.

Mustijoen luontomatkailuyhdistys on päätenyt tässä luvussa esitettäviin aktiviteetteihin osana virkistyskäyttösuunnitelmaa, sillä yhdistyksen ja virkistysuunnitelman tavoitteet liittyvät Mustijokilaakson ympäristöön sopiviin luontoliikunta-aktiviteetteihin. Tässä opinnäytetyössä esitetyt aktiviteetit ovat Mustijoen luontomatkailuyhdistyksen edustajien näkökulmasta kaikille sopivia: esimerkiksi koko perhe voi harrastaa perheliikuntaa ja vaatimustaso ei ole kovin korkealla, mutta samalla löytyy myös haastavia kohteita, jotka tarjoavat mahdollisuuksia myös aktiiviharrastajille. (Juutilainen, P. 25.2.2013.)

Suomen latu ja Metsän tutkimuslaitos ovat tehneet lajien käyttäjätutkimuksia, ja niiden mukaan tässä opinnäytetyössä esitetyistä aktiviteeteista suurin osa on ajankohtaisia niiden suuren käyttäjäsuosion vuoksi. Lajit löytyvät Suomen ladun 2013 tehdystä toimitasuunnitelmasta. Melonnan ja geokätköilyn suosio on kasvussa. Kaikki lajit, jotka ovat nostettu esiin, ovat todella suosittuja ja helposti toteutettavissa. Ne eivät myöskään vaadi isoja investointeja suorituspaikkojen osalta. Kalastus on yksi tärkeimpiä suomalaisten miesten vapaa-ajan harrastuksista. Mustijokilaakson alueella on erityiskalastuskohteita. (Juutilainen, P. 25.2.2013; Metsäntutkimuslaitos 2010; Suomen latu 2013.)

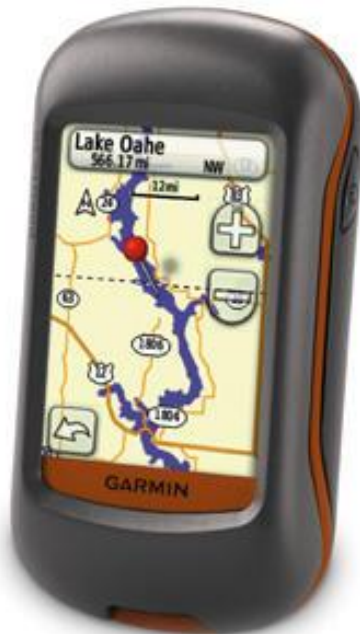
6.1 Geokätköily

Geokätköily on maailmanlaajuinen suunnistusharrastus, joka sopii kaiken ikäisille. Lajissa käytetään hyväksi satelliittipaikannusta GPS-laitteen avulla. Laji on saanut alkunsa 2000-luvulla GPS-teknologian kehittyessä. Maailmalle on piilotettu kätkejä, jotka lajia harrastava, eli geokätköilijä, yrittää löytää koordinaattien avulla. Harrastukseen pääsee käsiksi rekisteröitymällä Internetissä kansainväliselle geokätköily-sivustolle. Sivustolla pystyy selaamaan muiden piilottamien kätkejen koordinaatteja ja lisäämään omia kätkejä. (Groundspeak Inc. 2013a; Groundspeak, Inc. 2013b.)

Geokätkössä on yleensä rasia, joka voi olla minkälainen tahansa filmipurkista tekovieneen. Sieltä löytyy usein lokikirja, johon kätkön löytäneet kirjoittavat nimimerkkinsä, jota he käyttävät geocaching-sivustolla. Kätkössä voi myös olla kätköilijöiden jättämiä yllätyksiä. Yksi geokätköilyn säännöistä on, että jos kätköstä ottaa jotain, on myös laitettava jotakin muuta samanarvoista tai arvokkaampaa tilalle. Kätköjä on piilotettu ympäri maailmaa. Yleensä piilottaja valitsee paikan, joka on hänelle jotenkin merkityksellinen, joten kätköjä voi olla missä vain, esimerkiksi tien laidassa tai veden alla.

(Groundspeak, Inc. 2013a.)

Yleisimmät kätkötyypit ovat perinteinen kätkö sekä "multi-cache". Perinteisellä kätköllä

tarkoitetaan kätköä, johon on annettu tarkat koordinaatit ja joka sisältää lokikirjan. Jos rasia on tarpeeksi iso, siellä saattaa myös olla kätköilijöiden piilottamia yllätyksiä. "Multi-cache" on kätköjen sarja, jossa edellisellä kätköllä annetaan vinkkejä seuraavan kätkön löytymiseen. Viimeisellä kätköllä on varsinainen kätkö, josta löytyy rasia lokikirjoineen.

(Groundspeak, Inc. 2013c.)

Kuvio 10. Esimerkki geokätköilyyn käytettävästä GPS-paikantimesta. (Kivenalla 2013.)

Mustijoen luontomatkailuyhdistys on järjestänyt kaksi geokätköily-kurssia Pornaisissa, toisen syksyllä 2012 ja viimeisimmän keväällä 2013. Hankkeen aikana on tarkoitus tiedottaa geokätköilyn harrastusmahdollisuuksista Mustijoen alueella. Mustijoen luontomatkailuyhdistys kouluttaa tarvittaessa geokätköilyoppaita. Tavoitteena on tehdä kattava geokätköverkosto Mustijokilaakson alueelle kesän ja syksyn 2013 aikana. Geokätköilyverkostolla tarkoitetaan tässä virkistyskäyttösuunnitelmassa kätköjen merkintää kartalle, josta löytyvät myös tiedot parkkipaikoista, liikenneyhteyksistä sekä huoltopaikoista. Ehdotetaan, että kuntien vapaa-aikatoimet varaisivat geokätköilyvälineitä, kuten GPS-

paikantimia, kuntalaisten lainattavaksi tai vuokrattavaksi. Ehdotetaan myös, että geokätköilykurseja järjestettäisiin useammin.

6.2 Pyöräily

Polkupyörä on moottoriton ajoneuvo, joka on valmistettu yhden tai useamman henkilön tai tavarankuljettamiseen. Siinä ovat käsikahvat sekä polkimet, joita poljettaessa pyörä liikkuu eteenpäin. Polkupyörä on yleisin kulkuväline maailmassa. Pyöräily on ympäristöä säästävä liikuntamuoto, sillä liikkumiseen käytetään lihasvoimaa. Pyöräilyn raskautta on mahdollista säätää, minkä vuoksi laji sopii kaikille. (Hemmi 2005, 325; Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi 2012.)

Luontoliikunnan näkökulmasta pyöräily voidaan jakaa kahteen eri tyyppiin: retkipyöräilyyn ja maastopyöräilyyn. Retkipyöräilyä voidaan edistää tarjoamalla matkailijoille valmiita karttoja, reittiehdotuksia ja palveluita. Pyöräilypalveluja ovat informaation välitys, pyöräilyn opetus ja välineiden vuokraaminen sekä hoito- ja kunnostus. (Hemmi 2005b, 325-326.)

Pyöräily sopii kaikenikäisille. Pieniä lapsia varten pyörään voi asettaa peräkärryn, ja iän lisääntyessä lapsille voi hankkia oman pyörän. Kohderyhmänä voi siis olla lapsettomien aikuisten lisäksi myös perheet pienten lasten kanssa. Retkipyöräilyssä tärkeää on reitin suunnittelu sen mukaan, mitä kiinnostuksen kohteita pyöräilijällä on. Tavoitteena voi olla pelkkä kuntopyöräily, jolloin harrastaja yrittää pyöräillä mahdollisimman monta kilometriä. Toisaalta tavoitteena voi olla myös nähtävyyksien ja paikkojen näkeminen. Tavoitteiden selkiytyttyä voidaan miettiä, kuinka monta kilometriä päivässä poljetaan. Sopiva vauhti retkipyöräilyssä on noin 15 kilometriä tunnissa. (Suomen latu 2013a.)

Maastopyöräily on kehittynyt Yhdysvalloissa 1970-luvulla, kun rullalautailua ja surffausta harrastaneet miehet alkoivat ajaa cruiser -pyörillään alas vuoripolkuja. Polkupyörissä keksittiin alkaa tällöin käyttämään moottoripyörää varten tarkoitettuja osia, kuten leveämpiä renkaita. (Suomen latu 2013b.)

Maastopyöräilyllä tarkoitetaan pyörällä ajamista maastossa, eli asfalttiteiden ja kevyen liikenteen väylien ulkopuolella. Lajiin sisältyy useita alalajeja, kuten cross country, tour, all mountain ja enduro. Nämä termit viittaavat siihen, minkälaisessa maastossa ajetaan, ja millainen pyörä lajiin tulee valita. Rajat eri alalajien välillä ovat kuitenkin häilyviä, ja yleensä maastopyöräilyssä yhdistellään erityyppisiä maastoja. (Jyväskylän pyöräilyseura ry 2013.)

Yleisin ja perinteisin maastopyöräilyn alalaji on cross country, toisella nimellä XC. Maasto on teknisesti helppoa, mutta fyysisesti raskasta. Ajettavana maastona toimii yleensä pururata, latupohja, hiekkatie, metsätie tai muu helppo polku. Cross country -maastopyöräily vaatii etujousitetun, jäykkäperäisen ja kevyen pyörän. Tour -maastopyöräilyssä ajetaan helpon Cross country-maaston lisäksi myös haastavassa maastossa. Tähän soveltuu parhaiten täysjousitettu pyörä, jolla on raskaampi, mutta mukavampi ajaa kuin Cross country-mallisella pyörällä. All mountain-pyörät ovat samaten täysjousitettuja, ja niiden iskunvaimentimissa on selvästi enemmän joustomatkaa kuin Cross country-pyörissä. Lisäksi ajoasento on pystympi. Pyörät on tarkoitettu maastopoluille haastavaan ympäristöön, joten niillä on hyvin raskasta ajaa teknisesti

helpoilla pururadoilla, asfalttiteillä tms. Enduro-alalajia harrastettaessa ajetaan teknisesti haastavia polkuja sekä metsäuria. Perusajatuksena on, että jos reitillä pystyy kävelemään, siellä pystyy myös pyöräilemään. (Jyväskylän pyöräilyseura ry 2013.)

Kuvio 11. Pyöräilyä Porvoossa. (Porvoon kaupungin matkailutoimisto 2013.)

Mustijoen luontomatkailuyhdistys ry. on määritellyt tiet nro 1492 sekä 1494 virkistyskäyttösuunnitelman piiriin kuuluviksi pyöräilyteiksi. Tie kulkee Sälinkäältä, Mäntsälän kautta Pornaisiin ja siitä edelleen Hinhaaraan. Tie etenee Mustijoen mukaisesti. Se alkaa

tienumerona 1494. Risteyskohdassa numero vaihtuu 1492:ksi tien numero 1494 jatkuessa Sipooseen päin. (Google 2013a; Juutilainen, P. 19.4.2013.)

Mustijoen luontomatkailuyhdistyksen näkökulmasta Mustijoen alueella pyöräilyn kehittämisen kannalta tärkeimmät tavoitteet ovat sekä pyöräilyteiden yhdistäminen Etelä-Suomessa oleviin valtakunnallisiin pyöräreitteihin että niiden vieminen valtakunnallisiin pyöräilykarttoihin. Reittimerkinnöissä on noudatettava kansainvälisiä standardeja. Pyöräilijöiden reittejä suunniteltaessa on tärkeätä huomioida liikenneturvallisuus. Näihin suunnitelmiin aiotaan sisällyttää edellä mainittu Sälinkää-Porvoo -reitti. (Juutilainen, P. 19.4.2013.) Pyöräilyreitistä voi lukea lisää luvusta 7.1.

6.3 Melonta

Kanootti on melomalla liikutettava, vesistöä varten tarkoitettu kulkuväline. Karkeasti jaoteltuna kanootit voidaan jakaa kahteen osaan: kaksilapaisilla meloilla melottavat kanootit ovat kajakkeja ja yksilapaisilla melottavat avokanootteja. Kanoottityyppejä on olemassa kuitenkin seitsemän: avokanootit sekä poolo-, koski-, kunto-, kilpa-, meri- ja retkikajakit. (Hemmi 2005b, 329-330.)

Melonnalla tarkoitetaan vesistössä liikkumista kanootilla meloen. Laji mahdollistaa luontoon tutustumisen ja se kehittää melonta- retkeily- ja suunnistustaitoja. Melonta soveltuu hyvin ryhmille, sillä se kohottaa yhteishenkeä. (Hemmi 2005b, 328-329.)

Melonnassa on kaksi eri alalajia. Toinen on koskimelonta ja toinen retkimelonta. Retkimelonta jaetaan edelleen jokimelontaan ja avovesimelontaan. Retkimelonnassa yhdistyvät retkeily ja melonta, ja retki voi kestää päivästä jopa viikkoihin. Kaikki vesistöt soveltuvat retkimelonnalle kohteiksi. Koskimelonta on haastavampaa ja siksi se vaatii enemmän osaamista kuin retkimelonta. Koskimelonta jaetaan koskisyöksyyn ja koskipujotteluun. Koska joellakin melova voi kohdata koskia, melojan on hallittava koskimelonnalle alkeet. (Hemmi 2005b, 328-329.)

Melontareittiä suunniteltaessa on tärkeätä, että koko aluetta pidetään yhtenä kokonaisuutena. Aluetta pitää markkinoida yhteisenä tuotemerkkinä niin, että asiakkaalle jää

mielikuva tietystä alueesta. Melontatuotteita pitää kehittää luontoa kunnioittaen. (Karttunen 2011, 7-8.)

Melontareittien opasteiden ja rastitaulujen suunnittelussa tulee noudattaa yhdenmukaisuutta. Symboleiden tulee olla tiettyjen standardien mukaisia. Suomen Standardoimisliitto määrittelee standaarissa SFS 4424 ulkoilun sekä liikunnan merkit. Lisäksi on huomioitava vuodenaikojen ja sään vaihtelut, maasto, liikenne ja opasteen sijoittaminen turvalliselle paikalle. (Karttunen 2011, 18-19.)

Kuvio 12. Melontaa Mustijoella. (Facebook 2012a.)

Mustjokilaakson luontomatkailuyhdistys on nostanut Mustijoen melontareitin erittäin tärkeäksi osaksi virkistyskäyttösuunnitelmaa. Tämä johtuu siitä, että jokimelonalle on paljon kysyntää, ja Mustijoki on helposti saavutettavissa luvussa 4.6 mainituille kohderyhmille. Melontareitin kehittämistyössä on mukana myös EU:n maaseudun kehittämishanke. Mustijoen melominen on mahdollista sekä kanootilla että kajakilla. (Juutilai-

nen, P. 25.2.2013; Outdoors Finland 2013.) Melontareitin yhteenvedo löytyy luvusta 7.2.

6.4 Vaellus ja patikointi

Vaeltamisella tarkoitetaan useamman päivän kestävästä kävelyretkeä etäällä asutuksesta. Lajin harrastaminen on mahdollista sekä merkityillä reiteillä että erämaassa. Jokamiehenoikeudet ja niiden ulkopuolelle jäävä toiminta on syytä ottaa huomioon vaeltaessa. Vaeltaminen tapahtuu yleensä pienissä ryhmissä, mutta sitä on mahdollista tehdä myös itsenäisesti. (Hemmi 2005b, 302.)

Yritykselle vaelluksen tuotteistaminen tarkoittaa sopivan maaston ja majoituksen tarjoamista. Myös valmiit vaellusretket eräoppaan kanssa ovat yleisiä. Vaellusretkeen yhdistetään usein muitakin aktiviteetteja, kuten kalastusta. (Hemmi 2005b, 302.)

Reittiä suunniteltaessa on otettava huomioon mahdollinen maanomistaja. Vaihtoehtona ovat ulkoilulain mukaiset reitit. Metsähallituksen reiteillä on laavuja, kotia, kammeja, autiotupia ja varauskämppiä. Osa näistä on vapaassa käytössä, osa taas vuokrattavana. (Hemmi 2005b, 303.)

Mustijoen alueella on vaelluspolkuja, joiden käyttö perustuu jokamiehenoikeuksiin. Mustijoen luontomatkailuyhdistys aikoo kartoittaa olemassa olevia reittejä ja tehdä niistä kattavan esitteen. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole selvittää koko Mustijokilaakson alueen kaikkia polkuja, vaan valikoida niistä tärkeimmät maisemien ja kulttuurihistorian perusteella. (Juutilainen, P. 19.4.2013.)

Ehdotetaan, että vaellusreitit merkitään yhdenmukaisesti Mustijokilaakson alueella. Reiteistä tehdään yhteenvedo ja selkeä kartta, josta selviävät myös taukopaikat, parkkipaikat ja julkisen liikenteen yhteydet. Kartta laitetaan saataville myös Google Maps -palveluun. Vaellusreittikartoitus voidaan yhdistää myös geokätköily -verkostoon.

6.5 Kalastus

Virkistyskalastus on kalastusta, jolla ei tavoitella taloudellista hyötyä, vaan tarkoituksena on pelkkä virkistäytyminen ja kalastamisen harrastaminen. Tässä tapauksessa kalojen pyyntitapoja ovat kiinteät pyydykset ja aktiiviset pyyntitavat. Kiinteitä pyydyksiä ovat esimerkiksi verkot ja katiskat. Aktiivisiin pyyntitapoihin kuuluvat onginta ja viehekalastus pilkillä, heittouistimella, vetouistimella ja perholla. Yleensä kalastusmatkailijat käyttävät aktiivisia pyyntitapoja. Suomessa on noin 80 eri kalalajia, joista osa on istutettu vesiimme. (Hemmi 2005b, 357-360.)

Yleiskalastusoikeus on kalastusoikeus, joka voi olla maksullinen tai maksuton. Siihen kuuluu kalastus meressä yleisellä vesialueella ja Suomen kalastusvyöhykkeellä. Samoin onkiminen ja pilkkiminen kuuluvat yleiskalastusoikeuksiin. Saatavilla on myös maksullisia läänikohtaisia viehelupia. Näillä kalastaja voi kalastaa yhden läänin vesialueilla yhdellä vavalla, kelalla ja vieheellä. Lisäksi kalastajan pitää maksaa kalastuksenhoitomaksu, jolla saa valtion kalastuskortin. (Hemmi 2005b, 365.)

Mustijokilaakson alueella kalastuslupia myyvät esimerkiksi kaupat ja kioskit, kuten Neste Tuuliruusu ja Nummisten kyläkauppa. Kalastusluvan voi hankkia myös internetistä. Kalastajan on otettava huomioon, että lupia on erilaisia ja eripituisille ajanjaksoille. (Henriksson & Vainio 2013; Kalastusluvat.net 2013.)

Porvoonseudun kalastusalueen toimesta on seurattu Brasaksen kalatien toimintaa. Alueelta on tavattu noin 20 kalalajia, jotka ovat siika, ahven, ankerias, hauki, harjus, kivennuoliainen, kivisimppu, kirjolohi, lahna, lohi, pasuri, salakka, seipi, sorva, suutari, särki, säyne, taimen, turpa, törö ja vimpa. Istutettuja lajeja ovat lohikalat: lohi, taimen, harjus ja kirjolohi. Myös ankeriaat ja siiat on istutettu. On mahdollista, että merialueelta nousee jokeen esimerkiksi kuhaa. (Vainio 2004.) Luvussa 7.3 kerrotaan Mustijoen alueella sijaitsevista kalastuskohteista.

6.6 Talvimatkailu

Maastohiihto on Skandinaviasta lähtöisin oleva, 4000–4500 vuotta vanha liikuntalaji, joka on alun perin kehitetty liikkumisen nopeuttamiseksi ja helpottamiseksi. Harrastuk-

seen tarvitsee hiihtomonot, sukset ja sauvat. Hiihtoa harrastava liikuttaa itseään lumella eteenpäin kyseisten välineiden avulla. Maastohiihdossa hiihtäjän monot ovat kiinni sukissa vain etuosasta, mikä mahdollistaa liikkumisen vaihtelevassa maastossa. Hiihtää voi valmiilla ladulla tai umpihangessa. (American cross country skiers 2013.)

Maastohiihdon voi jakaa kahteen alalajiin: perinteinen ja vapaa, eli luistelutyylä. Perinteiselle hiihdolle ominaista ovat vuorohiihto, tasatyöntö, yksipotkuinen tasatyöntö ja jyrkemmissä osuuksissa haarakäynti. Vapaaseen tyyliin kuuluu perusluistelu, yksipotkuinen luistelu sekä kaksipotkuinen luistelu. (Suomen latu 2013b.)

Moottorikelkka on telavetoinen moottorireki, jossa on jalakset. Sen paino on korkeintaan 500 kg, ja siinä on kuljettajan lisäksi tilaa enintään kahdelle henkilölle. Moottorikelkkailu juontaa juurensa 1920-luvulle Yhdysvaltoihin, mutta varsinainen moottorikelkkailun nousu tapahtui 1959, kun Bombardier alkoi valmistaa Ski doo-merkkisiä kelkkoja. Moottorikelkkailua varten on Suomessa noin 3800 kilometriä virallisia, ilmaisia reittejä. Nämä reitit ovat tieliikennelaissa määritellyjä teitä. Lisäksi on olemassa uria, joihin kelkkailijan on hankittava maksullinen lupa. (Lap Data System Oy 2013; Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi 2012; Metsähallitus 2013b.)

Mustijokilaakson alueen kunnat, Mäntsälä, Pornainen sekä Porvoo, hoitavat itse hiihtolajujen ja moottorikelkkareittien kunnossapidon. Mustijoen luontomatkailuyhdistys ei tällä hetkellä ole tehnyt kehittämistoimenpiteitä kyseisiä reittejä varten, mutta tulevaisuudessa kunnat voivat halutessaan ulkoistaa palveluita luontomatkailuyhdistyksen hoitettavaksi. (Juutilainen, P. 19.4.2013.)

Lumikengät on tarkoitettu umpihangessa kävelemiseen. Ne jakavat niiden käyttäjän painon laajemmalle alueelle niin, ettei hankeen uppoudu. Kenkien käyttäjä voi käyttää myös sauvoja liikkumisen helpottamiseksi ja monipuolisuuden lisäämiseksi. Lumikengäillä pääsee liikkumaan vaihtelevassa maastossa keliolosuhteista riippumatta. Kengät eivät vaadi huoltamista. Lumikengäilyllä on vanha historia, sillä jo 6000 vuotta sitten kivikautiset ihmiset ovat käyttäneet niiden tapaisia välineitä. Lumikengillä liikkuminen voidaan lukea jokamiehenoikeuksiin. (Exodus Travels 2013; Hemmi 2005, 356; Reitti Satakunta 2013.)

Kuvio 13. Lumikenkäilijä. (Facebook 2012a.)

Retkiluistelussa kyse on retken tekemisestä luistelemalla luonnonjäällä. Harrastus vaatii erityiset luistimet, jotka ovat pitkiä ja matalareunaisia. Ne kiinnitetään tukeviin kenkiin. Retket tehdään yleensä ryhmässä turvallisuussyistä. Retkien vaativuustasoja on erilaisia. Kyseessä voi olla noin 2-3 tunnin retki, jossa jää on hyvälaatuista ja paksua. Toisaalta retkiluistelija voi lähteä myös pidemmälle, noin 5-7 tunnin retkelle vaativiin olosuhteisiin. (Hemmi 2005b, 355-356.)

Mustijoen luontomatkailuyhdistys on edistänyt lumikenkäilyn harrastamista Mustijokilaakson alueella järjestämällä erilaisia lumikenkäilykursseja talven 2012-2013 aikana. Yhdistyksen tavoitteena on edistää sekä lumikenkäilyä että retkiluistelua tuomalla lajeille lisää tunnettavuutta. Ehdotetaan, että Mustijoelle aurataan talvisin retkiluistelureittejä jokaisen kunnan alueelle mahdollisuuksien mukaan. Pornaisten kunta lainaa asukkailleen lumikenkiä ja kävelysauvoja kirjastokortilla. Ehdotetaan, että myös Mäntsälä ja Porvoo ottaisivat saman käytännön. Myös retkiluistimien lainaus tai vuokraus edistäisi lajin harrastuneisuutta.

6.7 Muut lajit

Ratsastus voi tapahtua joko ohjelmapalveluna tai lajin harrastajan omalla hevosella. Lajia voi harrastaa sekä kesällä että talvella. Luontoliikunnassa keskeisenä lajina on maastoratsastus, eli ratsastaminen maastossa. Tuotteen suunnittelussa keskeisenä tekijänä on ratsastusreitit suunnittelu. Maanomistajien lupa on hankittava, ja sitä ei aina saa ilmaiseksi. Ratsastus ei siis kuulu jokamiehenoikeuksien piiriin. Reitit suunnittelussa tulee ottaa huomioon myös nähtävyydet ja luontokohteet. (Hemmi 2005b, 339.)

Frisbeegolfin idea on heittää mahdollisimman vähillä heitoilla frisbee maaliin. Peli alkaa avausheitolla, jonka jälkeen heitot tehdään siinä paikassa, mihin edellinen heitto jäi. Peli loppuu, kun pelaaja saa frisbeen heitettyä lopulliseen maaliin. Peliin kuuluu yleensä 9-18 väylää, jonka pituudet ovat 50–300 metriä. Frisbeegolfin voittaa se pelaaja, joka on suorittanut radan vähimmillä heitoilla. Puut, pensaat, vesiesteet ja korkeuserot tarjoavat hyviä luonnollisia esteitä frisbeegolfradalle. (Suomen frisbeeliitto 2013.)

Metsästys on riistaeläinten pyydystämistä ampuma-aseella. Siihen ei ole olemassa ikäraja. Metsästys on kuitenkin melko vaikeasti saavutettavissa oleva laji lupa-asioiden takia. Metsästäjällä tulee olla riistanhoitoyhdistyksen hyväksymä metsästäjäutkinto, johon kuuluu kirjallinen koe. Lisäksi metsästäjän täytyy suorittaa vuosittain riistanhoitomaksu. Maksua vastaan saa lajia harrastettaessa mukana pidettävän metsästyskortin. Lisäksi metsästäjällä pitää olla aseenkantolupa. Metsästys on sallittua itse omistamalla alueella tai metsästysseuran kautta seuralle vuokratuilla mailla. Maanomistajat ja valtio voivat lisäksi vuokrata metsästäjille aluetta metsästystä varten. (Hemmi 2005b, 371-372.)

Mustijoen luontomatkailuyhdistys ei aio kehittää tulevaisuudessa tässä luvussa mainittujen lajien harrastusmahdollisuuksia. On kuitenkin tärkeätä tietää, että näitä lajeja pystyy harrastamaan Mustijokilaakson alueella, sillä näin matkailija pystyy yhdistelemään eri lajeja haluamallaan tavalla. (Juutilainen, P. 19.4.2013.)

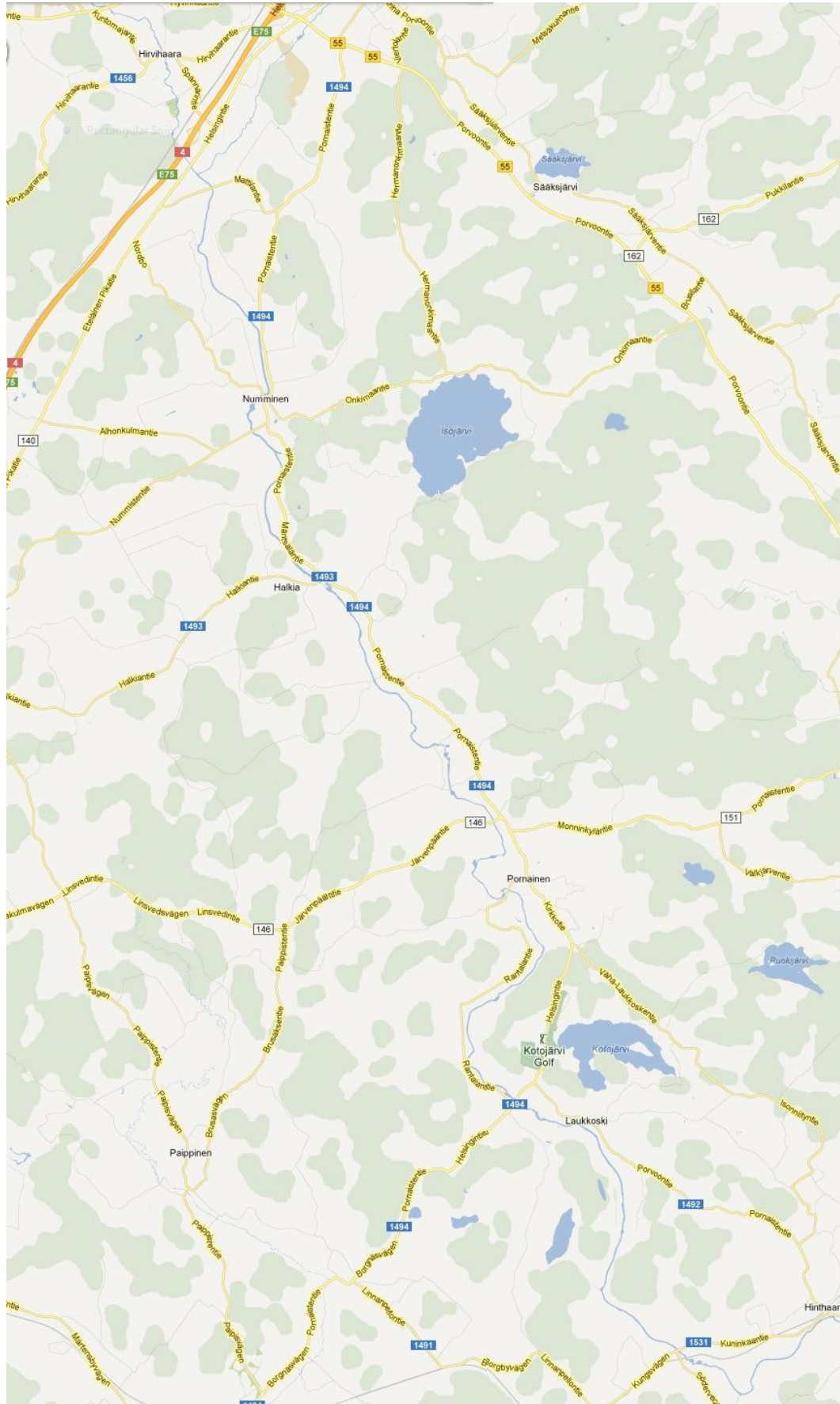
7 Reittiyhteenveto

Reitin kartoitus ja tallennus ovat tärkeitä, sillä näiden myötä tuotteistaminen ja markkinointi ovat mahdollisia. Näin reitistä voidaan tehdä liiketoimintaa, kun reitille tulee kävijöitä. Kartoittaminen ja tallentaminen myös edistävät pitkän tähtäimen kehittämistä ja yhteistyön syntymistä. Reitti on myös luokiteltava, sillä se hyödyttää reitin käyttäjiä ja pitäjiä. Matkailijan on helpompaa valita itselleen sopiva reitti. Luokittelu myös parantaa reitin laatua, turvallisuutta, ylläpitoa ja markkinointia. (Lahden ammattikorkeakoulu 2013.) Tässä luvussa esitellään, millainen on hyvä reitti. Mustijoen virkistyskäyttösuunnitelman kannalta kolmen tärkeimmän aktiviteetin; pyöräilyn, melonnan ja kalastuksen; reitit kuvataan tässä luvussa.

Hyvällä reitillä on useita tärkeitä ominaisuuksia. Sen on oltava helposti käytettävissä, mikä tarkoittaa, että viitoitusten ja opasteiden on oltava kohdallaan. Se on luokiteltu, eli sen haastavuustaso on määritelty ja kohderyhmä on tiedossa. Lisäksi hyvä reitti on esteetön. Infrastruktuuri on mietitty loppuun saakka: reitillä ovat tarvittavat polkujen pinnoitteet, kuten pitkospuut, maapinnat ja sora. Sillat ja kaiteet ovat paikallaan. Hyvää reittiä ylläpidetään ja huolletaan säännöllisesti. On oltava sovittu, kuka hoitaa reittiä, miten ja milloin. Hyvällä reitillä on myös riittävät palvelut: roskahuolto, kodat, huoltorakennukset, varastot sekä taukopaikat, kuten laavut ja nuotiopaikat. Hyvä reitti on saatavissa: on oltava tiedossa, miten matkailijat pääsevät reitin alkuun ja sen loppuun. GPS-koordinaatit, julkisen liikenteen yhteydet ja tiedot parkkipaikoista ovat tärkeitä tekijöitä tässä asiassa. Informaation on myös kuljettava tehokkaasti, eli reitistä on oltava painettuja sekä mobiilikarttoja ja riittävästi sähköistä tietoa. Lopuksi, hyvä reitti on vetovoimainen ja kiinnostava: luonto ja kulttuuri vetävät alueelle matkailijoita. (Lahden ammattikorkeakoulu 2013.)

Mustijoen luontomatkailuyhdistys on arvottanut kalastuksen, melonnan ja pyöräilyn tärkeimmiksi aktiviteeteiksi tässä virkistyskäyttösuunnitelmassa. On tärkeää tietää, että Mustijokilaakson alueella voi harrastaa kaikkia kuudennessa luvussa mainittuja aktiviteetteja. Mustijokilaakson alueelle matkaava voi siis yhdistää eri lajeja mielensä mukaan. Tässä luvussa esitellään pyöräily- ja melontareitti sekä kalastuskohteet.

7.1 Pyöräilyreitti

Kuvio 14. Tiet 1492 ja 1494 Google Maps –karttapalvelussa. (Google 2013a.)

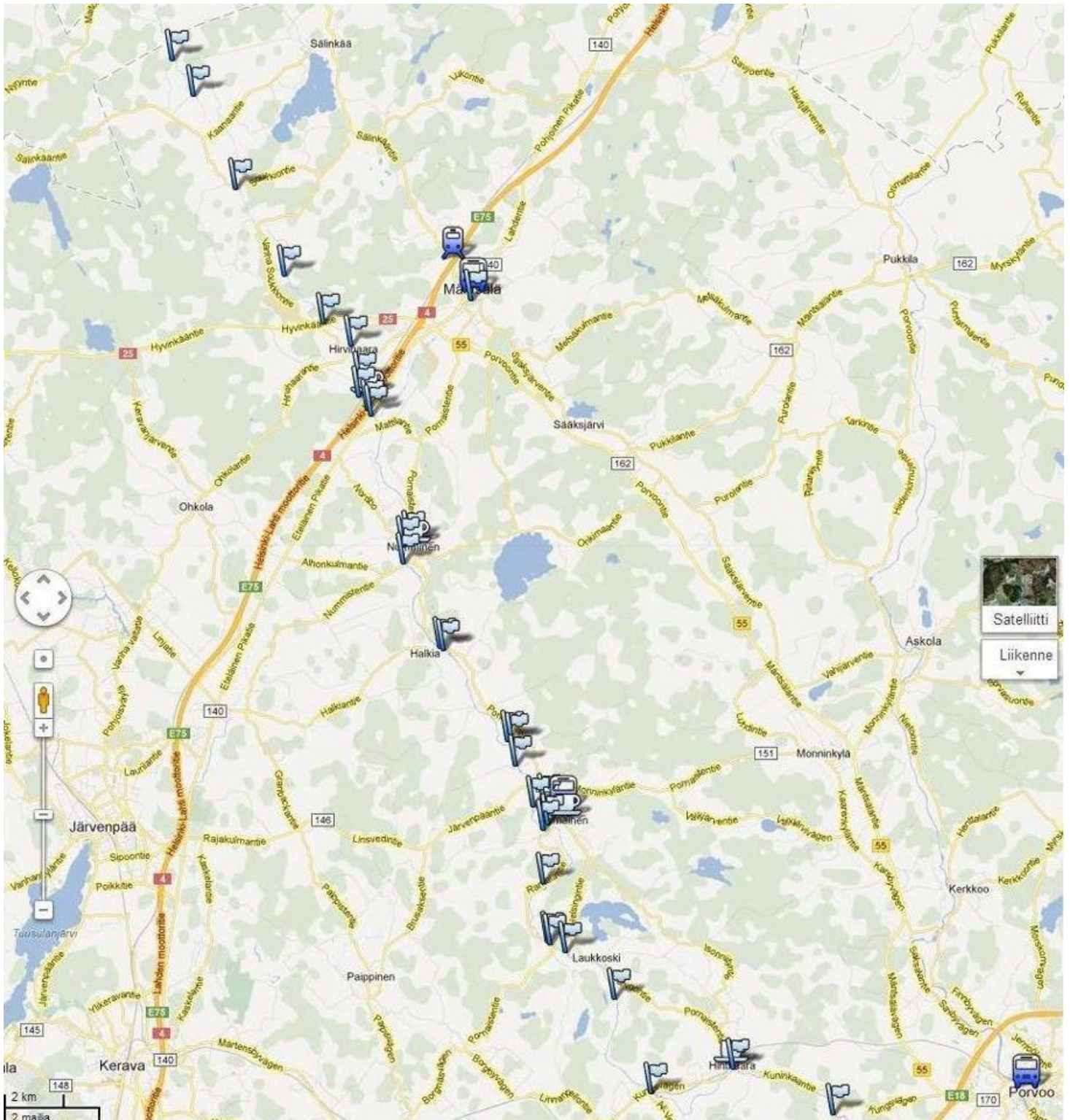
Pyöräilymahdollisuudet kuvataan kartassa Sälinkäältä Porvooseen kulkevana reittinä, joka kulkee Mustijoen mukaisesti. Tien numerot ovat 1492 ja 1494. Tulevaisuudessa tullaan tekemään konkreettinen reitti, joka noudattaa kansallisia pyöräilyreittistandardeja. Koko reitille rakennetaan yhtenäiset merkit ja opasteet. Alueen kaikkien kolmen kunnan, Mäntsälän, Pornaisten ja Porvoon, tulisi yhtenäistää pyöräilyreittien merkinnät, jotta ne olisivat samanlaiset kaikkialla. Pyöräilijöiden liikenneturvallisuuteen kiinnitetään huomiota ja kevyen liikenteen väylien tarpeellisuutta pohditaan. Mustijoen luontomatkailuyhdistys järjestää pyöräilyreitit koeajon syyskuun 2013 aikana. Yhdistys tekee tämän jälkeen matkailukartan, jossa pyöräreitti kuvataan yksityiskohtaisesti. (Juutilainen, P. 19.4.2013.)

Ehdotetaan, että teiden 1492 ja 1494 varsille rakennetaan kevyen liikenteen väylä pyöräilijöiden ja jalankulkijoiden turvallisuuden parantamiseksi. Reitti tulee merkitä selkeästi yhdenmukaisilla, SFS 4424 standardin symboleja noudattavilla opastauluilla. Reittiä tulee aktiivisesti mainostaa ja markkinoida kuntien omien jakelukanavien kautta sekä eri yritysyhteistyön puitteissa, kuten TYKY-toiminnassa. Reitti merkitään myös Google Maps -karttapalveluun ja siihen lisätään mobiilisovellukset. Esimerkiksi huoltopisteet, parkkipaikat ja tiedot julkisen liikenteen yhteyksistä lisätään karttapalveluun.

7.2 Melontareitti

Mustijokilaakson alueella melonta on mahdollista sekä joella että Porvoon edustalla saaristossa. Melojan on kuitenkin otettava huomioon erilaiset olosuhteet melontapaikan vaihtuessa. Mustijoen melontareitin vaatimustaso on keskivaikkea. Siihen sisältyy kuitenkin sekä helppoja että vaikeita osuuksia. Koko reitti on 70 kilometrin pituinen. Melojan on hyvä varata koko reitin melomiseen ainakin kaksi päivää. Reitti voidaan kuitenkin jakaa lyhyempiin osiin, sillä rantautumispaikkoja on useita. Välimatkoja ovat Outdoors Finlandin reittiesittelyn mukaan Kalkinkoski – Hurankoski (12 km, kesto noin 4 tuntia), Lukkokoski – Numminen (7 km, kesto noin 2 tuntia), Numminen – Lahankoski (9 km, kesto noin 3 tuntia), Pornainen – Vekkoski (14 km, kesto noin 4,5 tuntia), Hintahaara – Suomenlahti, Emäsalo (16 km kesto noin 5 tuntia). (Outdoors Finland 2013.)

Kuvio 15. Mustiojan melontareitti Google Maps –karttapalvelussa. (Google 2013b.)

Mustiojan melontareitti alkaa Kalkinkoskelta, jonne voi pysäköidä auton. Melojaa suositellaan aloittamaan reitti oikealta puolelta rantaa joen virtaussuuntaan nähden. Maalaismaisemia ohitettuaan meloja saapuu Lontoon pohjapadolle. Melojan on rantauduttava luonnonrantaan joen vasemmalle puolelle, jotta hän pääsee padon ohitse maita

pitkin. Tämän padon jälkeen joki jatkuu esteittä neljä kilometriä, kunnes vastassa on jyrkkä pohjapato Soukkiontien sillan alapuolella. Pato on ohitettava vasemmalta puolelta jokea maitse. (Outdoors Finland 2013.)

Melontareitti jatkuu vaihtelevissa maalaismaisemissa, kunnes se saavuttaa Kirinkosken. Siellä on pohjapato: lyhyt ja loiva kivikko, minkä vuoksi melojan on arvioitava tässä vaiheessa sen hetkiset vesiolosuhteet ennen kuin hän tekee päätöksen kosken läpi laskemisesta. Mikäli vettä ei ole tarpeeksi kosken laskemiseen, kanootti pitää uittaa tai kantaa maitse. Kosken jälkeen on vuorossa rauhallisempaa jokimelontaa, kunnes joki saapuu seuraavalle louhikkoiselle pohjapadolle Hurankosken kohdalla. Pato ohitetaan Hyvinkää-Mäntsälä -tien (tie 25) sillan alituksen jälkeen oikealle puolelle jokea rantautumalla hiihtokeskuksen kohdalle. Tässä vaiheessa on myös hyvä pitää tauko esimerkiksi alueella sijaitsevilla ulkoilupoluilla. (Outdoors Finland 2013.)

Hurankosken padon jälkeen joki virtaa Hirvihaaran kylän myötäisesti Hirvihaarankoskelle, jota ei pysty melomaan minkäänlaisissa virtausolosuhteissa. Virtauksen ollessa suuri on melojan rantauduttava ennen kivisiltaa vasemmalle puolelle. Kanootti kannetaan Hirvihaarantietä pitkin, ensin oikealle puolelle ja sen jälkeen pihatien kautta myllylle. Tässä on noudatettava varovaisuutta, sillä alueella sijaitsee piha-alueita, ja asukkaiden kotirauha on huomioitava. Mikäli virtausolosuhteet ovat normaalit, meloja voi ohjata oikealle ennen siltaa, ja heti sen alitettuaan rantautua kivisen vedenjakajan oikealta puolelta Myllyn luona. Jyrkkä Hirvihaarankoski alkaa joen vasemmalta puolelta. Kanoottia on kannettava noin 100 metriä. (Outdoors Finland 2013.)

Joki jatkuu Hirvihaaran kartanohotellin rantamaiden jälkeen Lukkokoskelle. Hotellin kohdalla on saunaranta, joten melojan on pysyteltävä vastakkaisella, vasemmalla puolella jokea. Hotellin kohdalla on merkki rantautumispaikasta, mikäli meloja haluaa välttää seuraavaksi tulevat virtapaikat tai vettä on liian vähän niiden laskemiseen. Matkaa voi kuitenkin myös jatkaa vielä hetken olosuhteiden ollessa sopivat. Melojan on vaihdettava puolta joen oikealle reunalle ensimmäisten kivikkoisten virtauspaikkojen kohdalla. Joki tekee suvannon kohdalla mutkan oikealle, josta alkaa louhikkoinen koskiosuus. Matkaa tulee jälleen jatkaa maitse joen vasemman puolen rannalta alkavaa polkua ja kävelytieta pitkin. Melojan tulee seurata rautatien sivussa menevää tietä. Rautatiensillan kohdalla

on melontalaituri, josta pääsee takaisin vesille. Lähistöllä sijaitsee Hirvihaaran levähdyspaikka, Tuuliruusu, josta kerotaan luvussa 4.5.4. Tämä kohta jokea on hyvä aloitus- tai päätöspaikka. (Outdoors Finland 2013.)

Joki jatkuu Helsinki-Lahti -rautatien sillan, Helsinki-Lahti -moottoritien sekä vanhan Lahdentien alitse alavirtaan. Tämän jälkeen saavutaan Hirsituvan taukoalueelle, joka sijaitsee oikealla puolella jokea. Taukoalueella ei ole palveluita, mutta se soveltuu hyvin aloitus- tai päätöspaikaksi parkkialueen vuoksi. Jokea eteenpäin mentäessä saavutaan Mäntsälänjoen ja Mustijoen haaraan. Mäntsälän keskustan lähellä on hyvä aloituspaikka urheilukentän alueella, sillä siellä sijaitsee sopiva rantapenkere. Alueella on parkkitilaa, ja paikka on saavutettavissa myös julkisilla liikennevälineillä. Tästä kohdasta aloitettaessa on huomioitava läpikulku golfkenttä-alueella ja siitä aiheutuvat vaaratekijät. (Outdoors Finland 2013.)

Haarakohdan jälkeen on vuorossa peltomaisia maalaismaisemia Nummistenkoskelle saakka, jossa sijaitsee Nordbon silta sekä myllypato. Ennen siltaa melojan on rantauduttava laituriin, joka sijaitsee oikealla puolella jokea. Pyöröportilta alkaa polku, joka johtaa uimarannalle, josta melontaa voi jatkaa. Tässä vaiheessa voi pitää tauon ja piipahtaa vaikka Nummisten kyläkaupalla, josta voi lukea lisää luvusta 4.5.4. Nummistenkoski on myös hyvä aloitus- tai lopetuspaikka melomiselle. Alueelta voi vuokrata melontaan tarvittavat välineet. (Outdoors Finland 2013.)

Kuvio 16. Halkiankoski. (Melanie Kaskelan oma arkisto.)

Melontareitti jatkuu Alikartanon kartanomuseon ohi, jossa kannattaa piipahtaa tauolla. Museo on auki kesäisin. Joki etenee alavirtaan Halkiankoskelle saakka, jota ennen melonjan on rantauduttava ennen siltaa oikealle puolelle jokea laiturille. Kosken pääsee ohittamaan kesäteatterin parkkialueen kautta. Sitä ei ole mahdollista laskea sähkövoimalan vuoksi. Vähäisen veden aikaan kaikki joen vesi virtaa voimalan läpi, mutta kun joessa on enemmän vettä, putousta voi katsella voimalan vieressä. Koskessa on Etelä-Suomen korkein suora putous, 12 metriä. Noin 100 metrin siirtymän jälkeen loivassa luonnonrannassa on hyvä vesilelaskupaikka. Vieressä on karjalaidun, jonka karjalle pitää antaa oma rauha. (Outdoors Finland 2013.)

Joki virtaa tästä eteenpäin Lahankoskea kohti, jossa on myös korkea putous. Kosken pääsee ohittamaan rantautumalla oikealle puolelle laiturille, jonka kohdalta alkaa polku. Ohitusmatka on noin 250 metriä. Alueella kannattaa viettää maisemien ihailun vuoksi hetken. Matkan jatkuessa Lahankoskelta mutkan takana on lyhyt koski, joka voidaan ohittaa vasemmalta maita pitkin. Seuraavaksi vuorossa on pieni kivikkoinen koski sillan kohdalla, joka kannattaa kiertää maitse oikealta puolelta. (Outdoors Finland 2013.)

Seuraavaksi Mustijoki virtaa Järvenpääntien ali. Vasemmalla puolella näkyy Pornaisten kuntakeskus. Jos siellä haluaa käydä, kannattaa jatkaa matkaa Kirveskoskelle saakka.

Tätä ennen on kuitenkin tiedossa Karjakosken ohitus. Meloja voi rantautua kosken yläpuolella, vasemmalla sijaitsevaan suvantoon. Kosken pääsee ohittamaan polkua pitkin. Seuraavaksi on tiedossa kalliopohjainen Myllykoski, jonka keskellä on laskukelvon jyrkänne. Kosken pääsee ohittamaan polkua pitkin rantautumalla vasemmalla puolella jokea olevien kahden pintakiven välistä ennen kalliorantaa. Tämän jälkeen saavutaan edellä mainitulle Kirveskoskelle, joka sijaitsee Rantalantien lähellä. Meloja voi rantautua tässä kohtaa, jos haluaa käydä Pornaisten kylällä. Kahdesta uomasta tulee valita vasemmanpuoleinen rantautumista varten. Matkan jatkuessa meloja voi joko laskea kosken tai uittaa kanootin virtausolosuhteista riippuen. Meloja saapuu Kirveskosken rannalle, joka on ollut paikallisten uimaranta. Siellä voi leiriytyä tai pitää huoltotauon. Alue soveltuu myös aloitus- tai päätöspaikaksi. (Outdoors Finland 2013.)

Melontaa jatketaan alavirtaan Vuoteenkoskelle asti. Tämän kosken voi laskea keskeltä tai sen voi ohittaa maitse vasemmalta puolelta rannan kautta. Seuraavaksi jatketaan Jokimäkeä kohti Laukkakoskelle, jossa on korkea pato ja sähkövoimalaitos. Vanhan kivisillan jälkeen on laituri, jonne voi rantautua. Padon ja voimalaitoksen pääsee kiertämään oikealta, jonka jälkeen matka jatkuu Helsingintien ali kohti Alikoskea. Koski pitää ohittaa maitse rantautumalla loivalle kalliolle vasemmanpuoleisella rannalla ennen koskea. Paikka soveltuu hyvin taukopaikaksi. (Outdoors Finland 2013.)

Seuraavaksi Mustijoki vie Niinikoskea kohti. Sen voi laskea helposti vedenkorkeuden ollessa normaali, mutta melojan tulee varoa kosken lopussa olevaa isoa kiveä. Jos kosken haluaa ohittaa, se kannattaa tehdä oikealta puolelta tulvarantaa pitkin. Lähistöllä ylärinteessä on kesämökkejä, joiden pihat ulottuvat rantaan asti, ja niiden kotirauhaa on kunnioitettava.

Joki jatkuu alavirtaan Kuninkaantien alitse Vekkoskelle sakka. Sen voi ohittaa rantautumalla joen oikealla puolella olevalle uimarannalle rautatiesillan jälkeen. Ohitus maitse on lyhyt, mutta mutkan takana on toinen melko jyrkkä koski, Boenkoski. Virtaaman ollessa vähäinen kosken voi ohittaa vasemmalta kallion yli. Muulloin Vekkosken alta voi meloa joen yli vasemmalle rannalle ja ohittaa kalliit ja Boenkoski maita pitkin. (Outdoors Finland 2013.)

Matka jatkuu ja meloja saapuu Hinthaaran kylälle, jossa on melontalaituri, tulipaikka ja vessa. Paikka on hyvä tauolle myös kylän palveluiden läheisyyden vuoksi. Se sopii myös aloitus- ja päätöspaikaksi. Mustijoki jatkuu alavirtaan Tyysterintien sillan ali voimalaisalueelle. Meloja voi rantautua kosken vasemmalle rannalle. Kosken pääsee ohittamaan tietä pitkin, ja alempana joen ja pellon välistä suojavyöhykettä pitkin. Voimalaisalueella liikkuminen sekä kalastus Tyysterinkosken läheisyydessä ei ole sallittua. (Outdoors Finland 2013.)

Melontaretken hyvä päätöspaikka on Brasaksen pato. Oikealla on veneiden siirtoluiska, jonne voi rantautua. Jos matkaa haluaa jatkaa, joki vie Emäsaloa kohti merellisiin maisemiin. Melojan tulee tällöin huomioida erilaiset olosuhteet jokeen verrattuna. Emäsalosta pääsee meriteitse melomaan Porvoon keskustaan ja siitä Porvoonjoelle. (Outdoors Finland 2013.)

7.3 Kalastuskohteet

Mustijokilaakson alueella on kaksi tärkeätä kalastusalueutta: Mäntsälän-Pornaisten kalastusalue ja joen alajuoksulla sijaitseva Porvoonseudun kalastusalue. Porvoonseudun kalastusalueella on Brasaksen padolta alkava kalatie, joka on rakennettu vuonna 1994. Myös Vekkosken alueella on lohikaloille otollisia kutu- ja poikaspaikkoja. (Vainio 2004.)

Kuvio 17. Brasaksen kalatie. (Valtion ympäristöhallinto 2011.)

Mäntsälän-Pornaisten kalastusalueen erityislupakohteita ovat Lukkokoski, Nummisten koski sekä Pornaisten kosket: Karjakoski, Myllykoski ja Kirveskoski. Lukkokoskelle pääsee kalastamaan luvussa 4.5.4 mainitun Neste Tuuliruusun pohjoispuolelta. Lukkokoski on Mäntsälän-Pornaisten kalastusalueen suosituin kalastuspaikka ja sille istutetaan paljon pyyntikokoista kalaa. Lukkokosken ympäristöstä löytyy polkuja ja retkeilijöiden taukopaikaksi tarkoitetut pöytä ja tuolit. Nummisten koskella voi kalastaa joen länsi-

puolella, mutta itäpuolella kalastus on kielletty asuinalueen vuoksi. Pornaisten kirkonkylän kupeessa sijaitsevat kolme kokonaisuuden muodostavaa koskea: Karjakoski, Myllykoski ja Kirveskoski. Kalastaja pääsee parhaiten Karjakoskelle Jyrkäntien kautta. Auton voi jättää parkkipaikalle. Myllykoskelle ja Kirveskoskelle mielivä voi jättää auton Pornaisten kylän keskusta ja kävellä siitä polkuja pitkin koskille. (Henriksson ym. 2013; Vainio 2004.)

Kuvio 18. Nummistenkoski. (Henriksson ym. 2013.)

8 Teemahaastattelu Mustijokilaakson käyttäjille

Virkistyskäyttösuunnitelmaa varten haastateltiin neljäätoista Mustijokilaakson käyttäjää. Heiltä kysyttiin, mitkä ovat Mustijokilaakson vahvuudet ja heikkoudet sekä tärkeimmät kehityskohteet. Vastaajista suurin osa, kuusi henkilöä, oli Mäntsälästä. Kolme vastaajaa oli Helsingistä ja kaksi Porvoosta. Loput vastaajat olivat Pornaisista, Espoosta ja Hyvinkäältä. Haastattelun vastaukset litteroitiin ja niistä tehtiin yhteenveto yhteneväisyyksiä etsimällä. Tässä luvussa kerrotaan teemahaastattelun tuloksista.

8.1 Haastattelun vastaukset

Mustijokilaakson yleisimmäksi vahvuudeksi nousivat kauniit maisemat. Kumpuileva peltomaisema koettiin houkuttelevana ja perinteisenä maalaismaisemana. Seuraavaksi yleisimpänä vahvuutena mainittiin hyvät lähtökohdat luontomatkailun kannalta ja luonnon monimuotoisuus. Joki koettiin melontaharrastukseen sopivana. Lisäksi mainittiin hyvät aktiviteettimahdollisuudet. Yksi vastaaja mainitsi hyvät lasku- ja nostolaiturit melojille.

Kysyttäessä Mustijokilaakson heikkouksista, yleisimmäksi vastaukseksi nousi alueen tuntemattomuus ja informaation kulku. Mustijokilaaksoa ei nähty potentiaalisena luontomatkailukohteena, sillä tiedon saanti alueesta on heikkoa. Lisäksi heikkona nähtiin infrastruktuuri, kuten taukopaikkojen puute ja melojien rantautumispaikkojen heikko kunto. Lisäksi heikkoutena mainittiin jäteveden pääsy Mustijokeen ja kesäisin liian matalalla oleva vedenpinta.

Haastattelussa mainittiin Mustijokilaakson tärkeimmäksi kehityskohteeksi infrastruktuuri. Tällä tarkoitetaan tauko- ja rantautumispaikkojen kehittämistä. Lisäksi toivottiin käymälöiden rakentamista taukopaikkojen yhteyteen. Vastaajien mielestä opastauluja pitää lisätä. Lisäksi niiden pitäisi olla yhtenäisiä koko alueella. Tiedotus ja markkinointi koettiin puutteellisenä. Käyttäjät eivät kokeneet löytävänsä tarpeeksi informaatiota Mustijokilaaksosta. Haastateltavat toivoivat lisää markkinointia alueen palveluista ja käytettävyydestä. Kehittämisehdotuksena oli myös retkien lisääminen ja harrastusvälineiden vuokraus Mustijokilaakson alueella. Alueelle toivottiin lisättävän yhteistyötä eri

tahojen, kuten kuntien ja alueen muiden toimijoiden kesken. Muita yksittäisiä toivomuksia olivat Hirvihaaran kuntomajalle taukopaikan rakentaminen, kalaportaat koskelle, tilaussauna, avantouintimahdollisuus ja jäätelökioski uimapaikoille.

8.2 Johtopäätökset

Mustijokilaakson käyttäjien haastattelu osoittaa, että Mustijokilaaksolla on matkailu- tovoimaista potentiaalia. Ympäristö koettiin kauniina ja miellyttävänä maalaismaisemana. Mustijokilaakso soveltuu luontomatkailijoille ja luontoaktiviteettien harrastajille.

Teemahaastattelun perusteella voidaan sanoa, että tärkein kehitystehtävä on informaation lisääminen ja tiedon kulku. Jotta Mustijoki saataisiin nousemaan suosituksi matkailualueeksi, tarvitaan yhteistyötä useiden eri tahojen kesken. Mustijoen luontomatkailuyhdistyksen, kuntien, kyläyhdistysten ja yritysten välistä yhteistyötä tulee lisätä. Vastualueet tulee jakaa selkeästi, ja markkinointia lisättävä. Lisäksi on tehtävä toimista aikataulu pitkälle tähtäimelle.

Rakennustyöt ovat tärkeässä asemassa tulevaisuutta ajatellen. Jotta Mustijokilaakso koettaisiin matkailijoita houkuttelevana kohteena, on sinne rakennettava kunnollisia taukopaikkoja, käymälöitä, rantautumispaikkoja ja opasteita. Myös haastateltavien ehdottamia yksittäisiä toivomuksia, kuten avantouintimahdollisuuksien parantamista sekä rantasaunojen rakentamista on pohdittava. Luvusta yhdeksän voi lukea lisää toimenpidesuunnitelmasta, jonka Mustijoen luontomatkailuyhdistys on aloittanut.

9 Toimenpidesuunnitelma

Luku yhdeksän on vielä aluillaan oleva toimenpidesuunnitelma. Jotta tämä virkistyskäyttösuunnitelma voidaan ottaa käyttöön ja näin saada Mustijokilaakson alueesta yhtenäinen matkailupaketti, tarvitaan toimivat markkinointi-, kunnossapito- ja rakennussuunnitelmat. Mustijoen luontomatkailuyhdistys aikoo tehdä tarkan ja konkreettisen toimenpidesuunnitelman, josta selviää mm. rahoitus ja toimenpiteiden vastuualueet.

Toimenpidesuunnitelma tullaan toteuttamaan vaiheittain sen mukaan, miten kunnat omassa toimintasuunnitelmassaan ja talousarvoissaan määrittävät sen mahdolliseksi. Ehdotuksessa tullaan esittämään konkreettisia toimenpiteitä rakennus ja kunnossapitosuunnitelman mukaisesti. Suunnitelma tulee hyväksyä kuntien asianomaisten viranhaltijoiden ja lautakuntien toimesta. (Juutilainen, P. 19.4.2013.)

Hoitovastuut tehdään mahdollisimman pitkälle ajalle, jolloin pitkäjänteinen kehittäminen ja markkinoinnillinen yhteistyö nähdään mahdollisena toteuttaa. Toimijat pyritään sitouttamaan alueen ja sen palveluiden pitkäaikaiseen kehittämiseen. (Juutilainen, P. 19.4.2013.)

9.1 Markkinointisuunnitelma

Mustijoen alueen markkinointisuunnitelma integroidaan yhdessä alueen kuntien omien markkinointikanavien kanssa. Mustijoen virkistyskäyttömahdollisuuksia tullaan markkinoimaan Mustijoen luontomatkailuyhdistyksen omalla kotisivulla mustijoki.net, sosiaalisessa mediassa, Outdoors Finland-hankkeen kanssa sekä Matkailun edistämiskeskuksen kanssa. Lisäksi tavoitteena on rakentaa markkinointiyhteistyötä alueen yrittäjien ja yhdistyksien kanssa erilaisten tapahtumien ja teemojen ympärillä. (Juutilainen, P. 19.4.2013.)

9.2 Kunnossapitosuunnitelma

Virkistyskohteen huolto- ja kunnossapitotoimintaan kuuluu useita eri asioita. Ympäristöä ja siellä olevia rakenteita on huollettava säännöllisesti. Maisemat on avattava hoitamalla ja raivaamalla puustoa. Raivaustähteet on kuljetettava pois kunnossapitoalueelta.

Kulkureitit on pidettävä kunnossa ja laiturit huollettava. Kalastus- ja rantautumispaikkoja on rakennettava. Myös nuotiopaikat on pidettävä kunnossa, ja polttopuita on säännöllisesti täydennettävä. Käymälöiden huolto ja täydennys kuuluu myös huoltotöihin. (Hyria 2012.)

Kunnossapidosta on tehtävä suunnitelma, johon kuuluu esitys kunnostus- ja hoitotoimenpiteistä sekä hoidon luokituksesta. Hoitosuunnitelma ja -luokitus tehdään virkistyskohteen käyttösuunnitelman mukaisesti. Esityksestä tehdään asiantuntijan kanssa kustannusarvio, johon sisällytetään kaikkien toimenpiteiden kulut. Tämän jälkeen tehdään urakkasopimus. (Hyria 2012.)

Huolto- ja ylläpitotöissä on huomioitava turvallisuus ja kestävä kehitys. Uimarantojen turvallisuus on tarkastettava säännöllisesti. Töitä tehdessä on käytettävä asianmukaisia suojavarusteita ja otettava huomioon työturvallisuus. Kestävän kehityksen mukaiset toimintatavat on otettava huomioon ja niitä on edistettävä työtä tehdessä. (Hyria 2012.)

Kustakin nimetystä kohteesta tullaan tekemään yksityiskohtainen kunnossapitosuunnitelma, joka sisältää määritetyt vastuut ja toimenpiteet, ja joiden toteuttamisesta vastaavat kunnat tai heidän sopimuskumppaninsa. Kunnossapidon ja hoidollisen tason määrittämisessä hyödynnetään Luonnon- ja maisemanhoitotöidenkoulutusta, jonka avulla pyritään kunkin kohteen hoitovastuussa olevien tahojen tieto-taitotaso saattamaan vaaditulle tasolle. (Juutilainen, P. 19.4.2013.)

9.3 Rakennussuunnitelma

Virkistysalueen rakennustöihin kuuluu esimerkiksi kulku-urien raivaustöitä. Tällä tarkoitetaan polkujen tai tien raivausta parkkipaikalta veneen- tai kanootinlaskupaikalle. Tien on hyvä olla noin 2 metriä leveä, jotta kanoottia on helppo kantaa. Myös koskienohituspaikkojen polut on raivattava. Maanrakennustöitä on tehtävä, jos rakennetaan veneenlaskupaikalle trailerin mentävä paikka. Jos rantautumispaikka on jyrkkä, on mietittävä portaiden rakentamista. Tarpeen vaatiessa voidaan rakentaa kanoottiränni. (Tähtäpä 2011.)

Kun reitille rakennetaan opasteita, niiden on hyvä olla yhdenmukaisia. Symboleiden pitää olla standardin SFS 4424 mukaisia. Kyseinen standardi määrittää ulkoilun sekä liikunnan merkit. Lisäksi opasteita rakentaessa on huomioitava vuodenaikojen ja sään vaihtelut, maasto, liikenne ja opasteen sijoittaminen turvalliselle paikalle. (Karttunen 2011, 18-19; Tähkää 2011.)

Rantautumispaikan on palveltava käyttötarkoitustaan eri vedenkorkeuksilla. Se ei saa olla liian jyrkkä. Paikan rakentamisessa voi käyttää konetyötä lisäämällä pohjaan mursketta. Laiturin rakentamista olisi hyvä välttää kustannusten vuoksi. Mikäli sellainen kuitenkin päätetään rakentaa, niin laiturikannen korkeus vedenpinnasta ei saa olla enemmän kuin 25 cm melojien rantautumisen helpottamiseksi. Korkeuden vaihtelun välttämiseksi laiturista voi tehdä kelluvan. Jos kyseessä on vain yksittäinen rantautumiseen tarkoitettu laiturin, riittää, että sille mahtuu yksi henkilö. Kun kyseessä on suositumpi rantautumiskohde, laiturista on tehtävä isompi. Laiturin vaatimukset ovat melko samat sekä melojille että kalastajille. Sekä laiturin että sen kulkusillan on oltava tukeva, jotta reunalta voi astua huoletta ja laiturin ei keinu. (Tähkää 2011.)

Tauko- ja huoltopaikkoja on hyvä olla reitillä noin 5-15 km välein käyttöasteesta ja reitin luonteesta riippuen. On otettava huomioon kaikkien lajien harrastajat, joita reitillä liikkuu. Taukopaikkoja ovat esimerkiksi telttapaikat, laavut ja kodat. Niiden yhteydessä on oltava nuotiopaikka, halkovaja ja käymälä. (Tähkää 2011.)

Kalastuspaikkojen rakentamisessa on otettava huomioon se, että paikalta ja vesistöstä saisi mahdollisimman hyvin kalaa. Ennen kuin alueella lähdetään rakentamaan, on oltava yhteydessä vastaavan kalastusalueen edustajiin. Paikalta saatavat kalalajit vaikuttavat kalastusmuotoon ja sitä kautta myös rakennus- ja raivaustarpeisiin. Kalastusalueella tarvittavat toimenpiteet ovat yleensä raivaamista, polkujen tasaamista, heittolaitureiden ja lankkukäytävien rakentamista sekä opasteiden asettamista. Helposti saavutettavia lähikalastuspaikkoja voi rakentaa lapsille, nuorille, liikuntaesteisille ja vanhuksille. (Tähkää 2011.)

Virkistysalueella rakentamiseen käytettävien materiaalien on sulauduttava ympäristöön ja niiden on noudatettava kestävän kehityksen periaatteita. Hyviä rakennusmateriaaleja

ovat puu, luonnon kivennäismaa-aines, turve, murske, kivi, betoni, teräs ja kierrätysmateriaalit. Luonnossa paras rakennusmateriaali on puu, sillä se sulautuu hyvin ympäristöönsä. (Karttunen 2011, 18-19; Tähkäpää 2011.)

Hankkeen aikana tullaan määrittämään kohteet, joissa tarvitaan rakennustöitä. Tämä pitää sisällään reitin viitoitukseen sekä merkintöihin ja opastuksiin liittyvät toimet. Lisäksi tarvittavien rantautumiseen ja vesillelaskuun tarvittavien maanrakennustöiden tarpeet selvitetään. Taukopaikat, tulipaikat ja vessat sijoitetaan suunnitelmassa asianmukaisille paikoille sekä jätehuolto ja puuhuolto järjestetään toimivaksi. Näistä tullaan tekemään erillinen konkretisoitu suunnitelma rakennuspiirustuksineen ja kustannuksineen. Suunnitelmassa tullaan noudattamaan valtakunnallisesti sovittuja standardeja. Suomen Standardoimisliitto määrittelee standaarissa SFS 4424 ulkoilun sekä liikunnan merkit. (Juutilainen, P. 19.4.2013; Karttunen 2011.)

Mustijoen luontomatkailuyhdistyksen projektissa mukana olleet Antti Tähkäpää ja Sami Talsi tekivät keväällä 2012 kartoituksen Mustijoen melontareitin kehitystarpeista. Tämän tehdäkseen he meloivat reitin kajakeilla kolmessa päivässä. Melontareitin kartoitustyön tulokset ovat tämän virkistyskäyttösuunnitelman liitteenä numero kolme.

Mustijokilaaksossa on tehtävä rakennustöitä, jotta siitä saadaan vetovoimainen matkailukohde. Tärkeitä kehityskohteita ovat infotaulujen ja reittimerkkien paikalleen asettaminen, raivaustyöt reitin varrella sekä murskeen tuominen rantautumispaikoille. Tietyiltä alueilta on raivattava puustoa ja joen pohjaa parannettava. Joitakin melontareitin varrella sijaitsevia parkkipaikkoja olisi hyvä laajentaa. Lisäksi taukopaikkoja on kehitettävä esimerkiksi rakentamalla laavuja ja saniteettitiloja. Myös korjaustyöt, kuten laiturien ja aitojen parannukset ovat paikoittain tarpeen. Luvussa kahdeksan mainitut Mustijokilaakson käyttäjien mielipiteet on otettava huomioon.

10 Pohdinta

Opinnäytetyön tekeminen käynnistyi lokakuussa 2012, jolloin tapasimme Mustijoen luontomatkailuyhdistyksen silloisen projektipäällikön Pasi Juutilaisen kanssa. Kirjoitusprosessi alkoi helmikuussa 2013 teoriaosuuden laatimisella. Aineistoa kerättiin pitkin kevättä ja kesää 2013. Opinnäytetyötapaamisia pidettiin Pasi Juutilaisen kanssa yhteensä neljä. Antti Tähkäpään kanssa tavattiin useita kertoja. Sähköpostiyhteyttä pidettiin tiiviisti kummankin päällikön kanssa. Yhdistyksellä on siis ollut tärkeä asema opinnäytetyöprosessissa. Lopullisen muotonsa opinnäytetyö alkoi saavuttaa kesän 2013 aikana. Opinnäytetyö viimeisteltiin syksyllä 2013.

Opinnäytetyö on prosessin aikana muuttanut muotoaan huomattavasti alkuperäisestä suunnitelmasta. Alkuun laadittiin aiheanalyysi ja sisällysluettelo, joiden pohjalta työtä alettiin tehdä. Kun aineistoa alkoi kertyä enemmän, se ohjasi työmme sisällysluettelon uuteen muotoon. Lähtökohtana virkistyskäyttösuunnitelman tekemiselle on koko ajan ollut yhtenäisen virkistyskokonaisuuden luominen Mustijokilaakson alueelle. Alueen matkailulliset vetovoimatekijät ovat nyt yhtenä pakettina. Valmista aineistoa ja tietoa aiheesta on ollut runsaasti tarjolla, mutta se on ollut hyvin hajanaista. Matkailijan on ollut vaikeata suunnitella vapaa-aikaansa Mustijokilaakson alueella. Tämä virkistyskäyttösuunnitelma tulee helpottamaan paikallisten ja matkailijoiden liikkumista alueella.

Haastetta opinnäytetyöhön toi tiedon hajanaisuus. Aineiston etsiminen oli ajoittain työlästä. Myös ajankohtaisen tiedon saaminen tuotti vaikeuksia. Ei ole virallisesti määritelty, mitä virkistyskäyttösuunnitelmaan kuuluu. Siksi sen teko oli paikoitellen vaikeaa, mutta onneksi Mustijoen luontomatkailuyhdistys ohjasi työtä oikeaan suuntaan.

Tämä virkistyskäyttösuunnitelma on alustava pohja alueen jatkotoimenpiteitä ajatellen. Mustijoen luontomatkailuyhdistys ry. tekee tarkan toimenpidesuunnitelman virkistyskäyttösuunnitelman toteuttamiseksi. Aktiviteettien reitit kartoitetaan tulevaisuudessa tarkemmin. Vastuu jaetaan kuntien kesken, ja he päättävät jatkossa palveluiden ulkoistamisesta esimerkiksi Mustijoen luontomatkailuyhdistykselle tai yrittäjille. Tärkeä tekijä hankkeessa on oikeiden markkinointikanavien löytäminen ja kunnollinen markkinointi niin, että Mustijokilaakson alueesta saadaan luotua yhtenäinen imago. Mustijokilaakson

alueen potentiaali huomattiin teemahaastattelua tehtäessä. Vastauksista nousi esille Mustijoen alueen maisemat ja hyvät lähtökohdat luontomatkailulle. Alueen tunnettuutta tullaan lisäämään paremmalla tiedonkululla ja markkinoinnilla.

Kysyntää lähi- ja luontomatkailulle varmasti riittää tulevaisuudessa, joten alueen ja etenkin reittien ylläpito on ensiarvoisen tärkeätä. Mustijokilaakso voisi toimia esimerkiksi pääkaupunkiseutulaisille arjesta irtautumispaikkana. Alue tarjoaa luonnon rauhaa kaupungin hälinän vastapainoksi. Tavoitteena on saada alueen kunnat ja paikalliset yrittäjät sitoutumaan hankkeeseen pitkällä tähtäimellä. Mustijoen luontomatkailuyhdistys yhdessä kuntien kanssa voisi järjestää tulevana kesänä tiedotustilaisuuden, jossa paikallisille asukkaille ja muualta tuleville matkailijoille kerrottaisiin alueen virkistyskäyttösuunnitelmasta. Alueella voitaisiin myös järjestää useammin retkiä ja aktiviteettipäiviä paikallisille ja matkailijoille. Niistä voitaisiin tiedottaa eri markkinointikanavien, kuten esimerkiksi sosiaalisen median kautta.

Lähteet

Airaksinen, O. & Karttunen, K. 2001. Natura 2000 - Luontotyyppiopas. Luettavissa: <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=10033&lan=fi>. Luettu: 14.2.2013.

American cross country skiers 2013. What is cross country skiing? Luettavissa: <http://www.xcskiworld.com/beginners.htm#what>. Luettu: 1.2.2013.

Ansaharju, J. 2011. Segmentoi ja löydä markkinarakosi. Luettavissa: <http://www.sisaltomarkkinointi.fi/2011/02/15/segmentoi-ja-loyda-markkinarakosi/>. Luettu: 24.4.2013.

Bergström, S. & Leppänen, A. 2009. Yrityksen asiakasmarkkinointi. 13. uudistettu painos. Edita Publishing Oy. Helsinki.

Blogspot 2011. Hermanonkimaa & Numminen. Luettavissa: <http://eimotee.blogspot.fi/2011/03/hermanonkimaa-numminen.html>. Luettu: 13.5.2013.

Boen kartano 2013. Lyhyesti Boen kartanosta. Luettavissa: <http://www.boe.fi/fi/>. Luettu: 20.2.2013.

Eat.fi. Mäntsälä. Luettavissa: <http://eat.fi/mantsala>. Luettu: 20.4.2013.

Ekroos, A. & Warsta, M. 2012. Luontoarvot ympäristölupamenettelyssä. Luettavissa: <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=135241&lan=fi>. Luettu: 9.5.2013.

Elsinen 2008a. Kylässä, kylästä, kylään. Maaseutukylän vetovoima, palvelut ja yhteisöllisyys. Luettavissa: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu02628.pdf>. Luettu: 2.3.2013.

Elsinen 2008b. Kylässä, kylästä, kylään. Yhteisöllisyys kylässä. Luettavissa: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu02628.pdf>. Luettu: 2.3.2013.

Elämyksen Taika 2012. Elämyksen Taika. Luettavissa:

<http://www.elamyksentaika.fi/index.html>. Luettu: 2.3.2013.

Eriksdahl 2013. Eriksdahl Oy. Luettavissa: <http://www.eriksdahl.fi/>. Luettu:

11.9.2013.

Exodus Travels 2013. So what are snowshoes? Luettavissa:

<http://www.exodus.co.uk/feature/enewsarchive/so-what-are-snowshoes>. Luettu:

1.2.2013.

Facebook 2012a. Mustijoen luontomatkailuyhdistys ry. Luettavissa:

https://www.facebook.com/MustijoenLuontomatkailuyhdistys/photos_stream. Luet-

tu: 21.4.2013.

Facebook 2012b. Nummisten kyläkauppa & baari. Luettavissa:

<https://www.facebook.com/NummistenKylakauppa>. Luettu: 22.4.2013.

Google 2013a. Maps. Luettavissa: <https://maps.google.fi/maps?hl=fi&tab=ll>. Luettu:

20.2.2013.

Google 2013b. Maps. Luettavissa:

<https://maps.google.fi/maps/ms?msid=208561684655935299814.0004c8da6505dcd5b080b&mmsa=0&ie=UTF8&t=m&ll=60.58427,25.257568&spn=0.091561,0.338173&source=embed>. Luettu: 19.4.2013.

Green Tourism of Finland 2013. Luontomatkailun käsite ja sisältö. Luettavissa:

[http://www.scribd.com/doc/66907767/Green-Tourism-of-Finland%C2%AE-2013-](http://www.scribd.com/doc/66907767/Green-Tourism-of-Finland%C2%AE-2013-Luontomatkailun-kasite-ja-sisalto-Kestava-Matkailu)

[Luontomatkailun-kasite-ja-sisalto-Kestava-Matkailu](http://www.scribd.com/doc/66907767/Green-Tourism-of-Finland%C2%AE-2013-Luontomatkailun-kasite-ja-sisalto-Kestava-Matkailu). Luettu: 4.2.2013.

Groundspeak, Inc. 2013a. Geocaching

101. Luettavissa: <http://www.geocaching.com/guide/>. Luettu: 31.1.2013.

Groundspeak, Inc. 2013b. The history of geocaching. Luettavissa: <http://www.geocaching.com/about/history.aspx>. Luettu: 31.1.2013.

Groundspeak, Inc. 2013c. Geocache Types. Luettavissa: http://www.geocaching.com/about/cache_types.aspx. Luettu: 31.1.2013.

Hankesuunnitelma 2012. Mäntsälä.

Heikkinen, T., Hirvonen, J. & Lehtonen, S. 2007. Jokamiehenoikeuksien tulkintoja ja haasteita luontoliikunnan- ja matkailun kannalta. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu. Vammalan Kirjapaino Oy.

Hemmi, J. 2005a. Matkailu, ympäristö, luonto. Osa 1. Gummerus. Jyväskylä.

Hemmi, J. 2005b. Matkailu, ympäristö, luonto. Osa 2. Gummerus. Jyväskylä.

Henriksson, M. & Vainio, S. 2013. Mäntsälän-Pornaisten kalastusalueen erityislupakohde. Luettavissa: http://www.kalakortti.com/luvan_tilaus/Maps/29/Mantsala-Pornainen-kartta.pdf. Luettu: 9.5.2013.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Tammi. Helsinki.

Hirvihaara 2013. Hirvihaaran kartano. Luettavissa: <http://www.nexthotels.fi/kartanomme/hirvihaara/>. Luettu: 20.2.2013.

Honkanen J., 2006. Sipoonkorpi – Luontoselvitys ja nykyinen virkistyskäyttö. Luettavissa: http://www.hel2.fi/ymk/julkaisut/sipoo/Sipoonkorpi_luontoselvitys.pdf. Luettu: 14.2.2013.

Hyria 2012. Luonnon- ja maisemanhoitotöiden koulutushanke. Hyvinkää.

Isojärven leirimaja 2013. Pornaisten kunta. Luettavissa:

<http://www.pornainen.fi/vapaa-aikatoimi/isojarven-leirimaja-majoitus/>. Luettu: 20.2.2013.

Itä-Uudenmaan kylät ry 2012. Kylät. Luettavissa: [http://www.ita-](http://www.ita-uudenmaankylat.fi/categories.asp?document_id=1151&cat_id=80)

[uudenmaankylat.fi/categories.asp?document_id=1151&cat_id=80](http://www.ita-uudenmaankylat.fi/categories.asp?document_id=1151&cat_id=80). Luettu: 2.3.2013.

Itä-Uudenmaan liitto 2007. Itä-Uudenmaan maisematyypit. Luettavissa:

http://www.uudenmaanliitto.fi/files/4360/Ita-Uudenmaan_maisematyypit.pdf. Luettu: 14.2.2013.

Juutilainen, P. 31.1.2013. Projektipäällikkö. Mustijoen luontomatkailuyhdistys. Haastattelu. Pornainen.

Juutilainen, P. 25.2.2013. Projektipäällikkö. Mustijoen luontomatkailuyhdistys. Haastattelu. Pornainen.

Juutilainen, P. 19.4.2013. Projektipäällikkö. Mustijoen luontomatkailuyhdistys. Haastattelu. Järvenpää.

Jyväskylän pyöräilyseura ry 2013. Maastopyöräily. Luettavissa:

<http://www.jyps.info/pyoraily/lajit/maasto>. Luettu: 31.1.2013.

Järviluoma, J. 2006 Turistin luonto. Lapin yliopisto. Rovaniemi.

Järviluoma, J. & Saarinen, J. 2001. Luonnon matkailu- ja virkistyskäyttö tutkimuskohteenä. Gummerus. Saarijärvi.

Järvinen, A. & Järvinen, P. 2011. Tutkimustyön metodeista. Opinpajan kirja. Tampere.

Karttunen, P. 2011. Melontareittien suunnitteluopas. Outdoors Finland. Hämeen ELY-keskus.

Kalastusluvat.net 2013. Kalastukseen tarvittavat luvat ja maksut. Luettavissa:
http://kalastusluvat.net/tietoa_kalastusluvista/tarvittavat_luvat_ja_maksut.html. Luettu: 9.5.2013.

Kettukangas, H. 2012. Opas Kuopion keskustan nähtävyyksiin. Luettavissa:
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/38810/Kettukangas_Heli.pdf?sequence=1. Luettu: 11.5.2013.

Kivenalla 2013. Garmin GPS. Luettavissa:
<http://www.kivenalla.fi/index.php?act=tuote&tuoteid=601&subcategory=15>. Luettu: 11.5.2013.

Kotojärvi 2013. Ravintola. Luettavissa:
<http://golfpiste.com/kotojarvigolf/palvelut/?p=ravintola>. Luettu: 2.3.2013.

Kuisma 2013. Luontoarvojen rooli ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä. Luettavissa:
<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/88683/Kuisma.Katja.pdf?sequence=1>. Luettu: 9.5.2013.

Kuokkanen, A. 2006. Nähtävyyksien katselu kaupunkimatkailijan velvollisuutena. Luettavissa:
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/18189/otetaans.pdf?sequence=2>. Luettu: 11.5.2013.

Lahden ammattikorkeakoulu 2013. Pirjo. 23.4.2013. Luettavissa:
<http://www.lamk.fi/ofetela/tapahtumat/Sivut/default.aspx>. Luettu: 4.5.2013.

Laitinen, H. 2010. Kaikilla on oikeus luonnossa liikkumiseen! Luettavissa:
<http://www.esteeton.fi/portal/fi/tieto-osio/luontoliikunta/>. Luettu: 19.2.2013.

Laki majoitus- ja ravitsemistoiminnasta 308/2006.

Lap Data System Oy 2013. Moottorikelkkailun historia. Luettavissa:
<http://www.moottorikelkkamuseo.fi/index.php/historia>. Luettu: 1.2.2013.

Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi 2012. Ajoneuvoluokat. Luettavissa:
<http://www.trafi.fi/tieliikenne/katsastukset/ajoneuvoluokat>. Luettu: 1.2.2013.

Linnasalo 2002. Suojavyöhykkeiden ja maisemanhoidon yleissuunnitelma Mustijoen vesistöalueella Pornaisissa. Uudenmaan ympäristökeskus. Uudenmaan ympäristökeskuksen monistamo. Helsinki 2002.

Maankäyttö- ja rakennusasetus 895/1999.

Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999.

Majatalo Wera. Luettavissa: <http://www.majatalowera.fi/>. Luettu: 20.2.2013.

Metsähallitus 2010. Luettavissa:
<http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/luonnonsuojelu/suojelualueidenhoitojakaytto/virkistuskayttojaluontomatkailu/Kestavanluontomatk/Sivut/Kestavanluontomatkailunperiaatteetluonnonsuojelualueilla.aspx>. Luettu: 1.2.2013.

Metsähallitus 2012a. Luontomatkailusuunnitelmat. Luettavissa:
<http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Eraasiatjaretkeily/Virkistuskaytonsuunnittelu/Luontomatkailusuunnitelmat/Sivut/Luontomatkailusuunnitelmat.aspx>. Luettu: 27.3.2013.

Metsähallitus 2012b. Natura 2000 -alueilla suojellaan luontotyyppjä ja –lajeja. Luettavissa:
<http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/luonnonsuojelu/suojelualueet/Natura2000alueet/Sivut/Natura2000alueillasuojellaanluontotyyppjajalajeja.aspx>. Luettu: 9.5.2013.

Metsähallitus 2012c. Uutta tietoa kansallispuistojen kävijöistä ja talousvaikutuksista: luontomatkailuun panostaminen kannattaa. Luettavissa:

<http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/ajankohtaista/tiedotteet2012/Sivut/Luontomatkailuunpanostaminenkannattaa.aspx>. Luettu: 4.2.2013.

Metsähallitus 2013a. Hoidon ja käytön suunnittelu suojele- ja retkeilyalueilla. Luettavissa:

<http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Luonnonsuojelu/Hoidonjakaytonsuunnittelu-suojelualueilla/Sivut/Hoidonjakaytonsuunnittelu-suojelu-jaretkelyalueilla.aspx>. Luettu: 27.3.2013.

Metsähallitus 2013. Moottorikelkkailu. Luettavissa:

<http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Eraasiatjaretkely/Moottorikelkkailu/Sivut/Maastoliikenne.aspx>. Luettu: 1.2.2013.

Metsäntutkimuslaitos 2010. Miten suomalaisten talviulkoiluharrastukset ovat muuttuneet? Luettavissa: <http://www.metla.fi/tiedotteet/2010/2010-01-20-talviulkoilu.htm>. Luettu: 9.5.2013.

Metsäntutkimuslaitos 2012. Luonnon virkistyskäyttö – Ulkoilutilastot. Luettavissa:

<http://www.metla.fi/metinfo/monikaytto/lvvi/lvvi1/kasitteet-ja-lyhenteet.htm>. Luettu: 27.3.2013.

Mustijoki 2012. Mustijoen luontomatkailuyhdistys. Perustietoa hankkeesta. Luettavissa: www.mustijoki.net. Luettu: 23.3.2013.

Mäntsälän kunta 2011. Tietoa Mäntsälästä. Luettavissa: <http://www.mantsala.fi/tietoa-mantsalasta>. Luettu: 19.2.2013.

Mäntsälän retki 2013. Luettavissa: <http://www.mantsalanretki.fi/>. Luettu: 22.4.2013.

Neste Oil 2013. Neste Oil Mäntsälä Tuuliruusu. Luettavissa:

<http://www.neste.fi/hakuasema.aspx?path=2589;2655;2710;2821;2822;2823;3198;3199&id=443>. Luettu: 22.4.2013.

Neuvonen, T. & Sievänen, M. 2010. Luonnon virkistyskäyttö 2010. Luettavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp212.pdf>. Luettu: 4.5.2013.

Nummisten kyläkauppa&baari. Luettavissa: <https://www.facebook.com/NummistenKylakauppa>. Luettu: 22.4.2013.

Outdoors Finland 2013. Mustijoen melontareitti. Luettavissa: <http://www.outdoorsfinland.fi/reitti/mustijoen-melontareitti/>. Luettu: 19.4.2013.

Pornaisten kunta 2013a. Nähtävyydet. Luettavissa: <http://www.pornainen.fi/kunnan-esittely/naehtaevyydet/>. Luettu: 10.5.2013.

Pornaisten kunta 2013b. Vapaa-aikatoimi. Luettavissa: <http://www.pornainen.fi/vapaa-aikatoimi/>. Luettu: 22.4.2013.

Porvoon kaupungin matkailutoimisto 2013. Urheilullinen päivä Porvoon luonnossa. Luettavissa: <http://www.visitporvoo.fi/?mid=109>. Luettu: 11.5.2013.

Pub Lättähattu 2013. Pub Lättähattu. Luettavissa: <http://www.publattahattu.com/6.php>. Luettu: 2.3.2013.

Puirava Oy 2013. Museokahvila Hedda Noora. Luettavissa: <http://www.maarintupa.fi/HeddaNoora.html>. Luettu: 22.4.2013.

Reitti Satakunta 2013. Luettavissa: http://www.reitti.org/ar_lumikenkaily.shtml. Luettu: 1.2.2013.

Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006. Luettavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html. Luettu: 19.4.2013.

Sajaniemi, J. 2008. Luettavissa: http://cs.joensuu.fi/pages/saja/connet/ohj_emp_connet/emp_tutk_men.htm. Luettu: 5.4.2013.

Seikkailulaakso 2013. Usein kysyttyä. Luettavissa:

<http://www.seikkailulaakso.com/usein-kysytty%C3%A4>. Luettu: 20.4.2013.

Suomen frisbeeliitto 2013. Frisbeegolf. Luettavissa:

<http://frisbeeliitto.fi/lajit/frisbeegolf/>. Luettu: 20.2.2013.

Suomen latu 2013a. Toimintasuunnitelma 2013. Luettavissa: [http://suomenlatu-fi-](http://suomenlatu-fi-bin.directo.fi/@Bin/36fcf661845019df291c82485b226a32/1368124058/application/pdf/3224588/tosu_2013_liittokokouksen%20hyv%C3%A4ksym%C3%A4.pdf)

[bin.directo.fi/@Bin/36fcf661845019df291c82485b226a32/1368124058/application/pdf/3224588/tosu_2013_liittokokouksen%20hyv%C3%A4ksym%C3%A4.pdf](http://suomenlatu-fi-bin.directo.fi/@Bin/36fcf661845019df291c82485b226a32/1368124058/application/pdf/3224588/tosu_2013_liittokokouksen%20hyv%C3%A4ksym%C3%A4.pdf). Luettu: 9.5.2013.

Suomen latu 2013b. Retkipyöräily. Luettavissa:

http://www.suomenlatu.fi/suomen_latu/kesalajit/pyoraily/retkipyoraily/. Luettu: 18.2.2013.

Suomen latu 2013c. Maastopyöräilyn historia. Luettavis-

sa: http://www.suomenlatu.fi/suomen_latu/kesalajit/pyoraily/maastopyoraily/. Luettu: 31.1.2013.

Suomen latu 2013d. Hiihtotekniikka. Luettavissa:

http://www.suomenlatu.fi/suomen_latu/talvilajit/hiihto/tekniikka/. Luettu: 1.2.2013.

Suomen perustuslaki 731/1999.

Takatalo, S. 1992. Ympäristön käyttö ja suojelu. Gummerus. Jyväskylä.

Tilastokeskus. Väestö iän (1-v.), sukupuolen ja kielen mukaan alueittain 1990-2011, laaja alueluokitusryhmittely. Luettavissa:

http://193.166.171.75/Dialog/varval.asp?ma=055_vaerak_tau_124&ti=V%E4est%E4n+%281%2Dv%2E%29%2C+sukupuolen+ja+kielen+mukaan+alueittain+1990+%2D+2011%2C+laaja+alueluokitusryhmittely&path=../Database/StatFin/vrm/vaerak/&lang=3&multilang=fi. Luettu: 19.2.2013.

Tolvanen, J. 2012. Kohtaaminen. Ymmärrä kohderyhmääsi. BALTO print. Liettua.

Turun ammattikorkeakoulu 2013. Matkaillaan kestävästi. Luettavissa:

http://www.vihreapolku.info/kestava_kehitys/parempia_valintoja_-_turkulaisen_toiminta-_ja_kulutusopas/matkaillaan_kestavasti. Luettu: 20.2.2013

Turun yliopisto 2010. Lähimatkailua Luvialla. Luettavissa:

http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/66708/L%C3%A4himatkailua_Luvialla.pdf?sequence=1. Luettu: 4.2.2013.

Tähkäpää 2011. Melontamatkailureittien kehittäminen. Luettavissa:

<http://www.lamk.fi/ofetela/tapahtumat/Documents/Melontamatkailureittien%20kehitt%C3%A4minen.pdf>. Luettu: 19.5.2013.

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2010. Tulvariskien alustava arviointi. Mustijoen vesistöalue. Luettavissa:

<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=126172&lan=fi>. Luettu: 9.5.2013.

Vainio, S. 2004. Mustijoki ja Mäntsälänjoki. Virtavesien kalataloudellinen kartoitus.

Valtion ympäristöhallinto 2007. Luontomatkailu. Luettavissa:

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=700&lan=fi>. Luettu: 4.2.2013.

Valtion ympäristöhallinto 2011. Luonnonmukaisten kalateiden toimivuustutkimus. Luettavissa:

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=36351&lan=fi>. Luettu: 7.9.2013.

Valtion ympäristöhallinto 2013. Ympäristön tila. Luettavissa:

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=433586&lan=FI>. Luettu: 9.5.2013.

Luettavissa: <http://www.vesi-ilma.fi/Mustijoki.pdf>. Luettu: 14.2.2013.

Valvira 2013. Terveysturvallisuuslain 13 §:n mukaisen ilmoitusmenettelyn soveltamisohje. Luettavissa:

http://www.valvira.fi/files/ohjeet/ilmoitusmenettelyn_soveltamisohje.pdf. Luettu: 20.2.2013.

Vega Adventure 2013. Vega Adventure. Luettavissa: <http://www.vegaadventure.fi/>. Luettu: 2.3.2013.

Verhelä & Lackman 2003. Matkailun ohjelmapalvelut. WSOY. Porvoo.

Liitteet

Liite 1. Hankesuunnitelma.

Hankesuunnitelma

1. Hankkeen nimi

Mustijokilaakson virkistys- ja kulttuurimatkailuhanke

2. Hakija

Mustijoen luontomatkailuyhdistys ry

3. Hakijan nykytilanne

Yhdistys on perustettu tammikuussa 2012 edistämään ja kehittämään Mustijokilaakson luonto-, virkistys- ja kulttuuripalveluja yhteistyössä paikallisten kyläyhteisöjen, yritysten sekä kuntien kanssa.

Yhdistyksen perustavia jäseniä ovat seuraavat henkilöt vahvuusalueineen: Antti Tähkää (vesistöreittirakentaminen sekä luonto- ja kulttuurimatkailun yhteistyöverkoston kehittäminen), Pasi Juutilainen (luontoliikunnan koulutus, luontoreittien rakentaminen sekä kansainvälisten luontomatkailijaryhmien palvelut), Sami Talsi (luonto- ja virkistyspalvelut Porvoon alueella sekä internetsivujen suunnittelu ja ylläpito) ja Jyrki Kosonen (kylä- ja paikallisyhdistysosaaminen sekä kulttuuripalvelujen tuottaminen).

Yhdistyksen jäseniksi tullaan ottamaan hankkeen alusta alkaen kaikki Mustijokilaakson yrittäjät, yhdistykset, kunnat sekä yksityiset henkilöt, jotka tulevat hyötymään yhdistyksen toimista nyt ja tulevaisuudessa. Hankkeen ohjausryhmään kutsutaan 6 – 8 edustajaa kaikista kolmesta kunnasta, kyläyhdistyksistä, paikallisyrittäjistä sekä harrastusyhdistyksistä.

Yhdistys on velaton. Varoja yritys kerää jäsenmaksujen kautta. Hanketta varten yhdistys tulee ottamaan 30.000 euron lainan/luottoliimiin henkilö- tai kuntatakauksin.

4. Muut hankkeeseen osallistuvat tahot

Hankkeen totutuksesta vastaa Mustijoen luontomatkailuyhdistys ry jäsenineen. Varsinainen hanketyö tullaan toteuttamaan ostopalveluna kilpailutuksen kautta tai sitten yhdistys palkkaa projektipäällikön ja ostaa ostopalveluna osan vaativimmista töistä mm. internetsivujen valmistuksen.

5. Hankkeen kohderyhmät, hyödynsaajat ja kohdealue

Hankkeen kohdealue on Mustijokilaakso. Alue koostuu Mäntsälän kunnan sekä Pornaisten kunnan alueista sekä Porvoon kaupungin länsiosasta Hamarista Kilpilahteen. Alueen on nimennyt Itä-Uudenmaan liitto vuonna 2007 maisematyypin perusteella. Alueeseen kuuluu myös osa Ulkosaariston maisematyypistä.

Hankkeen kohderyhminä sekä hyödynsaajina ovat Mustijokilaakson asukkaat, kyläyhdistykset, matkailu- ja kulttuuritoimijat sekä paikallisten yritysten henkilöstö. Asukkaille parannetaan vapaa-ajan kulttuuri- ja virkistyspalveluita. Kyläyhdistyksille tuotetaan lisää toimintamahdollisuuksia kulttuuri- ja virkistyspalveluiden tuottajina. Matkailu- ja kulttuuritoimijoiden yhteistyötä alueella kehitetään ja toiminnan mahdollisuuksia parannetaan. Yritysten henkilöstölle suunnattua kulttuuri- ja virkistyspalveluiden tarjontaa alueella lisätään.

6. Hankkeen tausta, tarpeellisuus, tavoitteet ja tuotokset

Hankkeen tarve

Mustijoen melonta- ja kalastusharrastuskäyttöön on tehty kartta 2004 Porvoonjoen ja Itä-Uudenmaan vesistön- ja ilmastonsuojeluyhdistyksen toimesta. Jo silloin todettiin, että pelkkä

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahas-
to: Eurooppa investoi maaseutualueisiin

kartta ei riitä harrastusmahdollisuuksien parantamiseen, vaan vaaditaan myös jokialueen rantautumispaikkojen parantamista sekä toimivaa viitoitus- ja informointijärjestelmää. Mustijoki on todettu sikäli poikkeukselliseksi eteläsuomalaiseksi joeksi, että sen varrella on paljon palveluita kyläkauppoineen ja kulttuurikohteineen, mutta niitä ei ole koostettu yhtenäiseksi kokonaisuudeksi joen kanssa.

Vuonna 2008 Keudan luontoalan opiskelijat rakensivat ja raivasivat Mustijoen rantautumispaikkoja oppilastyönä Mäntsälän ja Pornaisten alueella yhteistyössä kuntien ja harrastajien kanssa. Hanketta pidettiin kaikkien osapuolten mielestä hyvänä mutta se jäi selvästi kesken ja Porvoon kaupunki hankkeen ulkopuolelle. Siitä lähtien on Mustijoella ollut tarve koko jokialueen hallinnointiin keskittyvälle yhdistykselle ja projektille, jossa tämä pätkittäinen ja koordinoimaton reittikehitystyö kootaan nykyvaatimusten mukaiseksi reittipalveluksi, joka voidaan sen jälkeen avata yleisön käyttöön. Näin joesta saadaan maaseudulle laaja, kylät yhdistävä ja varsin edullinen virkistyspalvelukohde. Hankkeen aikana selvitetään myös muut joelle sopivat virkistyspalvelut ja niiden toteutusmahdollisuudet mm. retkiluistelu talvella.

Reittipalvelun rakentaminen on osaamista ja aikaa vievä työ ja sitä ei ole Mustijoella vielä tehty. Palvelun rakentaminen on tämän projektin tehtävä. Työhön kuuluu suunnittelun, rakentamisen, viitoitusten, huoltovastuiden sekä viestinnän ja markkinoinnin kokoaminen yhteiseksi kokonaisuudeksi. Tähän sisältyy myös reittikartan tekeminen/päivittäminen sähköiseen muotoon. Vuonna 2008 tehtyjen rakennustöiden jälkeen joella ei ole enää suurta rakentamisen tarvetta. Lisärakentaminen kuuluu kuntien liikuntapaikkojen hoidosta vastaaville tahoille.

Viestinnän ja markkinoinnin osalta on nykypäivänä toimivin ratkaisu koota palvelut ja informaatio reittiä tukevaan internet-sivustoon. Mustijokilaakson alue pitää sisällään laajan tarjonnan matkailu- ja virkistys- ja kulttuuripalveluita. Vuonna 2011 lopetti toimintansa Mäntsälä – Pornainen kulttuurimatkailu ry, joka siihen asti vastasi alueen kulttuuri- ja matkailutoimijoiden yhteistyöstä ja palvelusivustosta. Nyt Mäntsälän ja Pornaisten alueelta puuttuu matkailun yhteistyöverkosto ja kuntien edustajat pitävät tervetulleena yhteistyön käynnistämisen uudestaan toimijalähtöisesti ja yhteistyön sitomisen johonkin konkreettiseen luonto- ja kulttuurimatkailukohteeseen. Mustijokilaakson matkailu- ja kulttuuriyhteistyö on vastaus tähän tarpeeseen ja yhteistyön käynnistäminen siten tärkeä asia. Hankkeen aikana selvitetään toimijoiden yhteistyön tarve, muodostetaan yhteistyöverkosto ja rakennetaan internet-sivut.

Yhteistyön ja yhteismarkkinoinnin esilletuomiseksi toteutetaan Mustijoen melontaviikonloppu, jossa pääteemana on melontatapahtuma Kalkinkoskelta Pohjois-Mäntsälästä merelle Emäsaloön asti sekä sivuteemoina kulttuuri- ja virkistystapahtumat joen varren kylissä viikonlopun aikana. Tapahtumasta luodaan vuosittain toistuva yhteistyön malli.

Luontomatkatilaa pääkaupunkiseudulta Itään tulee lisääntymään Sipoonkorven kansallispuiston kehittymisen myötä. Tämän vuoksi Mustijokilaaksoa on syytä tarkastella itsenäisenä matkailualueenaan ja muodostaa siitä omaleimainen matkailukohdevaihtoehto. Hankkeen aikana luodaan Mustijokilaakson alueelle markkinointinimi.

Yhteistyöverkoston kehittämisen tueksi tehdään selvitys Mustijokilaakson alueen matkailu-, virkistys- ja kulttuuripalvelujen kysynnästä. Alueen asukkaiden tarpeet ovat keskeinen selvityksen kohde. Myös nuorison tarpeiden ja Mustijoen virkistyspalveluiden yhteensovittaminen selvitetään. Sen lisäksi selvitetään myös alueella olevien teollisuusyritysten tarve käyttää palveluja henkilöstön virkistys- ja kulttuuripalvelutoimintaan. Myös matkailun myyntiorganisaatioiden kysyntä selvitetään.

Hankkeen aikana aloitettua yhteistoimintaa jatkaa Mustijoen luontomatkatiluyhdistys jäsenmaksurahoituksella.

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahoisto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

7. Hankkeen sisältö, toimenpiteet ja aikataulu

Hankkeen aikana yhdistys toteuttaa hanketyöntekijöineen seuraavat toimenpiteet:

1. Mustijoen melontareitin valmistaminen virkistys- ja matkailukäyttöön

- luodaan Mustijoen melontareitille yhtenäinen viitoitus- ja opastusjärjestelmä
- selvitetään ja varmistetaan rantautumis- ja taukopaikkojen lupa-asiat
- varmistetaan rantautumis- ja taukopaikkojen laatu ja turvallisuus melontakäyttöön
- tehdään melontareitille huolto- ja ylläpitosuunnitelma vastuualueineen
- selvitetään Mustijoen melontareitin varrella olevat palvelut
- tehdään melontareitistä sähköinen melontareittikartta
- liitetään Mustijoen melontareitti kansalliseen melontareittien tietokantaan

2. Mustijoen erityiskalastuskohteiden valmistaminen virkistys- ja matkailukäyttöön

- luodaan Mustijoen erityskalastuskohteille yhtenäinen opastusjärjestelmä
- selvitetään kalastuskohteiden lupa-asiat
- varmistetaan kalastuspaikkojen laatu ja ympäristöystävällisyys
- tehdään kalastuskohteille huolto- ja ylläpitosuunnitelma vastuualueineen
- selvitetään kalastuspaikkojen läheisyydessä olevat palvelut
- liitetään Mustijoen kalastuskohteet kansalliseen kalastuspaikkojen tietokantaan

3. Mustijoen talviliikuntapalveluiden kehitys- ja toteutussuunnitelma

- kartoitetaan talvisia liikuntamuotoja, joita olisi mahdollista harrastaa jokiympäristössä
- selvitetään liikuntamuotojen laatu- ja ylläpitovaatimukset
- tehdään benchmarking-matka toimiviin harrastuskohteisiin Suomessa
- selvitetään ja testataan liikuntamuotojen vaatimien reittien ylläpitomahdollisuudet Mustijoella mm. retkiluistelu, hiihto, lumikenkäily

4. Mustijokilaakson virkistys-, kulttuuri- ja matkailupalveluiden tarjonnan ja yhteistyön kartoitus

- kartoitetaan Mustijokilaakson alueen em. palveluita tuottavien yhdistysten, yritysten ja muiden toimijoiden palvelut
- selvitetään tarve palvelujen tuottajien yhteistyöhön
- luodaan yhteistyössä palveluiden tarjoajien kanssa keskinäinen yhteistyömalli
- selvitetään myös palvelujen tarjoajien koulutus- ja osaamistarve

5. Mustijokilaakson virkistys-, kulttuuri- ja matkailupalveluiden tarpeen kartoitus

- selvitetään Mustijokilaakson alueen asukkaiden sekä yritysten työntekijöiden toiveita ja tarpeita em. palveluiden suhteen
- selvitetään Mustijokilaakson alueen nuorison toiveita ja tarpeita em. palveluiden suhteen ja tehdään suunnitelma nuorten aktivoimiseksi luomaan omia toimintamuotoja
- selvitetään matkailun myyntiorganisaatioiden tarpeet ja toiveet lähialueilla

6. Mustijokilaakson virkistys-, kulttuuri- ja matkailupalveluiden informaation kehittäminen

- tehdään yhteiset internet-sivut ja luodaan yhteinen alueen markkinointinimi
- tehdään alueesta matkailukartta sekä sähköisesti että painettuna versiona
- osallistutaan markkinointitilaisuuksiin mm. messuille
- luodaan oma vuosittainen yhteismarkkinointitapahtuma "Mustijoen melontaviikonloppu"

Mustijokilaakson hankealueeseen kuuluvat Mäntsälän ja Pornaisten kunnat sekä Porvoon kaupungin läntinen alue.

8. Hankkeen talous

Kustannusarvio:

Hankkeen kustannusarvio on erillisenä liitteenään.

Rahoitussuunnitelma:

Hankkeen rahoitussuunnitelma on erillisenä liitteenään.

Omarahoitusosuus:

Hankkeen omarahoitusosuus on yhteensä 9650,00 euroa. Talkootyön osuus on yhteensä 3400,00 (35,2%) euroa ja muu rahoitus 6250,00 euroa (64,8%)

Muu oma rahoitus kerätään yhdistyksen jäsenmaksutuloista sekä yritysten sponsorirahana hankkeelle. Jäsenmaksuja yhdistys on budjetoitu vuosittain 40 x 50 euroa, eli 2000 euroa. Hankkeen omarahoitukseen käytetään kahden vuoden jäsenmaksut yhteensä 4000 euroa. Yhdistys hakee myös alueen yrittäjiltä ja yhdistyksiltä hankkeelle sponsorirahaa esim. tapahtumien toteutuksen yhteydessä yhteensä 2250 euroa.

Talkootyöstä kertyvistä työtunneista on erillinen liite.

Likviditeettisuunnitelma:

Yhdistys on varsin nuori. Siksi hankkeessa syntyvät kustannukset rahoitetaan hankkeen toteutumisen aikana 30.000 – 40.000 euron pankkilimiitillä. Yhdistyksen hallituksen jäsenet ovat sitoutuneet takaamaan pankkilimiitin ja maksamaan siitä aiheutuvat rahoituskulut. Yhdistys hakee kuitenkin heti alussa pankkilimiitille kuntatakatukia, koska se on ainoa muoto, jolla kunnat voivat olla tukemassa tätä myös heille tärkeää hanketta.

Kustannusarvio, rahoitussuunnitelma sekä likviditeettisuunnitelma ovat erillisenä Excel-taulukkona.

Hankkeen toteuttamiseksi tullaan palkkaamaan päätoiminen työntekijä ja muut erikoisosaamista vaativat työtehtävät toteutetaan asiantuntijaostopalveluna. Päätoimisen työntekijän työtehtävä tullaan laittamaan julkiseen hakuun. On mahdollista toteuttaa päätoiminen työ myös ostopalveluna mutta siinä tapauksessa julkinen kilpailutusjärjestelmä tulee viemään aikaa usean kuukauden ja se on hankkeen tehokkaan toteutuksen suhteen epäedullista.

Asiantuntijaostopalvelut tullaan myös määrittämään ja kilpailuttamaan heti hankkeen alussa, jotta hankkeen varsin lyhyt toteutusaika 18 kk saadaan tehokkaasti hyödynnettyä. Hankekauden loppupuolella kilpailutusta tulee vaatia myös painetun esitteen/kartan hankinta ja se tullaan kilpailuttamaan myös hankeohjeiden mukaisesti.

9. Ennakon hakeminen

Yhdistys hakee ennakkoa, koska se on vasta perustettu ja omarahoitusta ei ole vielä ehtinyt kertyä.

10. Organisaatio ja johtaminen sekä mahdollisen ohjausryhmän / seurantaryhmän kokoonpano

Hankkeen totutuksesta on vastuussa luonnollisesti Mustijoen luontomatkailuyhdistyksen hallitus. Hallitus vastaa hanketyöntekijöiden sekä ostopalveluiden kilpailutuksesta sekä työn edistymisestä. Ohjausryhmä vastaa kilpailutuksien päätöksistä sekä seuraa/ohjaa hankkeen etenemistä. Etenemistä seurataan kolmen kuukauden välein ohjausryhmän kokouksissa, joissa käsitellään hankkeen etenemistä, tehdään suunnitelma tulevalle kolmen kuukauden jaksolle sekä käsitellään maksatushakemuksen toimittaminen. Näin tehdään myös loppuraportin kanssa.

Ohjausryhmän jäsenten ehdotettu kokoonpano on hakemuksen liitteenä.

11. Hankkeen seuranta, raportointi ja tiedottaminen

Hankkeen kohderyhmänä tulevat olemaan kaikki Mustijokilaakson virkistys-, kulttuuri- ja matkailupalveluita tarjoavat tahot. Heitä tiedotetaan hankkeen etenemisestä kolmen kuukauden välein ohjausryhmäkokousten jälkeen. Samoin informoidaan rahoittajia. Palveluita käyttävä kohderyhmä on alueen asukkaat sekä yritysten henkilöstö. Heitä informoidaan hankkeen etenemisestä paikallismedian välityksellä.

Hankkeen toteutumisen arviointi hankkeen päätyttyä tapahtuu ohjausryhmän toimesta. Ohjausryhmä arvioi hankkeen tehtävien ja tavoitteiden toteutumisen. Loppuraportin yhteydessä käsitellään toimenpiteitä ja tapoja, joilla voidaan seurata hankkeen tulosten toteutumista ja onnistumista myös jatkossa.

Kaikissa hankkeen aikana tehtävissä tiedotuksissa sekä tuotetuissa materiaaleissa käytetään EU-lippua, Leader-logoa, TE-keskuksen logoa ja SILMU ry:n logoa.

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahas-
to: Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Liite 2. Mustijoen melontareitin kuvaus Google Maps-palvelussa. Reittiä pääsee tarkastelemaan linkistä:

<https://maps.google.fi/maps/ms?msid=208561684655935299814.0004c8da6505dcd5b080b&msa=0&ie=UTF8&t=m&ll=60.58427,25.257568&spn=0.091561,0.338173&source=embed>.

Mustijoen melontareitti

Mustijoen melontareitti on kokonaismitaltaan n. 70 km. Reitiltä on valittavissa omiin tarpeisiin ja aikatauluihin soveltuvia reittiosuuksia.

Melontaretkien kannalta parhaimmat aloituspisteet ovat:

- Kalkinkoski
- Lukkokoski 2
- Hirsimajan melontalaituri
- Nummistenkoski
- Kirveskoski
- Hinthara

Alueen melonta- ja vuokrauspalveluita tarjoavista yrityksistä lisätietoja:

www.mustijoki.net

www.facebook.com/mustijoenluontomatkailuyhdistys

Kalkinkoski - Tikkatie 500

Kalkinkoskella auton saa pysäköityä varusteiden purkamista varten joen vasemmalle rannalle. Vesille lähtö onnistuu paremmin joen virtaussuuntaan katsoen oikean rannan kautta.

Lontoon pohjapato - Kamusentie 101

Lontoon pohjapato Pohjapato on kierrettävä maitse vasemman rannan kautta.

Soukkiontien pohjapato

Pienen matkaa Soukkiontien sillan alapuolella on jyrkkä pohjapato. Rantaudu vasempaan reunaan ja ohita pato maitse.

Kirinkoski - Vanha Soukkiontie 752

Kirinkoski Kirinkosken pieni pohjapato on lyhyt ja loiva kivikko. Runsaamman veden aikaan koski on laskettavissa, muuten kanootti täytyy uiittaa tai kantaa rannan kautta.

Hurankoski - Hyvinkääntie 386

Hurankoski Hurankosken louhikkoinen pohjapato seuraa pian Hyvinkää-Mäntsälä -tien sillan jälkeen. Rantaudu kosken niskalla oikealle puolelle hiihtokeskuksen pihalle ja ohita koski maitse.

Hirvihaarankoski - Hirvihaaranatie 249

Hirvihaarankoski Hirvihaarankoski ei ole laskettavissa missään virtausolosuhteissa. Normaaleissa virtausolosuhteissa kannattaa meloa sillan alta aivan joen oikeaa reunaa, ja sillan toisella puolella meloa kivisen vedenjakajan oikealle puolelle. Vasemmalla puolella alkaa jyrkkä ja vuolas koski. Rantautuminen tapahtuu Myllyn luona oikealle puolelle ja kosken ohitusmatka on vain n. 100 m.

Mikäli joen virtaama on suuri, rantaudu vasemmalle puolelle jo ennen kivisiltaa. Kanoottia täytyy kantaa Hirvihaaran tietä pitkin ensin oikealle ja sitten pihatien kautta vanhalle myllylle. Kantoreitti kulkee yksityisen piha-alueen läpi, joten huomioithan asukkaiden kotirauhan.

Lukkokoski 1

Lukkokoski Koski alkaa Hirvihaaran kartanohotellin jälkeen. Hotellilla on joessa saunaranta, joten pysytele aluksi joen vasemmassa reunassa

hotellin vastakkaisella puolella. Laske ensimmäiset kivikkoiset virtapaikat (n. 200 m) oikean reunan tuntumassa. Joki tekee leveän suvannon kohdalla mutkan oikealle, josta alkaa louhikkoinen koskiosuus. Rantautumispaikka on suvannossa vasemmalla rannalla. Rinteessä on polkuja ja kävelytie. Seuraa tietä rautatien sivuitse ja vesille pääsee takaisin rautatiesillan kohdalla.

Mikäli vettä on liian vähän tai et halua laskea virtapaikkoja kosken yläosassa, rantaudu vasemmalle hotellin kohdalla.

Lukkokoski 2

Mustijoen melontareitin voi aloittaa myös tästä. Vesillelasku melontalaiturista junarada kupeesta. Neste Tuuliruusu huoltoaseman parkkipaikat ja palvelut käytettävissä.

Hirsituvan melontalaituri - Helsingintie 358

Vesillelasku- ja rantautumispaikka melontalaituriin. Mustijoen melontareitin voit aloittaa / päättää tähän. Parkkipaikat käytettävissä.

Mäntsälänjoen laskuhaara

Aloittaessasi melonnan Mäntsälän keskustasta, Mäntsälänjoki yhtyy tässä kohden Mustijokeen.

Nummistenkoski 1 rantautuminen - Nordbon silta 9

Nummistenkoski Nummistenkosken niskalla on nk. Nordbon silta ja vanha myllypato. Rantaudu laituriin oikealle puolelle ennen siltaa. Jatka pyöröportilta alkavaa polkua kosken alla sijaitsevalle uimarannalle.

Nummistenkoski 2 vesillelasku

Nummistenkosken jälkeen vesillelasku uimarannan yhteydestä.

Alikartanon ranta

Rantautumispaikka on Alikartanon museon edustalla.

Halkiankoski 1 - Halkiantie 19

Halkiankoski Rantaudu ennen siltaa oikealle puolelle laiturille. Ohitus tapahtuu kesäteatterin pysäköintipaikan kautta alas rantaan. Halkiankoskessa toimii sähkövoimala ja koskessa on Etelä-Suomen korkein suora putous (n. 9,5 m). Kuivina kesäaikoina joen kaikki vesi virtaa voimalan turbiinien kautta, mutta runsaamman veden aikaan kuohuvaa putousta pääsee ihailemaan voimalan vieressä.

Halkiankoski 2 vesillelasku

Vesillelasku rannasta ennen lehmihakaa. Mustijoen melontareitin voi aloittaa myös tästä. Parkkipaikat kesäteatterin yhteydessä.

Lahankoski - Meijerintie 61

Lahankosken niskalla on korkea putous. Rantaudu oikealle puolelle laituriin ennen koskea. Ohitus tapahtuu polkua pitkin vanhan myllyrakennuksen ohi (n. 250 m). Lahankosken ympäristön maisemien ihailuun kannattaa varata pieni tovi.

Lahankoskelta lähdetessä on mutkan takana lyhyt koski, joka tarvittaessa ohitetaan maitse vasemmalta.

Lahankoski vesillelasku - Meijerintie 58

Kosken jälkeinen vesillelaskupaikka.

Lahantien koski - Lahantie 61

Lahantien sillan kohdalla on pieni kivikkoinen koski, joka suositellaan kierrettävän maitse oikeanpuoleisen rannan kautta.

Karjakoski - Ylijoenkuja 27

Karjakoski Ensimmäisestä pienestä virtapaikasta lasketaan kosken yläpuolella olevaan leveään suvantoon. Rantautuminen tapahtuu kivikkosena ja vuolaana alkavan kosken niskan vasemmalle puolelle. Rannalla on polku ohittamista varten.

Myllykoski - Ylijoentie 80

Myllykosken niska on kalliopohjainen. Keskellä koskea on kuitenkin laskukelvoton jyrkänne. Rantaudu vasemmalle puolelle kahden pintakiven välissä ennen kalliorantaa. Kosken ohitus tapahtuu polkua pitkin.

Kirveskoski

Koskessa on kaksi uomaa, joista valitaan vasemmanpuoleinen. Virtausolosuhteista riippuen lyhyen kosken voi laskea tai uittaa kanoottiin kosken ohi.

Rantalantien silta - Rantalantie 45

Vuoteenkoski

Pieni Vuoteenkoski lasketaan keskeltä tai ohitetaan tarvittaessa maitse vasemman puoleisen rannan kautta.

Laukkoski - Rantalantie 652

Laukkoski (Jokimäen voimalaitospato) Jokimäessä on korkea pato ja sähkövoimalaitos. Pian vanhan kivisillan jälkeen rantaudutaan oikealle laituriin. Pato ja voimalaitos kierretään oikealta aidanviertä pitkin.

Laukkosken vesillelaskupaikka

Vesillelaskupaikka

Alikoski - Myllykujantie 48

Alikoski (Itälänkoski) Alikoski on lähes kokonaan kalliopohjainen eikä sovellu laskettavaksi. Rantaudu loiville kalliolle vasemmanpuoleisella rannalla ennen koskea.

Niinikoski - Silta-Heikantie 242

Niinikosken ohitus tapahtuu oikean puoleista tulvarantaa pitkin. Ylemmänä rinteessä on kesämökkejä, joiden pihapiirit ulottuvat rantaan asti. Kunnioita asukkaiden kotirauhaa. Kokenut meloja voi sopivissa olosuhteissa laskea Niinikosken. Kosken yläosassa on perattua ränniä, mutta alempana koski madaltuu.

Vekkoski - Ali-Vekkoskentie 767

Vekkoski Vekkoskella rantaudutaan oikealle puolelle korkean rautatiesillan jälkeen. Uimarannan poikki tapahtuva ohitus on melko lyhyt. Mutkan takana on kuitenkin vielä lyhyt jyrkähkö koski, nk. Boenkoski. Jos joen virtaama on vähäinen, voidaan Boen koski ohittaa vasemmalta kallion yli. Muussa tapauksessa Vekkosken alta melotaan vain joen poikki vasemmalle rannalle ja ohitetaan kalliot ja Boenkoski maitse.

Hinthaara

Hinthaaran uimaranta Hyvä tauko-/leiripaikka. Paikalla melontalaituri ja pieni tulipaikka + puucee

Tyysterinkoski - Tyysterintie 249

Tyysterinkoski Tyysterintien sillan jälkeen saavutaan voimalaitosalueelle. Rantautuminen tapahtuu ennen koskea vasemmalle rannalle. Koski ohitetaan aluksi tietä pitkin ja alempana joen ja pellon välistä suoja-vyöhykettä pitkin.

Voimalaitosalueella liikkuminen ja kalastus Tyysterinkosken läheisyydessä on kielletty!

Brasaksen pato - Koskoksentie 80

Mustijoen melontareitti päättyy Brasaksen padolle. Rantautuminen tapahtuu oikealle veneiden siirtoluiskalle. Ajoreitti padolle kulkee Treksiläntien, Mustijoentien, Brasaksentien ja Koskoksentien kautta. Brasaksen padon yhteyteen on rakennettu luonnonmukainen kalatie. Kalatien läheisyydessä on kalastus kielletty.

Mäntsälän keskusta - urheilukenttä - Markku Niinimäen raitti 1

Melonnan voi aloittaa Myös Mäntsälän keskustasta, urheilukentän kupeesta. Tästä helppo melonta alavirtaan Mustijoen liittymähaaraan. Golfkentän alueen läpi melottaessa tulee olla erityisen varovainen, koska kentän peliväylät ylittävät Mäntsäläjoen.

Neste Tuuliruusu

Kahvila- ja ravintolapalvelut, huoltoasema

Nummisten kyläkauppa

Nummisten kyläkaupassa voit pysähtyä kahville ja ostoksille. Kyläkaupan yhteydessä on myös olutravintola,

Pornaisten kuntakeskus

Pornaisten kuntakeskuksessa hyvät kauppa- ja ravintolapalvelut

Hinthaaran kylä

Hinthaaran kylässä on tarjolla kauppa-, ravintola- sekä majoituspalvelut (

bed and breakfast)

Mäntsälän kunta

Bussiyhteydet Mäntsälään sekä kuntakeskuksen
lut. www.mantsala.fi

Mäntsälän rautatieasema

Junayhteydet Mäntsälään.

Porvoon kaupunki

Porvoon kaupungin palvelut ovat saavutettavissa
ti. www.visitporvoo.fi

Pornainen

Bussiyhteydet Pornaisiin. Tutustu Pornaisten kuntaan

Liite 3. Mustijoen melontareitin kartoitustyö.

Mustijoen melontareitin kartoitustyö

Aika: 25.-27.5.2012

Tekijät: Antti Tähkäpää
Sami Talsi

Välineet: Kajakit

Tehtävä: Kartoittaa Mustijoen melontareitin kehitystarpeet melomalla koko joki kolmessa päivässä.

MÄNTSÄLÄ

Lähtö / Kalkinkoski

(Ajo Kalkinkoskelle: Sälinkäällä käännytään Kaanaantielle, noin 1 km jälkeen käännytään oikealle Tikkiatielle, josta noin 5 km Kalkinkosken sillalle.)

Kalkinkoskella auton saa pysäköityä varusteiden purkamista varten joen vasemmalle rannalle. Vesille lähtö onnistuu paremmin joen virtaussuuntaan katsoen oikean rannan kautta.

Kehitystarpeita:

- Kalkinkoskelle infotaulu ja reittimerkki
- Parkkipaikan laajentaminen (lupa-asia)
- Rannan raivaaminen helpottamaan vesillelaskua (konetyö)

Lontoon pohjapato

Pohjapato on kierrettävä maitse vasemman rannan kautta.

Kehitystarpeita:

- Reittimerkki itärannalle siten että se näkyy hyvin lähestyttäessä ylävirrasta
- Mursketta 0-55 mm ylävirran rantautumiseen (konetyö)
- Mursketta voisi lisätä myös alajuoksulle vesillelaskupaikkaan

Soukkiontien pohjapato

Pienen matkaa Soukkiontien sillan alapuolella on jyrkkä pohjapato. Rantaudu vasempaan reunaan ja ohita pato maitse.

Kehitystarpeita:

- Reittimerkki itärannalle siten että näkyy lähestyttäessä ylävirrasta
- Mursketta 0–55 mm rantautumispaikalle (konetyö), koska ranta savinen

Kirinkoski

Kirinkosken pieni pohjapato on lyhyt ja loiva kivikko. Runsaamman veden aikaan koski on laskettavissa, muuten kanootti täytyy uittaa tai kantaa rannan kautta.

Kehitystarpeita:

- Reittimerkki länsirannalle siten että näkyy lähestyttäessä ylävirrasta
- Rannan länsipuolelle olisi hyvä raivata avoin lasku-uoma kanooteille

Hurankoski

Hurankosken louhikkoinen pohjapato seuraa pian Hyvinkää-Mäntsälä –tien sillan jälkeen. Rantaudu kosken niskalla oikealle puolelle hiihtokeskuksen pihalle ja ohita koski maitse.

Kehitystarpeita:

- Reittimerkki itärannalle siten että näkyy lähestyttäessä ylävirrasta, myös infotaulu tärkeä
- Rantautumispaikalle mursketta 0-55 mm helpottamaan rantautumista ja kanootin kantamista
- Vesillelaskupaikkaa raivattava ja pohjalle mursketta
- Rantautumispaikan tulipaikkaa kehitettävä (esim. laavu), koska koski on hyvä taukopaikka ja retkien aloitus- ja päätepiste (paikalla on voimassaoleva puuhuoltosopimus)
- Kosken pajukkoa raivattava maiseman avartamiseksi

Hirvihaarankoski

Hirvihaarankoski ei ole laskettavissa missään virtausolosuhteissa. Normaaleissa virtausolosuhteissa kannattaa meloa sillan alta aivan joen oikeaa reunaa, ja sillan toisella puolella meloa kivisen vedenjakajan oikealle puolelle. Vasemmalla puolella alkaa jyrkkä ja vuolas koski. Rantautuminen tapahtuu Myllyn luona oikealle puolelle ja kosken ohitusmatka on vain n. 100 m.

Mikäli joen virtaama on suuri, rantaudu vasemmalle puolelle jo ennen kivilähtöä. Kanoottia täytyy kantaa Hirvihaarantietä pitkin ensin oikealle ja sitten pihatien kautta vanhalle myllylle. Kantoreitti kulkee yksityisen piha-alueen läpi, joten huomioithan asukkaiden kotirauhan

Kehitystarpeita:

- Reittimerkki itärannalle ennen kivilähtöä
- Kivisillan pilariin kielto- ja vaaramerkki vasemmalle puolelle ylävirrasta katsottuna
- Kivisillan pilariin suuntamerkki oikealle puolelle ylävirrasta katsottuna
- Oikealle puolelle kivisillan jälkeen raivattava melonta-aukko matalaan kasvillisuuteen
- Reittimerkki myllyn luokse länsirannalle ja rannan raivaus
- Alajuoksulla hankala lähtö, kaivinkonetyöllä rannan raivaus ja mahdollisesti murskeranta

Lukkokoski

Koski alkaa Hirvihaaran kartanohotellin jälkeen. Hotellilla on joessa saunaranta, joten pysyttele aluksi joen vasemmassa reunassa hotellin vastakkaisella puolella. Laske ensimmäiset kivikkoiset virtapaikat (n. 200 m) oikean reunan tuntumassa. Joki tekee leveän suvannon kohdalla mutkan oikealle, josta alkaa louhikkoinen koskiosuus. Rantautumispaikka on suvannossa vasemmalla rannalla. Rinteessä on polkuja ja kävelytie. Seuraa tietä rautatien sivuitse ja vesille pääsee takaisin rautatiesillan kohdalla.

Mikäli vettä on liian vähän tai et halua laskea virtapaikkoja kosken yläosassa, rantaudu vasemmalle hotellin kohdalla.

Kehitystarpeita:

- Koskeen tehtävä melomista helpottavia raivauksia alkumatkalle, jotta pääsy suvantopaikalle helpottuisi
- Kanootin kuljettaminen maitse oltava mahdollista jo hotellin luota (hakepohjainen polku tulevaisuuden kehittämistehtävänä)
- Suvantoon itärannalle pieni kelluva helppohoitoinen laituri, sillä rantautuminen yllättävän vaikeaa

- Reittimerkit sekä hotellin luokse että suvantoon
- Kantomatka on pitkä, joten kanootin vetämistä maitse helpotettava (hakepolku)
- Kantomatkalle infotaulu polkuristeykseen
- Vesillelaskupaikkaa parannettava, tukevampi laituri ja tukevampi kulkusilta, oma reittimerkki

Nummistenkoski

Nummistenkosken niskalla on nk. Nordbon silta ja vanha myllypato. Rantaudu laituriin oikealle puolelle ennen siltaa. Jatka pyöröportilta alkavaa polkua kosken alla sijaitsevalle uimarannalle.

Kehitystarpeita:

- Reittimerkki ylävirran laiturin luokse länsirannalle
- Varoitusmerkki tienylityksen kohdalla (saisiko myös hiekkatielle varoitusmerkin melojista)
- Infotaulun paikka tärkeä, sitä mietittävä vielä tarkkaan
- Kanootin kantoreitti merkittävä/ohjeistettava
- Kanootin kantoreittiä kehitettävä mm. hakettamalla kulku-uraa jolloin kanoottia voi vetää
- Uimarannalle reittimerkki, uimaranta hyvä taukopaikka (paikkaa kehitettävä)

Alikartanon ranta

Rantautumispaikka on Alikartanon museon edustalla.

Kehitystarpeita:

- Reittimerkki rantaan
- Ranta toimii hyvän veneenlaskupaikkana jota voisi parantaa murskekuormalla

PORNAINEN

Halkiankoski

Rantaudu ennen siltaa oikealle puolelle laiturille. Ohitus tapahtuu kesäteatterin pysäköintipaikan kautta alas rantaan.

Halkiankoskessa toimii sähkövoimala ja koskessa on Etelä-Suomen korkein suora putous (n. 9,5 m). Kuivina kesäaikoina joen kaikki vesi virtaa voimalan turbiinien kautta, mutta runsaamman veden aikaan kuohuvaa putousta pääsee ihailemaan voimalan vieressä.

Kehitystarpeita:

- Reittimerkki ylävirran rantautumispaikalle
- Varoitusmerkki/melontakieltomerkki silla luokse ettei melojat mene patoluukkujen luokse (ovat joskus auki tulva-aikoina)
- Ylävirran laituria parannettava, liian kiikkerä ja korkea
- Viitoitus/reittimerkinnät ohitusreitille
- Ohitusreitti osittain haketettava jotta kanoottien veto maata pitkin onnistuisi
- Infotaulu ohitusreitille näkyvään paikkaan
- Alavirran vesillelaskupaikkaan reittimerkki ja pieniä parannustöitä maapohjaan
- Lehmäaitauksen puuaita joskus vaarallinen, sen parantamisesta sovittava maanomistajan kanssa

Lahankoski

Lahankosken niskalla on korkea putous. Rantaudu oikealle puolelle laituriin ennen koskea. Ohitus tapahtuu polkua pitkin vanhan myllyrakennuksen ohi (n. 250 m). Lahankosken ympäristön maisemien ihailuun kannattaa varata pieni tovi.

Lahankoskelta lähdettäessä on mutkan takana lyhyt koski, joka tarvittaessa ohitetaan maitse vasemmalta.

Kehitystarpeita:

- Ylävirran laiturin korjaus, nyt hajonnut, liian korkea ja kiikkerä
- Varoitus koskesta ennen koskea edeltävää mutkaa
- Reittimerkki näkyvästi ja turvaköyden ylläpidon varmistus (tärkeä turvallisuusasia)
- Pitkälle kanto-osuudelle kanootin vetämistä helpottava ratkaisu
- Infotaulu kanto-osuudelle näkyvään paikkaan
- Luopun louhikko-osuudelle murskepohja
- Rantautumispaikan raivaus ja reittimerkki
- Mutkan takana olevalle koskelle voisi yrittää saada melonta-aukon keskelle (lupa-asia) ja rantautumismerkki laitettava itärannalle

Lahantien koski

Lahantien sillan kohdalla on pieni kivikkoinen koski, joka suositellaan kierrettävän maitse oikeanpuoleisen rannan kautta.

Kehitystarpeita:

- Yksi tolppa oikealle rannalle siten että näkyy lähestyttäessä ylävirrasta
- Varoitusmerkki koskesta?
- Paras paikka olisi aivan koskenniskasta 50 m ylävirtaan, vaatii rannan pientä parantamista (konetyö)
- Ohitusreitti raivattava heinikkoon ja pohjaan esim. haketta, jotta kanoottia voi vetää
- Alajuoksun vesillelaskupaikkaa raivattava konetyöllä länsirannalla ja reittimerkki

Karjakoski

Ensimmäisestä pienestä virtapaikasta lasketaan kosken yläpuolella olevaan leveään suvantoon. Rantautuminen tapahtuu kivikkoisena ja vuolaana alkavan kosken niskan vasemmalle puolelle. Rannalla on polku ohittamista varten.

Kehitystarpeita:

- Rantautumispaikkaa raivattava ja reittimerkki näkyvälle paikalle
- Ohitusreitit pohjaa parannettava esim. haketus
- Alajuoksulle reittimerkki

Myllykoski

Myllykosken niska on kalliopohjainen. Keskellä koskea on kuitenkin laskukelvoton jyrkänne. Rantaudu vasemmalle puolelle kahden pintakiven välissä ennen kalliorantaa. Kosken ohitus tapahtuu polkua pitkin.

Kehitystarpeita:

- Varoitusmerkki koskesta
- Rantautumispaikkaa raivattava ennen kalliorantaa ja reittimerkki näkyvälle paikalle
- Ohitusreitit puustoa raivattava ja pohjaa parannettava, haketus ja helppo näkyvyys
- Vesillelaskupaikalle reittimerkki

Kirveskoski

Koskessa on kaksi uomaa, joista valitaan vasemmanpuoleinen. Virtausolosuhteista riippuen lyhyen kosken voi laskea tai uittaa kanootin kosken ohi.

Kehitystarpeita:

- Toista uomaa mahdollisesti raivattava, jotta se olisi melottavissa kaikissa vesiolosuhteissa
- Rantautumispaikka Pappilantien sillan luona on tärkeä reitin lähtö- ja taukopaikka, johon tarvitaan reittimerkki sekä melontalaituri
- Parkkipaikan laajentaminen rantautumispaikalle, jotta alueella pystyy lastaamaan ja purkamaan kanoottitrailerin sekä pysäköimään autoja, parkkipaikan yhteyteen infotaulu
- Melontaretkelijoille on tärkeä myös PuuCee ja mielellään tulipaikka
- Alue voi toimia myös yöpymispaikkana ja siten nurmialueen tasoittaminen talttailua varten tärkeää
- Kirveskosken suuntaan on kaunis näköala, joten tulipaikka ja laavu siihen suuntaan olisi tarpeellinen hanke
- Kirveskoski on ollut aikanaan myös paikallisten uimaranta

Vuoteenkoski

Pieni Vuoteenkoski lasketaan keskeltä tai ohitetaan tarvittaessa maitse vasemman puoleisen rannan kautta.

Kehitystarpeita:

- Rantautumistolppa kosken itäpuolelle
- Vähälläkin vedellä koski on laskettavissa läpi mutta aina on melojia jotka varoo naarmuja, voiisko jonkun kiven siirtää kuivalla vedellä?

Laukkoski

(Jokimäen voimalaitospato)

Jokimäessä on korkea pato ja sähkövoimalaitos. Pian vanhan kivisillan jälkeen rantaudutaan oikealle laituriin. Pato ja voimalaitos kierretään oikealta aidanviertä pitkin.

Kehitystarpeita:

- Reittimerkki rantaan, padon varoitusmerkki kivisillalle
- Laituri hajonnut, paikalle riittäisi pieni helppohoitoinen melontalaituri
- Rannalla tulipaikkarakenteita, aluetta ei välttämättä tarvitse kehittää taukopaikaksi
- Kulku-uran raivaus padon alapuolelle vesillelaskupaikalle
- Kulku-uran päälystäminen hakkeella / heinikkoa vahvistamalla ja niittämällä
- Kulku-uran merkitseminen / viitoittaminen
- Vesillelaskupaikka hankala kajakille, rannan muokkausta

Alikoski (Itälänkoski)

Alikoski on lähes kokonaan kalliopohjainen eikä sovellu laskettavaksi. Rantaudu loiville kalliolle vasemmanpuoleisella rannalla ennen koskea.

Alikosken kalliot tarjoavat erinomaisen viihtyisän taukopaikan.

Kehitystarpeita:

- Mustijoen hienoin taukopaikka-alue ja kehittämisen arvoinen virkistätymiskohde
- Rantautumistolppa itärannan puolelle sekä ylä- että alavirtaan
- Kevyt melontalaituri kalliorannan leikkauksen pohjoispuolelle lähes kallioon kiinni
- Kulku-uran kevyt raivaus
- Alueelle infotaulu, tulipaikka, laavu ja puucee

Niinikoski

Niinikosken ohitus tapahtuu oikean puoleista tulvarantaa pitkin. Ylempänä rinteessä on kesämökkejä, joiden pihapiirit ulottuvat rantaan asti. Kunnioita asukkaiden kotirauhaa.

Kokenut meloja voi sopivissa olosuhteissa laskea Niinikosken. Kosken yläosassa on perattua ränniä, mutta alempana koski madaltuu.

Kehitystarpeita:

- Rantautumistolppa länsipuolelle sekä ylä- että alavirtaan
- Vähälläkin vedellä koski on laskettavissa läpi, voisiko aivan kosken lopussa olevaa isoa kiveä siirtää

PORVOO

Vekkoski

Vekkoskella rantaudutaan oikealle puolelle korkean rautatiesillan jälkeen. Uimarannan poikki tapahtuva ohitus on melko lyhyt. Mutkan takana on kuitenkin vielä lyhyt jyrkähkö koski, nk. Boenkoski. Jos joen virtaama on vähäinen, voidaan Boen koski ohittaa vasemmalta kallion yli. Muussa tapauksessa Vekkosken alta melotaan vain joen poikki vasemmalle rannalle ja ohitetaan kalliot ja Boenkoski maitse.

Kehitystarpeita:

- Rantautumistolppa Vekkosken länsipuolelle sekä ylä- että alavirtaan
- Paikka on myös uimaranta, opastaulu voisi olla tarpeellinen
- Vesillelaskupaikka on hankala, murskekuorma helpottaisi vesillelaskua
- Boenkosken itärannalle rantautumistolppa näkyvään paikkaan
- Boenkosken itärannan raivausta maitse tapahtuvan ohittamisen helpottamiseksi
- Rantautumistolppa vesillelaskupaikalle

Hinthaaran uimaranta

Hyvä tauko-/leiripaikka. Paikalla melontalaituri ja pieni tulipaikka + puucee

Kehitystarpeita:

- Reittimerkki uimarannan rantaan
- Melontalaituri oli upoksissa, korjattava
- Infotaulu joko uimarannalle tai lähemmäs kylää olevalle rantautumispaikalle
- Kylän luona oleva kallioinen rantautumispaikka tulisi varustaa myös kunnolliseen rantautumiseen, koska se on lyhyen matkan päässä kylän palveluista

Tyysterinkoski

Tyysterintien sillan jälkeen saavutaan voimalaitosalueelle. Rantautuminen tapahtuu ennen koskea vasemmalle rannalle. Koski ohitetaan aluksi tietä pitkin ja alempana joen ja pellon välistä suojavyöhykettä pitkin.

Voimalaitosalueella liikkuminen ja kalastus Tyysterinkosken läheisyydessä on kielletty!

Kehitystarpeita:

- Tämä teksti vaatii tarkastusta ja toivottavasti luvan saannin mukaan olisi seuraavanlainen

- *Tyysterin sillan jälkeen saavutaan voimalaitosalueelle. Rantautuminen keskeltä voimalaitosalueelta kalliorannalle. Ohitus tapahtuu alueen keskeltä kallioaluetta pitkin alarannalle. Tyysterinkosken kalliorannat tarjoavat erinomaisen viihtyisän taukopaikan*
- Tämän toteutus vaatii luvan voimalaitoksen omistajalta
- Reittimerkkiylävirran rantautumispaikalle

Brasaksen pato

Melontareitti päättyy Brasaksen padolle. Rantautuminen tapahtuu oikealle veneiden siirtoluiskalle. Ajoreitti padolle kulkee Treksiläntien, Mustijoentien, Brasaksentien ja Koskoksentien kautta.

Brasaksen padon yhteyteen on rakennettu luonnonmukainen kalatie. Kalatien läheisyydessä on kalastus kielletty.

Kehitystarpeita:

- Rantautumistolppa länsipuolelle sekä ylä- että alavirtaan
- Olisiko tarvetta infotauluun, jokiosuuden päätepiste

MUSTIJOKI -meidän jokemme

Mustijoen Luontomatkailuyhdistys ry on yleishyödyllinen yhdistys, jonka toiminnan päätarkoituksena on kehittää Mustijoen ympäristön virkistyskäyttömahdollisuuksia. Tärkeimmät virkistyskäytön muodot ovat tähän saakka olleet melontaretkeily sekä vapaa-ajan kalastus, mutta näiden aktiviteettien lisäksi pyrimme myös tuomaan esille laajan kirjon muita lajeja, joita Mustijokilaakson alueella on ympärivuotisesti harrastettavissa. Hankkeemme tavoitteena on aktivoida alueen paikallisia asukkaita löytämään Mustijoki monipuolisena harrastusympäristönä mutta myös kehittää alueen luontomatkailullista kiinnostavuutta. Tulemme laatimaan alueelle virkistyskäyttösuunnitelman, joka sisältää konkreettisia parannusehdotuksia ja toimintamalleja luontoliikunnan sekä -matkailun edistämiseksi alueen ympäristölliset erityisolosuhteet huomioiden.

Suorituspaikkojen ja yleisen infrastruktuurin parantamisen lisäksi pyrimme tiedottamaan eri lajien harrastusmahdollisuuksista sekä järjestämään koulutusta näiden aktiviteettien markkinointia varten. Tässä tavoitteessamme teemme yhteistyötä eri lajiseurojen ja -liittojen kanssa. Myös alueen paikalliset kuntatoimijat (Mäntsälä-Pornainen-Porvoo) ovat merkittäviä kumppaneitamme.

Haluamme koota myös Mustijokilaakson alueen matkailupalveluverkoston mahdollisimman kattavasti yhden tiedotuskanavan yhteyteen. www.mustijoki.net internet-sivuille kokoamme niin alueella ohjelmapalvelutoimintaa tuottavat yritykset kuin muut palveluntarjoajat, joiden palvelut kohdistuvat alueella erilaisten luontoharrastusten parissa vieraileville. Hyödynnämme myös sosiaalisen median vuorovaikutteista mahdollisuutta tiedottaa alueen tapahtumista ja palveluista osoitteessa www.facebook.com/mustijoenluontomatkailuyhdistys

HALUATKO MUKAAN kehittämään Mustijokilaakson luontomatkailutoimintaa ?

LIITY yhdistyksemme jäseneksi nettisivujemme kautta ja tule mukaan rakentamaan mahdollisimman monipuolista ja kattavaa verkostoa, jonka avulla Mustijoen toimintaympäristöä ja palvelurakennetta voidaan entisestään parantaa !

OTA YHTEYTTÄ ja kerromme sinulle vaihtoehtoisista malleista, kuinka sinä tai organisaationne voitte olla mukana toiminnassa.

MUSTIJOEN LUONTOMATKAILUYHDISTYS RY

Pasi Juutilainen 050-3556711

www.mustijoki.net

info@mustijoki.net

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahoitus:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

